

ΑΝΑΣΚΕΥΗ

2

ΤΩΝ

ΠΑΡΑ ΤΟΥ Ν. ΚΟΤΖΙΑ

ΙΣΤΟΡΟΥΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΨΑΡΙΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

ΥΠΟ

Δ. ΤΣΑΜΑΔΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΓΓΗΣ.

1857

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

1871

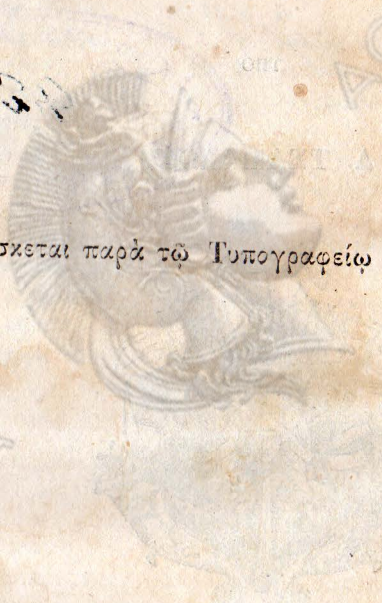
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΤΟΜΕΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΤΟΜΕΟΝ

1871

1871

(Εύρίσκεται παρὰ τῷ Τοπογραφείῳ τῆς Αὑγῆς).

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΤΟΜΕΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΤΟΜΕΟΝ

1871

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Φυλλάδιον ἐπιγραφόμενον « ἐπανόρθωσις τῶν Ἱστορίᾳ Σ. Τρικούπη περὶ τῶν Ψαριανῶν τῶν » ἐξεδόθη ἀρτίως ὑπὸ Ν. Κοτσιᾶ· ὁ Σ. ἐστὶ τοῦ τοῦ πικρῶς κατὰ τοῦ Κ. Τρικούπη, ^{ῤαψε περὶ ναυ-} ὕπερυψοῖ τοὺς Ψαριανούς, καὶ μὲ ^{ῤσα τῷ εἶπεν, ἢ} τὸ Κ. Νικόδημος, περὶ τῶν νήσων Ὑδρας καὶ Σπετσᾶ, ^{ῤυρπολικῶν, ἀ-} Ψαριανούς ἀποδίδων τὴν ἐφεύρεσι ^{ῤγγλος ἔδωκε τὴν} καὶ τὸ πυρπολεῖν ἐχθρικὰ πλοῖα ^{ῤάζην· ἐντεῦθεν ὄρ-} γει ἐκ τῆς εἰς αὐτοὺς ἀποδιδόμε ^{ῤς ἐφευρε-} ἀφευκτον συμπέρασμα, ὅτι ἄνευ τῶν Ψαρῶν, οὐδε Ἑλλάς ὑπῆρχε, καὶ ἔνεκα τούτου δεινοῦς θαλασσοκράτορας ἀποκαλεῖ αὐτούς.

Σκοπὸν δὲν ἔχομεν ἱστορίαν νὰ γράψωμεν, οὐδὲ νὰ ἐξετάσωμεν τί ἔπραξαν ἰδίως οἱ ψαριανοί, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω ὀλίγας παρατηρήσεις ἐπιφέρομεν, καὶ ἰδίως ἐπὶ τῶν ναυμαχιῶν, ἐξ ὧν ἄλλας μὲν ἐντελῶς παραμορφωμένας βλέπομεν ἐν τῷ φυλλάδιῳ, ἄλλας δὲ ὄλως ἐσφαλμένως ἐκτεθειμένας, καὶ πράξεις ἄλλων, εἰς ἄλλους ἀποδιδόμενας.

Ἀπέχοντες πάσης περὶ ἡρωϊσμοῦ, καὶ ἡρωϊκῶν κατορθωμάτων μεγαλορρημοσύνης καὶ εἰς τὰ πράγματα μόνον μὲ ἱστορικὴν ἀκρίβειαν περιοριζόμενοι θέλομεν ἐκθέσει τὰς ἐπ' αὐτῶν παρατηρήσεις μας, ἐπὶ μόνῳ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ χρησιμεύσωσι ποτὲ εἰς ἱστοριογράφον ἀμερόληπτον, ἀν κριθῶσι προσοχῆς ἄξιαί.

Ο συντάκτης τοῦ φυλλαδίου ἐν σελίδ. 15 καθάπτεται τοῦ Κυρίου Τρικοῦπη αὐστηρῶς δι' ὅσα ἐν γένει ἔγραψε περὶ ναυμαχιῶν, καὶ ἰδίως διότι χωρὶς νὰ προσέξῃ εἰς ὅσα τῷ εἶπεν, ἢ ἔγραψε δι' ἐκθέσεώς του παραδοθείσης αὐτῷ ὁ Κ. Νικόδημος, περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Ψαριανῶν ἐφευρέσεως τῶν πυρπολικῶν, ἀνέφερεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ του, ὅτι πλοίαρχος Ἄγγλος ἔδωκε τὴν περὶ τούτου ἰδέαν εἰς τὸν Ναύαρχον Τουμπάζην· ἐντεῦθεν ὀρμώμενος λέγει ἐν σελ. 17 τὰ ἐξῆς.

« Ὁ τοῦτο τῆς Ἑλληνικῆς εὐφυΐας νὰ ἐξαιρέσῃ ζητῶν, ἀποπειράται νὰ σβέσῃ τὴν μεγίστην τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους δόξαν, καὶ ἂν ἐν γνώσει τοῦτο ποιῇ, πάντως ἀσβεθεῖ καὶ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸ ἔθνος του. »

Ὁμοφωνοῦντες πρὸς τὸν Κ. Κοτσλάν ὡς πρὸς τοῦτο, καὶ ἡμῖς ἀσεβεστάτους ἀποκαλοῦμεν τοὺς ἀποπειρωμένους νὰ ἐλαττώσωσι τῆς Ἑλληνικῆς εὐφυΐας τὴν δόξαν, ἀλλ' οὐχ' ἦττον ἀσεβεῖς κρίνομεν, καὶ τοὺς ἐκ πικρῆς τρόπου ἀγωνιζομένους, νὰ σφετερισθῶσιν ἀλλότρια ἔργα, ἀποδίδοντες τὰ πάντα εἰς ἐαυτούς· ἀλλ' ἐπὶ τοῦ προκειμένου.

Τὰς περὶ ναυμαχιῶν πληροφορίας ἔλαβεν ὁ Κ. Τρικοῦπης ἀπὸ τὸν Α. Γ. Κριεζῆν, ὅστις καί ται εἰδῶς ἔκπαλαι ἀπὸ στόματος τοῦ Ναυάρχου Τουμπάζη τὸ γεγονός, δὲν ἔκαμε ποτὲ λόγον, οὐδόλως φανταζόμενος ὅτι ἠδύνατο νὰ προκύψῃ ποτὲ περὶ τούτου ἀμφισβήτησις, διηγήθη τὸ ἱστορικὸν τῆς ὑποθέσεως ἀπλῶς, ὡς τὸ ἐγνώριζε, δι' ὅλης του τῆς ἀφελείας ἄνευ πλυχίου σκοποῦ ὠφελείας δι' ἐαυτὸν, ἢ δι' ἄλλον, οὐδὲ θέλων ὅπως δῆποτε νὰ βλάβῃ ἄλλους, ἢ ν' ἀφαιρέσῃ δικαιώματα τρίτων.

Ὁ Ναύαρχος Ἰάκωβος Τουμπάζης, ὁ πρῶτος τῆς Ἰδρακτικῆς

Μοίρας Ναύαρχος, διευθύνετο μετὰ τῶν Ἰδρακικῶν πλοίων εἰς Φαῤῥά, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τοὺς ἑτέρους τρεῖς Ναύαρχους, τὸν Ἰω. Βούλγαρην, τὸν Α. Τσαμαδὸν καὶ τὸν Α. Λαλεχόν, ὅπως ἐνωθεῖς μετὰ τῶν Ψαριανῶν καὶ τῶν Σπετσιοτῶν τὰ πλοῖα, ὑπάγει πρὸς ἀπάντησιν τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου ἐξεληθόντος τότε πρὸς ἀναχαίτησιν, ἢ καὶ καταστροφὴν τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως· ἦτο αὕτη δευτέρα ἐστρατεία τῶν ἐλληνικῶν πλοίων κατὰ μῆνα Μάϊον. Παρὰ τὸν Καφηρέα συνηντήθη μετὰ Ἀγγλικῆς Κορβέτας, καὶ ἦλθεν εἰς συνδιάλεξιν μετὰ τοῦ πλοίαρχου αὐτῆς. Ἠρώτησεν ὁ Ἄγγλος τὸν Ναύαρχον ποῦ διευθύνεται, καὶ πρὸς τί τὰ συνοδεύοντα αὐτὸν πλοῖα· ἀπήντησεν ὁ Τουμπάζης, ὅτι ἐπαναστατήσαντες κατὰ τοῦ Σουλτάνου ὑπάγομεν πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ στόλου τοῦ ὅπως πολεμίσωμεν αὐτόν.—καὶ μετὰ τὰ πλοῖα θὰ πολεμήσετε τὸν Τουρκικὸν στόλον; ἐπανέλαβεν ἔκθαμβος ὁ Ἄγγλος.—Ναί, εἶπεν ὁ Τουμπάζης, ἀλλὰ μεθ' ἡμῶν θὰ ἐνωθῶσι καὶ Σπετσιοτικὰ καὶ Ψαριανὰ πλοῖα.—Ἐνδέχεται, εἶπεν ὁ Ἄγγλος, νὰ ἦσθε καὶ τολμηρότεροι καὶ ἐπιδεξιώτεροι τῶν Τούρκων, ἀλλ' ἀδύνατον ν' ἀντικρούσητε τὰ ὀθωμανικὰ πλοῖα, διὰ τῶν πλοίων αὐτῶν. Ὁ ὀθωμανικὸς στόλος οὐχὶ μόνον πολυάριθμος εἶναι, ἀλλὰ καὶ πλοῖα τῆς γραμμῆς περιέχει πολλὰ, καὶ ἐν ἐξ' ἐκείνων δύναται ν' ἀντιπαραταχθῆ πρὸς ὅλα τὰ ὑμέτερα. Ἐγὼ αὐτὸς, προσέθηκε, διὰ τοῦ πλοίου τούτου δύναμαι ν' ἀντιπαραταχθῶ πρὸς ὅλους ὑμᾶς, καὶ τούτου ἕνεκα συμβουλεύω ὑμᾶς ὅπως κάμετε χρῆσιν μπουρλότων (ἦτοι πυρπολικῶν), ἄλλως δὲν θὰ κατορθώσετε οὐδέν. Μετὰ προσοχῆς ἤκουσεν ὁ Τουμπάζης τὸν πλοίαρχον Ἄγγλον, καὶ οὕτως ἀπεχωρίσθησαν.

Τὴν ἐπαύριον κατέπλευσεν ἡ Μοῖρα τοῦ Τουμπάζη εἰς Φαῤῥά, καὶ ἐνωθεῖσα μετὰ τῶν δύο μοιρῶν τῶν Φαῤῥῶν καὶ Σπετσῶν, προέβησαν αἱ τρεῖς συνάμα πρὸς ἀναζήτησιν καὶ ἀνεύρεσιν τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου. Μόλις ἀπεμακρύνθησαν ὀλίγον τῶν Φαῤῥῶν, καὶ ἰδοὺ ἐχθρικὸν δίκροτον λοξοδρομοῦν περὶ τὸ ἀκρωτήριο Σίγκρι ἐπροσπάθη νὰ ἐνωθῆ μετὰ τοῦ λοιποῦ μέρους τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου.

Ἐν τῷ ἅμα αἱ τρεῖς ἑλληνικαὶ μοίραι ἐκινήθησαν κατ' αὐτοῦ. Οἱ Ἕλληνες ἐνθουσιῶντες καὶ φιλοτιμούμενοι τίς νὰ φανῆ τοῦ ἄλλου ὑπέρτερος, ἠμιλλῶντο πρὸς ἀλλήλους τίς πρῶτος νὰ προσεγγίσῃ εἰς αὐτὸ, ἀλλὰ μόνη ἡ Ναυαρχίς τοῦ Λαλεχοῦ κατόρθωσε ν' ανταλλάξῃ κανονοβολισμούς τινας μετ' αὐτοῦ.

Ὁ Πλοίαρχος τοῦ δικρότου φοβηθεὶς ἐλοξοδρόμησε, καὶ ἐλλιμενίσθη εἰς Ἐρισσὸν, ὅπου προσέλαβε στρατιωτικὴν δύναμιν, σταλείσαν ἐπὶ τῇ αἰτήσει του ὑπὸ τοῦ Διοικητοῦ Μιτυλήνης. Τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα περιέπλεον ἐν τούτοις ἀπέναντι τοῦ δικρότου, κανονοβολοῦντα καὶ κανονοβολούμενα. Αἴφνης δὲ φωνὴ γενικὴ ὑψώθη τότε ἐξαιτουμένη ἔφοδον κατ' αὐτοῦ· οἱ Ναύαρχοι καὶ Πλοίαρχοι ἐσκέπτοντο περὶ τοῦ πρακτέου· τέλος συνῆλθον εἰς τὴν Ναυαρχίδα τοῦ Τουμπάζη πρὸς διάσκεψιν, καὶ αὔθις φωναὶ περὶ ἐφόδου ἠκούσθησαν, καὶ οἱ πλειότεροι τῶν πλοιάρχων συνεμερίζοντο τὴν γνώμην ταύτην· ὅτε ὁ Ναύαρχος Τουμπάζης ἐπρότεινε τὴν περὶ πυρπολικῶν συμβουλὴν τοῦ Ἄγγλου πλοιάρχου.

Διαδοθείσης ἐν τῷ στόλῳ τῆς περὶ τούτου φήμης, οἱ μὲν πλοίαρχοι ἀσμένως παρεδέχθησαν τὴν πρότασιν, οἱ δὲ ναῦται ἤρξαντο βοῶντες κατὰ τοῦ Τουμπάζη, αἰτιώμενοι αὐτὸν ὡς δειλὸν, καὶ ἐφευρίσκοντα μέσα, ὅπως ἀποφύγῃ τὸν κίνδυνον. Οὐδὲν ἤττον ἡ πρότασις τοῦ Τουμπάζη ἐγένετο δεκτὴ, καὶ ἐν τῷ ἅμα σκέψις καὶ περὶ πλοίων πρὸς χρῆσιν πυρπολικῶν καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς κατασκευῆς αὐτῶν. Τότε οἱ Ἰδραῖοι λαβόντες τὸ πλοῖον τοῦ συμπολίτου των Ἴω. Θεοδοσίου, τῇ συγκαταθέσει αὐτοῦ, τὸ μετεποίησαν εἰς πυρπολικὸν ἐπὶ ὑποσχέσει ἀποζημιώσεως ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῆς Ἰδρας· ὁ δὲ Ἰωάνν. Πατατοῦκος προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Τουμπάζη, ἀνέλαβε τὴν κατασκευὴν αὐτοῦ, καὶ πλοίαρχος διωρίσθη ὁ Α. Πιππῖνος, σχηματίσας τὸ πλήρωμά του ἐκ τῶν πληρωμάτων τῶν ἄλλων πλοίων. Ὁ Πατατοῦκος ἐπέβη ἐπ' αὐτοῦ, ἐπίσης καὶ ὁ Δ. Πηπανικολῆς ὡς ναύτης.

Τὴν ἐσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας τὸ διεύθυνον κατὰ τοῦ δικρότου, ἀλλ' ἐκάη εἰς μάτην ἀποτυχόντες, καθὼ πρωτόπειροι.

Τὴν πρώτῃν τῆς ἐπαύριον πάλιν διασκέψεως γενομένης ἀπεφασίσθη ἐτέρου πυρπολικοῦ ἢ κατασκευῆ, τοῦ ὁποίου διευθυντῆς διορίσθη ὁ Δ. Παπανικολῆς· ἵνα μὴ ἐξαφανισθῆ ὁμῶς καὶ τοῦτο ματχίως, ἀπεφασίσθη νὰ προηγηθῶσι τὰ πολεμικὰ ἄτινα κλονοβολοῦντα νὰ σύρωσι πρὸς αὐτὰ τὴν προσοχὴν τοῦ ἐχθροῦ διὸ ἄμα δοθέντος τοῦ σημείου, ὅλος μὲν ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἐπλησίασε πρὸς τὸ δίκροτον, ἀλλὰ διὰ τὸ στενὸν τοῦ στομίου μόνον τὰ πλοῖα τῶν Ναυάρχων Τουμπάζη, Τσαμαδοῦ, Βούλγαρη καὶ Λαλεγοῦ, καὶ τῶν πλοιάρχων Σαχτούρη, Α. Γ. Κριεζῆ, Πινότση, Ν. Ρεβίδου καὶ Σικανδάλη, πλησίασαντα τῶν ἄλλων ἐγγύτερον ἤρξαντο τὸν κλονοβολισμόν· ἐν τῷ μεταξῷ τὸ ὑπὸ τοῦ Δ. Παπανικολῆ διευθυρόμενον πυρπολικὸν εὐρὴν ἀριμόδιον τὸν καιρὸν ἐπέπεσε κατὰ τοῦ δίκροτου, καὶ κολλήσασα εἰς τὴν πρῶραν τὸ κατέκαυσε ἐν ἀκαρεῖ μετ' αὐτὸ ὤρησε καὶ τὸ τοῦ Καλαφάτη, καὶ ἀπέτυχε.

Ἴδου ἡ πρὸς τὸν συντάκτην τοῦ φυλλαδίου ἀπάντησίς μας, τοσοῦτον πικρῶς καταφερόμενον κατὰ τοῦ Κ. Τρικούπη, διότι δὲν ἔγραψεν εἰς τὴν ἱστορίαν του, ὅσα ὁ Νικόδημος διὰ τὴν ἐφεύρεσιν τῶν πυρπολικῶν τῷ εἶπε, ἔσχομεν δὲ λόγους ἰσχυροὺς νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὁ Α. Γ. Κριεζῆς ἐμμένει εἰς ὅσα τῷ Κ. Τρικούπη εἶπε περὶ τῆς παραδοχῆς τῶν πυρπολικῶν.

Παράδοξον ἴσως φανῆ εἰς τὸν Συντάκτην τοῦ φυλλαδίου, διότι δὲν λέγομεν ἐφεύρεσιν ἑλληνικῆς εὐφυίας τὰ πυρπολικά, ἀλλ' ἀπλῶς παραδοχὴν αὐτῶν· φρονοῦμεν ὅτι κυριολεκτικώτερον λαλοῦμεν ἀποκαλοῦντες παραδοχὴν τὴν παρ' ἡμῖν χρῆσιν τῶν πυρπολικῶν, καθότι τὰ πυρπολικά δὲν εἶναι τοῦ αἰῶνος τούτου ἐπινοήματα, πρὸ αἰώνων ἐφευρεθέντα, καὶ ἡ χρῆσις τῶν ἀπαντάται εἰς πολλὰς ἀρχαίας εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν ναυμαχίας.

Εὐχαρίστως καὶ ἡμεῖς ἐνδίδοντες εἰς αἴσθημα ἐθνικῆς φιλοτιμίας, ἠθέλαμεν ἀποκαλέσει μετὰ τοῦ συντάκτου τοῦ φυλλαδίου ἐφεύρεσιν ἑλληνικῆς εὐφυίας τὰ πυρπολικά, ἂν πρότερον ἄγνωστα ὄντα παρ' ἄλλοις ἔθνεσι, κατὰ πρῶτον παρ' ἡμῖν ἀνεκαλύπτοντο καὶ ἐγένοντο γνωστά· ὁ Θουκιδίδης λαλῶν ἐν

τῆ ἱστορίᾳ του περὶ πυρπολικῶν, ἀποδεικνύει ὅτι οὐδὲ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἦσαν ἄγνωστα· οἱ Βυζαντινοὶ τὰ ὠνόμαζον πυρφόρα· ἀλλὰ ποίας ἄλλης μαρτυρίας ἔχομεν χρεῖαν ὅταν αὐτὸς ὁ Κοτσιαῆς ἀντιφάσκων πρὸς ἑαυτὸν λέγει ἐν σελ. 46 ὅτι « ὁ γέρων καλαφάτης ἐν Μασσαλία πολὺν καιρὸν δια-
 » μείνας ἔμαθε τὸν τρόπον τοῦ κατασκευάζειν πυρπολικά·
 » παρὰ τοῦτον δὲ τὴν τῶν πυρπολικῶν κατασκευὴν ἐδιδάχθη
 » παρὰ τινος Ἀξιωματικοῦ Γάλλου ἐν Τουλώνι, καὶ ὁ Ἰωάνν.
 » Πατατοῦκος ὃν τὰ Φαρρὰ, ὡς ἐκ Πάργας εἰς Φαρρὰ
 » παιδίον ἐλθόντα, ἀνατραφέντα, νυμφευθέντα, καὶ ἀπο-
 » κатχσtάντα, υἰοθέτησαν, καὶ ἀποθανόντα δημοσίᾳ δαπά-
 » νῃ ἐνεταφίασεν, καὶ μηνιαίαν σύνταξιν τῇ οἰκογενεῖᾳ του
 » ἐχορήγουν (α) » καὶ ἐν σελ. 14. ὅτι, « διάφοροι ναῦται
 » ἔζων, οἱ ὁποῖοι παρῆσαν καθ' ὃν καιρὸν οἱ Ῥώσσοι ἔκαυσαν
 » ἐντὸς τοῦ λιμένος Τσεσμὲ τὸν Τουρκικὸν στόλον δι' αὐτῶν.
 » (τῶν πυρπολικῶν). » Ὅταν λοιπὸν αὐτὸς ὁ Συντάκτης τοῦ
 φυλλαδίου ὁμολογεῖ, ὅτι ὁ μὲν Καλαφάτης καὶ Πατατοῦκος
 ἐδιδάχθησαν πολὺ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τὸν τρόπον τῆς κα-
 τασκευῆς τῶν πυρπολικῶν, καὶ πολλοὶ ναῦται ἐκ τῶν παρευ-
 ρεθέντων κατὰ τὴν ἐν Τσεσμὲ πυρπόλησιν τοῦ ὀθωμανικοῦ
 στόλου ὑπὸ τῶν Ῥώσσων, ἔζων ἔτι, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ἐ-
 φεύρωσιν οἱ Ἕλληνες πρᾶγμα πρὸ αἰῶνων ἐφευρεμένον καὶ παρ'
 ἅπασιν τῆς ἔθνεσι γνωστὸν; παραδοχὴ λοιπὸν τῶν πυρπολικῶν
 ἐγένετο παρ' ἡμῖν καὶ οὐχὶ ἐφεύρεσις, ὡς ἀναφέρεται ἐκ μέ-
 ρους τοῦ Νικοδήμου ἐν σελ. 15 ὅτι « ἡ ἐφεύρεσις ὅμως τῶν
 » πυρπολικῶν εἶναι ἑλληνική, » καὶ ἀλλαχοῦ ἐν σελ. 17 « ἡ
 » ἐφεύρεσις τῶν πυρπολικῶν καὶ ἡ τελειοποίησις αὐτῶν εἰς
 » τὸ μετέπειτα ἀνήκει εἰς τὴν ἑλληνικὴν εὐφυίαν, καὶ ἰδίως
 εἰς τὰ Φαρρὰ. » Ἄν ὅμως καὶ μετὰ τὰ ἐν ἐκτάσει περὶ τοῦ ἀν-
 τικειμένου τούτου ἐκτεθέντα, πάλιν ὁ Συντάκτης τοῦ φυλλα-

(α) Ἀποροῦμεν πῶς ὁ Συντάκτης τοῦ φυλλαδίου λογίζει τὸν Ἰω. Πατα-
 τοῦκος μετὰ τῶν νεκρῶν, ἐνῶ ὑπάρχει οὗτος ἐν τοῖς ζῶσι πλήρης ἡμερῶν,
 διαμμένων πάντοτε εἰς Ἀθήνας· ὁ ἀνεγνώστης δύναται νὰ πληροφορηθῇ παρ'
 αὐτοῦ τοῦ ἰδίου τὰ περὶ κατασκευῆς τῶν πυρπολικῶν.

δίου μὴ πειθόμενος, ἐπιμείνει ἰσχυριζόμενος, ὅτι τὰ πυρπολικὰ εἶναι τῶν ψαριανῶν ἐφεύσεις, καὶ ὅτι τὰ πλοῖα τοῦ Χ. Γ. Κοτσῆ καὶ Κ. Χ. Κυριάκου ἀπεστάλησαν ἵνα μεταφέρωσι τὰ δύο πυρπολικά ἐκ Ψαρῶν, ἐν ὀλίγοις ἀπαντῶμεν, ὅτι τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος πλοῖα ἀπεστάλησαν ἵνα μεταφέρωσι τὰ δύο πλοῖα τοῦ Καλαφάτη καὶ Γιανίτση, ὅπως χρησιμεύσωσιν ὡς πυρπολικά, ὄντα παλαιὰ καὶ ἄχρηστα, διότι οὐδὲν τῶν ἀποτελούντων τὸν στόλον πλοίων παρεχωρεῖτο πρὸς τοιαύτην χρῆσιν. Παρεκτὸς τούτου ἂν τὰ ἀνωτέρω δύο πλοῖα κατὰ τὸν ἰσχυρισμὸν του, ἦσαν πυρπολικά, ἤθελον παρακολουθεῖ τὸν στόλον, χωρὶς νὰ μένωσιν εἰς τὸν λιμένα ἀραγμένα.

Περαιῶν ὁ Συντάκτης τοῦ φυλλαδίου τὴν διήγησιν τῆς πυρπολήσεως τοῦ ἐχθρικοῦ δικρότου, προσθέτει ὅτι τὰ πυρπολικά ἐχορήγουν εἰς τὸν ἑλληνικὸν στόλον τὴν νίκην καὶ ἐν καιρῷ κινδύνου ἔσωζον αὐτὸν ἀπεναντίας φρονοῦμεν ὅτι οὔτε τὰ πολεμικὰ ἄνευ τῶν πυρπολικῶν, οὔτε αὐτὰ ἄνευ τῆς συνδρομῆς τῶν πολεμικῶν ἠδύναντο μόνον νὰ κατορθώσωσι τι, ἀλλὰ πολλάκις τὰ πολεμικὰ ἄνευ τῶν πυρπολικῶν ἐναυμάχησαν, καὶ ἐχθρικὰ πλοῖα κατέλαβον, καὶ ἐν ὥρᾳ κινδύνου ὑπερασπίσθησαν τὰ πυρπολικά, τὰ δέσωσαν καὶ τὰ συνώδευον διευθυνόμενα κατὰ ἐχθρικῶν πλοίων ὅπως σώσωσι τοὺς πυρπολιστὰς εἴτε ἐπιτυχόντας εἴτε ἀποτυχόντας· ὑπέϊκον εἰς τὰς διαταγὰς τῶν πολεμικῶν πλοίων τὰ πυρπολικά, καὶ ὁ ἐλάχιστος πλοίαρχος γαυμαχῶν, εἶχε δικαίωμα νὰ διατάτῃ τὸν διευθυντὴν τοῦ πυρπολικοῦ, καὶ οὗτος ὄφειλε νὰ ὑπακούσῃ. (α) ὑπάρχουσι πολλὰ παραδείγματα, καθ' ἃ τὰ μὲν πολεμικὰ

(α) Οἱ πλοίαρχοι τῶν πολεμικῶν πλοίων τῶν τριῶν Ναυτικῶν νήσων ὑπερτέρον τῶν πλοίαρχων τῶν πυρπολικῶν, καθόσον ἐκεῖνοι ἦσαν ἀνεξαρτέτως μέτοχοι τῶν παρ' αὐτῶν διευθυνομένων πλοίων, τινὲς ἐξ αὐτῶν ἔκαμον καὶ χρηματικὰς καταβολὰς πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐκστρατείας, καὶ ἅπαντες ὑπηρετοῦν ἀμισθί· ἐνῷ οἱ πλοίαρχοι τῶν πυρπολικῶν, τὰ μὲν παρ' αὐτῶν διευθυνομένα πυρπολικά ἐλάμβανον ἀπὸ τὰς ἰδίας ἑαυτῶν κοινότητας, ἐμισθοδοτοῦντο μισθὸν τριπλάσιον τοῦ εἰς τοὺς Ναύτας αὐτῶν διδομένου, καὶ διπλάσιον ἀμισθίην ἐλάμβανον ὅταν ἐπυρπόλουν πλοῖον, τῆς εἰς τοὺς ναύτας αὐτῶν χορηγουμένης.

ἔπραξαν τι ἄνευ τῶν πυρπολικῶν, τὰ δὲ πυρπολικά οὐχὶ μόνον δὲν ἠδύναντο ἄνευ τῶν πολεμικῶν νὰ πράξωσιν τι, ἀλλὰ καὶ κατεστρέφοντο, μὴ ὑποστηριζόμενα παρ' αὐτῶν, πολλὰ δὲ καὶ ἀπωλέσθησαν, μὴ παρευρεθέντων πολεμικῶν πλοίων πρὸς ὑπεράσπισιν καὶ διάσωσίν των, ἐνῶ ἐξ ὅλων τῶν πολεμικῶν πλοίων ἓν καὶ μόνον ἀπωλέσθη καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ ἀγῶνος, ἐγκαταλειφθὲν παρ' ἐλπίδα (α). Εἰς ταῦτα ἐνδέχεται ὁ Συντάκτης τοῦ φυλλαδίου ν' ἀντιτάξῃ τὸν Κανάρην ἀριστεύσαντα ἄνευ πολεμικῶν πλοίων εἰς Χίον καὶ Τένεδον. Ἡ ἀπάντησίς μας ἀπλή. Εἰς Χίον καὶ Τένεδον ναυμαχία δὲν ἐγένετο, ἀλλ' ἐν καιρῷ νυκτὸς καὶ μυστικῷ τῷ τρόπῳ ἐπυρπολήθησαν τὰ δύο δίκροτα καὶ μοκαταῦτα ἐν Χίῳ παρευρέθησαν δύο πλοῖα πολεμικά ὑδραϊκά, (β) ἓν κατὰ τὸ βόρειον, καὶ ἓν κατὰ τὸ μεσημβρινὸν στόμιον τοῦ λιμένος, ἐφ' ὧν μετὰ τὴν πυρπόλησιν ὁ Κανάρης καὶ ὁ ἀποτυχὼν Πιππῖνος ἐσώθησαν.

Ὁ Συντάκτης τοῦ φυλλαδίου περιγράφων τὴν ναυμαχίαν τῶν Πατρῶν ἐν σελ. 23, λέγει ὅτι ὁ Ναύαρχος Μιαούλης ἔδωκε τὸ παράδειγμα τῆς τόλμης, καὶ ἐκ τῶν πλοιαρχῶν ὁ Κ. Χ. Γ. Κοτσιᾶς ἐναυμάχησε διαρρήξας τὴν κόντρα μετὰ τῆς φρεγάτας, τὰ δὲ λοιπὰ πλοῖα περιορίζοντο ἀπλῶς εἰς κανονοβολισμὸν. Παραδεχόμενοι τὰ περὶ Ναυάρχου Μιαούλη λεγόμενα, παρατηροῦμεν ὅτι ἐσφαλμένας ἔλαβε πληροφορίας ὁ Συντάκτης τοῦ φυλλαδίου περὶ τῆς διαρρήξεως τῆς κόντρα μεντσάνας ὑπὸ τοῦ Κ. Χ. Γ. Κοτσιᾶ, διότι ταύτην, καθὼς καὶ τὴν κεραϊάν τοῦ Παρουκέτου, τῆς Φρεγάτας τὰ διέρρηξεν ὁ Μιαούλης, καὶ οὐχὶ ὁ Κοτσιᾶς ὅστις δὲν ἔπραξεν, οὐδ' ὅσα ἔπραξεν ὁ Ναύαρχος τῶν Ψαρρῶν Νικόλαος Ἀποστόλης, ὁ Ἐμ. Τουμπάζης, ὁ Γ. Σαχτούρης, ὁ Α. Γ. Κριεζῆς, τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀνδ. Κοσμᾶ διευθυνόμενον πλοῖον τοῦ Α. Τσχαμαδοῦ καὶ ὁ ἐκ Σπετσῶν Λεωνίδας· ἂν δὲ ὁ Σκανδάλης ἔζη, ἤθελεν ὁμολογήσει καὶ τι περίεργον συμβάν.

(α) Τοῦ Θεοδ. Ἰω. Μέξη. (β) Πλοιαρχούμενα τὸ μὲν ὑπὸ τοῦ Ἰω. Ζάκα, τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ Ἄντ. Ραφαήλ.

Ὁ Συντάκτης τοῦ φυλλαδίου θέλων νὰ διορθώσῃ ἐν σελ. 30, τὰ περὶ τὴν ἐν τῷ ἀργολικῷ κόλπῳ ναυμαχίαν ἡμαρτημένα δῆθεν τοῦ κυρίου Τρικούπη, ἀμαρτάνει οὐδὲν ἥττον καὶ αὐτὸς διὰ περιγραφῆς τῆς αὐτῆς ναυμαχίας λίαν ἀτελοῦς· καὶ πρὸ πάντων λέγει ὅτι συστηματικὴ ναυμαχία δὲν ἐγένετο. Ἐν τούτοις ἅς μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ τὴν περιγράψωμεν καθ' ὅλας αὐτὰς τὰς λεπτομερείας, καὶ εἰς τὴν κρίσιν τοῦ κοινοῦ ἀπόκειται νὰ δώσῃ τὸν ἀληθῆ αὐτῆς ὄρισμόν.

Αἱ τρεῖς νῆσοι Ἰδρα, Σπέτσαι καὶ Ψαρροῖα περὶ τὸν Αὐγουστῆν τοῦ 1822 ἐπληροφόρηθησαν ὅτι ὁ Τουρκικὸς στόλος ἔμελλε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον πρὸς τροφοδοτήσιν τοῦ Ναυπλίου στενωῶς κατὰ τε ξηρὰν καὶ θάλασσαν πολιορκουμένου· διὸ ἐτοιμάσθησαν τὰ πλοῖα πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ, καθότι τὰ ἀποτελέσματα τῆς τροφοδοσίας τοῦ Ναυπλίου εἶπετο νὰ ἀποθῶσιν ὀλεθριώτατα· ἐτοιμασθέντων τῶν πλοίων, οἱ Σπετσιῶται ὑποπτεύθησαν μὴ τυχὸν ὁ ἐχθρικός στόλος πρὶν εἰσέλθῃ εἰς τὸν Κόλπον τοῦ Ναυπλίου ἀποπειραθῆ νὰ βλάβῃ τὴν νῆσόν των, μὴ ἔχοντες δὲ στρατιωτικὴν δύναμιν ἀρκοῦσαν χάριν προφυλάξεως τῶν οἰκογενειῶν των, αὐτῶν ἐπερχομένων εἰς τὰ πλοῖα, κοινῇ γνώμῃ ἀπεφασίσθη νὰ μεταφέρῶσιν εἰς Ἰδραν αὐτάς, ἅς καὶ μετέφερον.

Ὁ Χ. Ἰω. Μέζης ἔμεινεν εἰς Σπέτσας ἔχων ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του τὸν Ἄναρ. Ἄνδρουτσον μετ' ἄλλων τριάκοντα Σπετσιωτῶν· τούτου γενομένου τὰ πλοῖα τῶν τριῶν νήσων διευθύνθησαν πρὸς ἀναζήτησιν καὶ ἀνεύρεσιν τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ δὲν προσέβησαν πέραν τοῦ Ἀκρωτηρίου Μαλέα παραπλέοντες περὶ αὐτὸ, φοβούμενοι μὴ ὁ στόλος ἀπαρατήρητος εἰσχωρήσῃ εἰς Ναύπλιον καὶ τὸ ἐφοδιάσῃ κρύφα· παραμείναντα δὲ ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας, ὁ Ναύαρχος Μικούλης χάριν πλειοτέρας ἀσφαλείας, ἀπέστειλε δύο προφυλακίδας εἰς Μῆλον ὡς σκοπίας, ὅπως ἀναγγείλωσι τὴν διάβασιν τοῦ στόλου, ἅμα ἐμφανισθέντος. Ἐν τούτῳ ὁ Μικούλης μεθ' ὅλων τῶν ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του πλοίων, συνοδευόμενος καὶ ὑπὸ τῶν Σπετσιωτῶν καὶ Ψαριανῶν, ἀπεσύρθη τοῦ ἀκρωτηρίου Μαλέα, παραπλέον μεταξὺ

Παρὰ πόλιν, Ἰδρας καὶ Σπετσῶν· τοῦτο ἐξηκολούθει πράττων
 μέχρι τῆς 8. Σεπτεμβρίου, ὅτε αἶφνης τὴν ἡμέραν ἐκείνην
 ἐθεάθη ὁ ἐχθρικός στόλος, ἐκ 4. δικρότων, 18 φεργατῶν καὶ
 ἄλλων 65. Κορβετῶν, Βρικίων καὶ Γολεττῶν συνιστάμενος,
 καὶ ἀπ' ἀνατολᾶς πρὸς δυσμᾶς κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου
 κατευθυνόμενος, παρὰ πλέοντος ἔξωθεν μὲν, ἀλλὰ λίαν ἐγγὺς
 τῆς Ἰδρας καὶ τῶν Σπετσῶν, ἐν ἄκρᾳ νηνεμία εὐρισκόμενος.
 Ὁ ἐχθρικός στόλος ἔχων οὐριον τὸν ἄνεμον προσήγγισεν ἀρ-
 κούντως τὸν ἑλληνικόν. Οἱ Ναύαρχοι καὶ πλοίαρχοι τῶν ἑλ-
 λήνων ἠγανάκτουν μὴ δυνάμενοι ἕνεκα τῆς παντελοῦς νηνε-
 μίας οὐδὲ τὰ πλοῖά των νὰ διοικήσωσι, τέλος ἀνέμου ἐπελε-
 θόντος προσέβησαν εἰς τὰ πρόσω μεταξὺ Ἰδρας καὶ Σπετσῶν,
 ὅτε ὁ ἐχθρικός στόλος ἔχων βοθητικώτερον τὸν ἄνεμον ἐπέ-
 πεσε κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τὸν διέσπασε, καὶ τὰ μὲν ἡμισυ
 τῶν πλοίων ἐτράπησαν βορειοανατολικῶς πρὸς τὴν νῆσον
 Δοκὸν, τὰ δὲ λοιπὰ πρὸς δυσμᾶς κατὰ τὸ μεταξὺ Σπετσῶν
 καὶ Πελοποννήσου στενόν. Τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο συμβᾶν
 κατετάραξεν ὅλους, καὶ ὁ μὲν Μικούλης διανοεῖται νὰ εἰσέλ-
 θῃ εἰς Πορτοχέλιον, ἑμοῦ μὲ τὰ παρακολουθήσαντα αὐτὸν
 πλοῖα, παραφυλάττων τὰ κινήματα τοῦ ἐχθροῦ, καὶ καιρο-
 φυλακτῶν νὰ τὸν προσβάλλῃ, ἂν τυχὸν ἀποπειραθῇ τὴν εἰς
 Νάυπλιον εἴσοδόν του. Πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου τούτου
 ὑψώνει σημεῖον, προσκαλῶν τὸν στόλον ὅλον νὰ τὸν παρακο-
 λουθήσῃ· ὁ δὲ Χ. Ἰω. Μέξης, περὶ τοῦ ὁποῦ ἀνωτέρω εἶπο-
 μεν ὡς μείναντος εἰς Σπέτσας, ἰδὼν ταῦτα, παραλαμβάνει
 τὸν Α. Ἀνδροῦτσον καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ τριάκοντα καὶ ἐπὶ
 μακροῦ πλοιαρίου (Τράτας), ἀποβιβάζεται εἰς τὸ ἀντίπεραν
 μέρος τῆς Πελοποννήσου. Ἐν τούτοις τὰ κατὰ τὸ στενὸν εὐ-
 ρεθέντα πλοῖα, ὑπέκινον εἰς τὸ σημεῖον τοῦ Ναυάρχου ἤρ-
 ξαντο παρακολουθοῦντα αὐτόν· μόνος ὁ Α. Γ. Κριεζῆς προ-
 νοῶν τὰς ἐκ τοῦ σχεδίου τούτου ὀλεθρίους συνεπειάς, τὴν
 καταστροφὴν τῶν Σπετσῶν, τὴν ἐφοδίασιν τοῦ φρουρίου Ναυ-
 πλίου, καὶ ὅσα ἄλλα ἀνεπανόρθωτα δυστυχήματα ἐπόμενον
 ἦτο νὰ προκύψωσιν ἐντεῦθεν, δὲν ὑπακούει εἰς τὸ δοθέν ση-

μείον, καὶ ἀναλαμβάνει εἰς ἑαυτὸν τὴν βαρεῖαν τῆς μὴ ὑποταγῆς εὐθύνην, μὲ κίνδυνον μὲν τῆς ἰδίας ζωῆς, ἀλλὰ πρὸς ὄφελος καὶ σωτηρίαν τῆς πατρίδος. Εὐρισκόμενος τότε μεταξὺ Τρικέρης καὶ Σπετσῶν, ἀλλ' ὑπηνέμως (sottovento) εἰς τὰς Σπέτσας πλησιέστερον, μένει ἐν ἀνακωχῇ τῶν ἀρμένων (sopragabia) καὶ προσκαλεῖ τὸν ἐχθρὸν εἰς μάχην· πλησίον αὐτοῦ εὐρέθη πυρπολικὸν ὑδραϊκὸν πλοιοαρχούμενον ὑπὸ τοῦ Λεονάρδου Θεοδώρου, τοῦτον διατάττει ὁ Α. Κριεζῆς νὰ μείνῃ πλησίον του, καὶ ἔμεινε· ὄλος ὁ ἐχθρικὸς στόλος ἐπιπίπτει κατ' αὐτοῦ, καὶ προσπαθεῖ νὰ τὸν τρέψῃ εἰς φυγὴν, ὁ Κριεζῆς ἀσάλευτος δὲν κινεῖται· αἱ σφαῖραι καὶ τὰ μυδράλια, πίπτουσι κατ' αὐτοῦ βροχηδόν, ἀλλὰ δὲν ἰσχύουσι νὰ τὸν μετακινήσωσιν ἀπὸ τὴν θέσιν του. Ὁ Ναύαρχος Μικούλης βλέπων τὰ γινόμενα καταβιβάζει τὸ σημεῖον τῆς παρακολουθήσεως καὶ ἀνυψεῖ ἕτερον, προσκαλῶν τὸν στόλον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἀμέσως ἤρξαντο τὰ πλοῖα τὰς κινήσεις ὅπως δράμωσι πρὸς βοήθειαν τοῦ Κριεζῆ. Πλησιέστερον πάντων εὐρέθη τὸ τοῦ Ἄναργ. Λεμπέση καὶ πρῶτος τῶν ἄλλων ἔφθασε· μετ' αὐτὸν ἦλθεν ὁ Ἄναργυρος Χ. Ἄναργύρου καὶ Γαλιώτα Σαμιακῆ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Κωνσ. Λαχανᾶ· ἀκολούθως ἔφθασαν ὁ Ναύαρχος Μικούλης, ὁ Α. Παναγιώτας, ὁ Γ. Σαχίνης, ὁ Δ. Μικούλης, ὁ Τσούπας καὶ ὁ Ν. Ράπτης, καὶ σχηματίσαντες γραμμὴν ἐναυμάχησαν θαυμασίως. Ταῦτα ἰδὼν ὁ Χ. Ἰω. Μέξης ἐπέστρεψεν εἰς Σπέτσας μὲ τοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του τριάκοντα, οἵτινες καταλαμβάντες τὸ κατὰ τὸ Βορειανατολικὸν μέρος τῆς νήσου κείμενον κανονοστάσιον, ἐπυροβόλουν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ὡσάκις ἐπλησίαζε πλοῖον ἐχθρικόν.

Οὕτω σχηματισθείσης ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω, τῆς γραμμῆς, τῶν ἄλλων μὴ δυνηθέντων νὰ λάβωσι μέρος διὰ τὸ στενὸν τῆς θέσεως, ἐναυμάχησαν ἀπὸ τῆς δεκάτης Π. Μ. μέχρι τῆς τετάρτης καὶ ἡμίσειας μετὰ μεσημβρίαν, ἐμποδίσαντες τὸν ἐχθρὸν νὰ προχωρήσῃ εἰς τὸ στενὸν, καὶ τοι διὰ τὸ ὑπηνέμον (sottovento) τῆς θέσεως μὴ δυνηθέντες οὐδὲ τῶν πυρπολικῶν νὰ κάμωσι χρῆσιν· μόνος ὁ Πιππῖνος εὐρισκόμενος κατὰ τὴν

νήσον Δοκόν, κατόρθωσε νὰ κολλήσῃ τὸ πυρπολικόν του εἰς Βρίκιον Ἀλγερινόν, καὶ οἱ ἐν τῷ Βρικίῳ τούτῳ Ὄθωμανοὶ εἰσπηδήσαντες εἰς τὸ πυρπολικόν νὰ τὸ κυριεύσωσιν, ἀπωλέσθησαν, φθάσαντος τοῦ Πιππίνου νὰ θέσῃ τὸ πῦρ ἐν αὐτῷ, ὅπερ διαδοθὲν, μετεδόθη εἰς τὸ ἐχθρικόν πλοῖον, ἀλλ' οἱ ἐν αὐτῷ τὸ κατέσβεσαν. Μετὰ τὴν τετάρτην καὶ ἡμίσειαν Μ. Μ. ἀπεσύρθη ὁ ἐχθρὸς ἀπὸ τὴν μάχην καὶ διευθύνθη πρὸς τὸ πέλαγος. Ὅλα σχεδὸν τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ἐβλάβηθησαν μᾶλλον ἢ ἦττον ὑπὸ τῶν ἐχθρικῶν σφαιρῶν, ἀλλὰ πλειότερον τῶν ἄλλων τὸ τοῦ Κριεζῆ, ὅπερ ὑπὲρ πολὺ ὑπέστη μόνον ὄλον τὸν ὄγκον τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, καὶ μόνον ἐκτεθειμένον κατ' ἀπειραρίθμων τηλεβόλων ἔσχε καὶ δύο ναύτας πληγωμένους. Ἡ ὀθωμανικὴ Ναυαρχίς δὲν ἔλαβε κατὰ τὴν ναυμαχίαν ἐκείνην μέρος, καθότι βαίνουσα κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου μεταξὺ Ἰδρας καὶ τοῦ νησιδίου Σταυρονῆσι πλεύουσα, κατελήφθη ὑπὸ γαλήνης ἐντελοῦς, καὶ παρασυρθεῖσα ὑπὸ τῶν ρευμάτων πρὸς τὸ νησίδιον τοῦτο ἐκόλλησεν ἐπ' αὐτοῦ· τότε οἱ ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως διὰ τῆς βίας κρατούμενοι Ἰδραῖοι ναῦται, καὶ ἐπὶ τῆς Ναυαρχίδος εὐρεθέντες, ἔσπευσαν διαταγῇ τοῦ Ναυάρχου (Καπετὰν Πασσᾶ) νὰ ἀποσπάσωσι τὴν Ναυαρχίδα τοῦ ἐπαπειλοῦντος αὐτὴν κινδύνου, ὁ δὲ στόλαρχος πρὸς ἀμοιβὴν τῆς ἐκδουλεύσεώς των, ἀφῆκεν αὐτοὺς ἐλευθέρους, ἅμα φθάσας εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ οὗτοι ἐπέστρεψαν ἀκολούθως εἰς τὴν πατρίδα των.

Ἀποσυρθέντος τοῦ ἐχθροῦ τῆς μάχης πρὸς τὸ πέλαγος, ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη, ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἐνωθεὶς, διενυκτέρευσε εἰς τὸ μεταξὺ Σπετσῶν καὶ Πελοποννήσου στενόν. Τὴν ἐπιούσαν 9 τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς ὁ ἐχθρικὸς στόλος εὐρέθη πρὸς τὸ μεταξὺ Σπετσῶν καὶ Πελοποννήσου δυτικὸν μέρος, προσπαθῶν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν Ἀργολικὸν Κόλπον, ὅπως ἐφοδιάσῃ μὲ τροφὰς τὸ Ναύπλιον, ὁ δὲ ἑλληνικὸς παρεσκευάσθη εἰς ἀντίκρουσιν, ἐνεκα ὅμως τῆς νηνεμίας δὲν ἐγένετο οὐδέν. Οὕτως ἀμφοτέρω οἱ στόλοι διέμεναν ἀπρακτοῦντες δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός.

Τὴν δεκάτην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἀπὸ πρώτης βαθείας προσχώρησεν ὁ ἐχθρικός στόλος ἐντὸς τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς Πελοποννήσου, δύο μίλλια περίπου ἀπέχων τοῦ Ἄστρους, καὶ ὁ Ἑλληνικὸς ἄγρυπνος τὸν παρηκολούθει, κρατῶν τὸ ἀπέναντι μέρος, ἦτοι τὸ δεξιὸν τῆς Πελοποννήσου, ἕτοιμος νὰ προσβάλη τὸν ἐχθρὸν, ἐμποδίζετο πρὸς τοῦτο ἔνεκα νηνεμίας μέχρι τῆς δευτέρας καὶ τρίτης ὥρας Μ. Μ. Κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ὅμως ὁ ἄνεμος ἀπόγαιος δεξιῶς πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν στόλον πνέων προσήγγισεν οὗτος τὸν ἐχθρικὸν ἐπὶ σκοπῶ νὰ τὸν προσβάλη, ἀλλ' ὁ Καπετὰν Πασσᾶς τρέπεται εἰς φυγὴν, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄλος ὁ Ὄθωμανικὸς στόλος ἰσχυρῶς καταδιωκόμενος ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ, καὶ φεύγων ἐπυροβόλει ἄνευ ἀντιστάσεως· πρὶν δὲ φυγαδευθῆ ἀπέστειλεν εἰς Ναύπλιον πλοῖον φορτηγὸν σίτου, γράφων πρὸς τοὺς Ναυπλιεῖς νὰ λάβωσι τὸν σελλόμενον σίτον, μὴ δυναμένου αὐτοῦ νὰ προχωρήσῃ περαιτέρω πρὸς τὸ Ναύπλιον διὰ τὸ ἀβραθὲς τῶν ὑδάτων· ἀλλὰ τὸ φορτηγὸν μόλις ἀπομακρυνθὲν τοῦ Ὄθωμανικοῦ στόλου, συλληφθὲν ὑπὸ πυρπολικοῦ Ἰδραϊκοῦ πλοίου τοῦ Τσερεμέ, προσήχθη εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στόλον.

Ἴδου ἐν συντόμῳ τὸ ἀληθὲς ἱστορικὸν τῆς ναυμαχίας ταύτης, τὴν ὁποίαν ὁ Συντάκτης τοῦ φυλλαδίου δὲν θεωρεῖ ναυμαχίαν συστηματικὴν ἀξίαν λόγου, καὶ τὴν ὁποίαν ἡμεῖς, διαφωνοῦντες πρὸς αὐτὸν, καὶ συστηματικὴν καὶ σημαντικὴν, καὶ πολλοῦ λόγου ἀξίαν θεωροῦμεν. Τρεῖς ὀλοκλήρους ἡμέρας προσεπάθει νὰ εἰσέλθῃ ὁ Ὄθωμανικὸς στόλος εἰς τὸν Ἀργολικὸν Κόλπον ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἰσχυρῶς ἐμποδιζόμενος καὶ μὴ δυνηθεὶς, κατησχυμένος ἀνεχώρησεν, ὁμολογήσας διὰ τῆς φυγῆς του τὴν ἥτταν.

Οἱ ἀναγνώσται ἀς κρίνωσι καὶ περὶ τῆς ναυμαχίας, καὶ περὶ τοῦ ἀποτελέσματος αὐτῆς, μὴ δυνηθέντος τοῦ ἐχθροῦ νὰ τροφοδοτήσῃ τὸ Ναύπλιον μετὰ τριήμερον ἀδιάκοπον ἀγῶνα.

Προβαίνων ὁ Συντάκτης τοῦ φυλλαδίου εἰς τὴν διήγησιν

τῆς κατὰ τὸ Ἀρτεμίσιον Ναυμαχίας (Σελ. 37) προσπαθεῖνὰ ἀποδείξῃ αὐτὴν σημαντικὴν καὶ παραδειγματικὴν, διότι τότε κατὰ πρῶτον λέγει, προσέβαλον τὰ πυρπολικά τὸν ἐχθρικὸν στόλον ἡμέρας καὶ ἐπὶ τῶν ἰστίων, καὶ ὅτι τὰ Ἰδραϊκὰ δὲν μετέσχον κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν τῆς Ναυμαχίας, ἀλλ' ἀπέχει ν' ἀναφέρῃ καὶ τοὺς μετσχόντας αὐτῆς. Διὸ ἀνάγκη νὰ ἐπιφέρωμεν τὰς παρατηρήσεις μας ἐπ' αὐτῆς, καὶ διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ λόγων θέλομεν ἀποδείξῃ τὰς κατὰ τὴν ἐξιστόρησιν τῆς Ναυμαχίας ταύτης ἀντιφάσεις του.

Λέγει ἐν σελ. 37 ὅτι ὁ Κανάρης μετὰ τοῦ Τσαμαδοῦ ἐν προφυλακῇ ὄρμησε καὶ κατέκλυσε τὸ πυρπολικὸν του, καταφυγὼν εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Κριεζῆ, πλησιέστερον τῶν ἄλλων ὄν, καὶ ὅτι ὁ Κανάρης καὶ ὁ Νικόδημος ἐμάχοντο φιλοῖς ὄπλοις. Παραδεχόμενοι καὶ ἡμεῖς τοῦτο ἐπιφέρομεν, ὅτι καὶ ὁ Τσαμαδὸς καὶ ὁ Κριεζῆς, ἐναυμάχουν ὡσαύτως συγχρόνως, ὁ δὲ Νικόδημος μετὰ τὴν ἐπὶ ματαίῳ πυρπόλησιν τοῦ πυρπολικοῦ του, προσήρχετο καὶ οὗτος, ὡς καὶ ὁ Κανάρης, εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Κριεζῆ· ἀλλ' ὁ Κριεζῆς τρέψας εἰς φυγὴν ἐχθρικὴν φεργάταν, ἥτις προσηνέμως οὔσα, οὐχὶ μόνον ἐμπόδιζε τὸν Νικόδημον νὰ προσέλθῃ εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Ναυάρχου τῶν Ψαρρῶν Ν. Ἀποστόλη, ἀλλ' ἠδύνατο καὶ νὰ τὸν συλλάβῃ, ἥνοιξεν εἰς τὸν Νικόδημον ἐλευθέραν δίοδον πρὸς τὸν Ναύαρχον τῶν Ψαρρῶν. Ἐρωτῶμεν ἤδη, ὁ Τσαμαδὸς καὶ ὁ Κριεζῆς εἶναι Ἰδραῖοι; πῶς λοιπὸν οἱ Ἰδραῖοι δὲν μετέσχον τῆς κατὰ τὸ Ἀρτεμίσιον Ναυμαχίας; ἅς πληροφορηθῇ ὁ Συντάκτης τοῦ φυλλαδίου, καὶ πᾶς ἄλλος, ὅτι οἱ Ἰδραῖοι, καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ Σπετσιῶται, πρῶτοι ἐπέπιπτον κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου καθ' ὅλας τὰς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν γενομένας ναυμαχίας, καὶ ἄνευ τῆς ὑδραϊκῆς μοίρας οὔτε ἐγένετο, οὔτε ἠδύνατο νὰ γείνη ναυμαχία, καθόσον τὰ ὑδραϊκὰ πλοῖα καὶ πλειότερα τῶν ἄλλων ἦσαν, καὶ ὡς πολεμικὰ καλῶς ἐφοδιασμένα πάντοτε, καὶ μὲ νάυτας πολλοὺς καὶ περὶ τὸ ναυμαχεῖν ἐμπείρους, ἔδιδον καιρὸν ναυμαχοῦντα νὰ πλησιάσωσι τὸν ἐχθρικὸν στόλον ἀποτελεσματικῶς τὰ πυρπολικά. Ἄς εἰδῶμεν ἤδη ἂν κατὰ πρῶτον τότε

προσέβαλον ημέρας καὶ ἐπὶ τῶν ἰστιῶν τὸν ἐχθρικὸν στόλον τὰ πυρπολικά· ὁ Συντάκτης τοῦ φυλλαδίου φαίνεται λησμονεῖ ὅσα αὐτὸς ἐν τῷ αὐτῷ φυλλαδίῳ ἀλλαχοῦ ἔγραψεν, ὁμολογῶν, ὅτι ὁ Πιππῖνος εἰς τὰς Σπέτσας ὠρμήσας καθ' ἐνὸς Βρικίου ἔκαυσε τὸ πυρπολικόν του, καὶ ἂν δὲν ἐπέτευχεν ἠνάγκασεν ὅμως τὰ Τουρκικὰ πλοῖα νὰ ὀπισθοδρομήσουν. Ἐκ τῆς ὁμολογίας του ταύτης κρίνομεν ὅτι δὲν προσέβαλον κατὰ πρῶτον οἱ Ἕλληνες περὶ τὸ Ἄρτεμισιον τὸν ἐχθρικὸν στόλον ἐπὶ τῶν ἰστιῶν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῶν Σπετσῶν, ἅτε ὁ Πιππῖνος διεύθυνε τὸ πυρπολικόν του κατὰ τοῦ Ἀλγερινίου Βρικίου, ὡς πρὸ μικροῦ ἐβρέθη· ἡ δὲ κατὰ τὰς Σπέτσας Ναυμαχία προηγήθη τῆς κατὰ τὸ Ἄρτεμισιον, ὡς ἡ ἀλάνθαστος μαρτυρία τῶν χρονολογιῶν ὁμολογεῖ τὸ δὲ μεταξύ τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης ναυμαχίας χρονικὸν διάστημα εἶναι ἐνιαύσιον, τῆς πρώτης γενομένης τὴν 8 Ἰουλίου 1822, καὶ τῆς δευτέρας τὴν 11 Ἰουλίου 1823· ποῖα δὲ τῶν δύο τούτων ναυμαχιῶν ὑπερτερεῖ τῆς ἄλλης; παρ' ἡμῖν κριταῖς, ἡ τῶν Σπετσῶν ἀπέναντι αὐτῆς ἐλαχίστη φαίνεται ἡ τοῦ Ἄρτεμισίου, καὶ πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ λόγου μας ἔχομεν τὴν μαρτυρίαν αὐτόπτου μάρτυρος, εἰς ἀμφοτέρας παρευρεθέντος, καὶ μέρος ἐνεργὸν οὐχὶ μικρὸν ἐν αὐταῖς λαβόντος.

Ἀναγινώσκομεν ἐπὶ τέλους (Σελ. 38) ὅτι ὁ ἐχθρικός στόλος ἠναγκάσθη ν' ἀποπλεύσῃ τοῦ κόλπου νυκτὸς, ἐγκαταλείψας καὶ δέκα πλοῖα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καταστραφέντα, μὴ τυχὸν οὗτοι ἐννοήσαντες τὴν ἀπόδρασίν του τὸν καταδιώξωσιν ἐνταῦθα συμφωνοῦντες μετὰ τοῦ Συντάκτου τοῦ φυλλαδίου, ἀναγνωρίζομεν ὅτι ὁ ἐχθρικός στόλος ἀπεσύρθη καὶ ἐγκατέλειπε δέκα πλοῖα, ἀλλ' αἱ πληροφορίες τοῦ αὐτοῦ συντάκτου εἶναι ἐλλειπεῖς, παραλιπόντος νὰ προσθέσῃ, ὅτι μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Τουρκικοῦ στόλου ἀνεχώρησε καὶ ὁ Ἑλληνικός, πορεύομενος ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια· πρῆμενον δὲ ἐκεῖ ἐξ ὄλων, μόνον ὁ Μιαούλης, ὁ Τσαμαδὸς, ὁ Σαχτούρης, ὁ Κριεζῆς, ὁ Θ. Γκιώνης καὶ ὁ Ναύαρχος τῶν Ψαρρῶν Ν. Ἀποστόλης μεθ' ἐνὸς ἐτέρου πλοίου ψαρριανοῦ, καὶ ἐνῶ ἐτοιμάζοντο ν' ἀναχωρήσωσι

καὶ τὰ δύο τελευταῖα ταῦτα ψαριανὰ, ἀνεφάνησαν τὰ ἐγκα-
 πλειφθέντα δέκα ἐχθρικά, ἐξ ὧν τέσσαρα συνέλαβον ὁ Μικρού-
 λης, Τσαμαδὸς, Σαχτούρης καὶ Κριεζῆς, τὰ δὲ ἄλλα ἐξ διε-
 σώθησαν εἰς Ἀγίαν Μαρίναν, μὴ δυνηθέντων τῶν ἐλληνικῶν
 πλοίων νὰ τὰ βλάψωσι διὰ τε τὰ κατ' ἐκείνην τὴν παραλίαν
 ἀβασθῆ ὕδατα, καὶ διὰ τὴν ὁποίαν ἀπελάμβανον ὑπεράσπισιν
 ὑπὸ τῆς ἐν Ἀγία Μαρίνῃ φρουρᾶς.

Καὶ ἐπὶ τῆς Ναυμαχίας ταύτης, καὶ ἐφ' ὅλων τῶν λοιπῶν
 τῶν ἐν τῷ φυλλαδίῳ περιγραφομένων, ἠδυνάμεθα νὰ κάμω-
 μεν ἄλλας παρατηρήσεις καὶ ν' ἀποδείξωμεν, ποῖοι οἱ μετα-
 σχόντες καὶ μὴ, τῶν ναυμαχιῶν, καὶ κατὰ πόσον ἔκκστος με-
 τέσχε τούτων· δὲν μιμούμεθα ὅμως τοὺς προσβάλλοντας καὶ
 ἀδικοῦντας ἄλλους διὰ νὰ ὑψωθῶσιν ἐπὶ τῶν ἐρείπιων αὐτῶν
 περιοριζόμεθα εἰς ἀπλὴν τῶν γεγονότων ἔκθεσιν, μὴ ἀνεχόμε-
 νοι ἄλλως τὸν σφετερισμὸν ἀλλοτρίων πράξεων.

Μετὰ τὴν Ναυμαχίαν τοῦ Ἀρτεμισίου ὁ Συντάκτης τοῦ φυλ-
 λαδίου περιγράφει τὴν πτώσιν τῶν Ψαρρῶν· ἀλγεῖ ἡ καρδία
 παντὸς Ἕλληνοσ εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦτο, μεθ' ὅλου δὲ τοῦ ἔ-
 θνους λυποῦνται λύπην ἐγκάρδιον καὶ οἱ ἰδόντες καὶ οἱ ἀνα-
 γινώσκοντες τὸ μέγα τοῦτο πάθημα ἐλληνικῆς νήσου· καί
 τοι βαθέως συναισθανόμενοι μέχρι σήμερον τὴν ἐκ τούτου θλί-
 ψιν, μὲ καρδίαν πάλλουςαν, καὶ τρέμουσαν χεῖρα θέλομεν
 ἐκθέσει τὰ καθ' ἡμᾶς ἐπανεγκόντα τὴν πτώσιν τῆς περιφήμου
 ταύτης νήσου.

Ἀναφέρεται ἐν σελ. 32. ὅτι οἱ Ψαριανοὶ κατέστησαν θαλασσο-
 κράτορες ἀπὸ τοῦ Θεορμαϊκοῦ Κόλπου μέχρι τοῦ Ἑλλησπόν-
 του, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου μέχρις Ἀλικαρνασοῦ· ἀλλὰ
 διατὶ θαλασσοκρατούντων τῶν Ψαριανῶν, δὲν ἐξῆλθον τὰ
 πλοῖα των νὰ ναυμαχήσωσι καὶ ἀποδιώξωσι τὸν ἐχθρικὸν στό-
 λον τῆς νήσου των, ἀλλ' ἀφωπλισθέντα παρέδοκαν τὴν νῆσον
 εἰς μόνην τὴν κατὰ ξηρὰν ὑπεράσπισιν; ἔστω! ἀπεφασίσθη,
 λέγει ἐν σελ. 52 νὰ ὑπερασπισθῶσι μόνον κατὰ ξηρὰν, διατὶ
 δὲν εἰδοποίησαν τοὺς συναδέλφους αὐτῶν Ἰδραίους καὶ Σπερ-
 τσιώτας νὰ δράμωσι πρὸς βοήθειάν των μὲ τὰ πλοῖα των;

Ἄν τοῦτο ἐγένετο, τότε ἐνούμενα τὰ πυρπολικὰ τῶν Ψαρρῶν μετὰ τῶν πολεμικῶν καὶ πυρπολικῶν τῶν Ἰδραίων καὶ Σπετσιωτῶν, ἄφιναν πλήρη ἐλευθερίαν εἰς τοὺς διὰ ξηρᾶς πολεμοῦντας, ἀποκρούοντα κατὰ θάλασσαν τὸν ἐχθρὸν, καὶ ἐμποδίζοντα τὴν ἐπὶ τῆς νήσου ἀποβίβασίν του διὰ διπλῶν κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν προσπαθειῶν, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα βεβαίως τοιαύτης διπλῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι πρόδηλον. Μαρτύριον τοῦ λόγου ἡμῶν πρόκειται ἡ νῆσος Σάμος, ἣτις σωθεῖσα πρὸ τῆς πτώσεως τῶν Ψαρρῶν διὰ τῆς κοινῆς τῶν πλοίων τῶν τριῶν νήσων συνδρομῆς, ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ διδασκτικώτατον παράδειγμα εἰς τοὺς Ψαριανοὺς, παρευρεθέντας καὶ κατὰ τὴν πρώτην ἐκείνην ἀπελευθέρωσιν τῆς νήσου, ὡς καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν τρίς καὶ τετράκις διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου ἐσώθη· ἄπαξ δὲ μόνον ἠτύχησε νὰ σωθῆ ὑπὸ πέντε μόνον ὑδραϊκῶν πλοίων ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Μικούλη, ὡς κατωτέρω ῥηθήσεται. Ἄν λοιπὸν ἡ Σάμος τοσούτω πλησίον οὔσα τῆς ξηρᾶς, ὥστε καὶ κολυμβῶντες οἱ ἐχθροὶ ἠδύναντο νὰ διαβῶσι ἐπ' αὐτῆς, τοσάκις εἰς προφανῆ καὶ ἄφευκτον κίνδυνον περιελθοῦσιν ἐσώθη, κατὰ μείζονα λόγον εὐκολώτερον ἠδύνατο νὰ σωθῆ ἡ νῆσος τῶν Ψαρρῶν πλέον ἀπέχουσα τῆς ξηρᾶς, ἢ ἡ Σάμος.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν καὶ οἱ Ἰδραῖοι καὶ οἱ Σπετσιῶται εἶχον ἔτοιμα τὰ πλοῖα των, καὶ ἔτοιμοι ἐπερίμενον νὰ εἰδοποιηθῶσι ὅπως τρέξωσι πρὸς βοήθειαν τῶν συναδέλφων των· ἀλλ' οἱ Ψαρινοὶ ἀντὶ τούτου ἔπεμψαν ταχύπλουν εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ὅπερ διαβᾶν κατ' ἔμπροσθεν τῆς Ἰδρας καὶ μηδεμίαν κομίσαν εἰς τοὺς Ἰδραῖους περὶ τῆς καταστάσεως τῶν Ψαρρῶν καὶ τῆς ἀνάγκης τῆς νήσου εἰδήσιν, ἐνεποίησεν εἰς τοὺς Ἰδραῖους καὶ Σπετσιώτας τὴν πεποίθησιν ὅτι οἱ Ψαριανοὶ δὲν ἔχουν τῆς παρουσίας των ἀνάγκην, καὶ ἐκ τῆς πεπειθήσεως ταύτης ὠρμόμενοι, συνεννοηθέντες, ἀπεφάσισαν νὰ στείλωσιν εἰς Κάσσον βοήθειαν, δεινῶς ἐπαπειλουμένην τότε ὑπὸ τοῦ στόλου τοῦ Ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου, καὶ οἱ μὲν Ἰδραῖοι ἀπέστειλον ναυτικὴν μοῖραν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ἀντιναυάρχου Σαχτούρη ἐξ ἑνδεκα πλοίων πολεμικῶν καὶ δύο

πυρπολικῶν συγκειμένῃν· οἱ δὲ Σπετσιῶται ἐτέραν, ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ πλοιάρχου Μπουκουβάλα ἐκ 14 πλοίων συγκειμένῃν· αἱ δύο αὗται μοῖραι ἀναχωρήσασαι ἀπὸ Ἰδρας καὶ Σπετσῶν τὴν 17. Ἰουνίου 1824 ἔφθασαν εἰς Κάσσον τὴν 21 τοῦ αὐτοῦ μηνός, καὶ δυστυχῶς εὔρον αὐτὴν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐχθροῦ, κυριευθεῖσαν ὑπὸ τῶν πλοίων καὶ τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου· ὥστε ὁ Ἀντιναύαρχος Σαχτούρης ἀναχωρήσας τὴν 22 Ἰουνίου τῆς Κάσσου μετὰ τῶν Σπετσιωτικῶν πλοίων, ἐλοξοδρόμουν πρὸς τὰ Ψαῖρά. Τότε οἱ Ἰδραῖοι ἐσχημάτισαν κατὰ πρῶτον καὶ δευτέραν Ναυτικὴν μοῖραν. Οἱ δὲ Ψαριανοὶ μὴ εἰδοποιήσαντες τοὺς Ἰδραῖους καὶ Σπετσιῶτας περὶ τοῦ κινδύνου εἰς ἃν περιέστησαν, καὶ ἀναδεχθέντες μόνοι τὸν ἀγῶνα, ὑπέστησαν τὴν καταστροφὴν τῆς νήσου των· ἄλλως ἐσμὲν βέβαιοι ὅτι ἡ νῆσος τῶν Ψαῖρῶν καὶ σήμερον ἔτι θὰ ἦτο τῆς Ἑλλάδος τὸ προπύργιον.

Ἄλλὰ καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ἀνάκτησιν τῆς νήσου ταύτης ὁ Συντάκτης τοῦ φυλλαδίου τὴν ἀποδίδει εἰς τοὺς Ψαριανούς, ὡς νὰ τὴν ἀνέκτησαν οὗτοι καὶ μόνοι, μάλιστα δὲ ὑπαινίττεται τὴν παρῦρῃσιν Ἰδραϊκῶν τινῶν καὶ Σπετσιωτικῶν πλοίων. Ἴδου τί λέγει ἐν σελ. 56. « Οὗτοι
» λοιπὸν (οἱ Ψαριανοὶ) τότε ἐπιβιβασθέντες, μόνον ἄρτον καὶ
» οἶνον ἔχοντες, ἐπὶ τῶν ἐχόντων πηδάλια πλοίων των (καὶ
» ἀπαριθμεῖ πέντε πολεμικὰ ψαριανὰ καὶ τέσσαρα πυρπολι-
» κά), τοῦτέστι μετὰ τρεῖς μόλις ἡμέρας μετὰ τῶν συναδέλ-
» φων των Ἰδραϊῶν καὶ Σπετσιωτῶν, ἐνωθέντος ἕξωθεν τῆς
» Τήνου καὶ τοῦ Γ. Σαχτούρη μετὰ τῆς μοῖρας του, τὴν 3.
» Ἰουλίου ἤλθον εἰς Ψαῖρά, ἐκεῖ δὲ εὐρόντες ἐν Βρίκιον Τουρ-
» κικὸν καὶ 35 περίπου σαλούπας, τὰς μὲν ἐβύθισαν, τὰς
» δὲ κατεδίωξαν εἰς τὰ τῆς Χίου πελάγια, ἐκτὸς τεσσάρων
» μόνον, αἵτινες διεσώθησαν. Τὴν δὲ τετάρτην ἀποβάντες εἰς
» Ψαῖρά, ἄλλους μὲν Τούρκους ἐφόνευσαν, ἄλλους δὲ ἐδίωξαν
» καὶ ἐν μύλοις καὶ οἰκίαις ἔκλεισαν. »

Ἡμεῖς περιγράφομεν τὴν ἀνάκτησιν τῶν Ψαῖρῶν, ὅπως ἀν-

τελήφθημεν αὐτῆς ἐκ τῶν παρευρεθέντων καὶ μέρος ἐνεργη-
τικὸν λαβόντων κατ' αὐτήν.

Μαθόντες μὲ πολλὴν λύπην τῶν οἱ Ἰδραῖοι καὶ Σπετσιῶται
τὴν ἄλωσιν καὶ καταστροφὴν τῶν Ψαρρῶν, καὶ ὅτι οἱ ἐν τῷ
παλαιῷ Κάστρῳ καλουμένῳ κλεισθέντες ἄνδρες καὶ γυναικό-
παιδα ἀντεῖχον, κατεσπευμένως ἀπέστειλον τὴν πρώτην
μοῖραν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ναυάρχου Μιαούλη, ἐξ εἴκοσι καὶ
ἐνὸς πλοίων συγκειμένην, ὅπως σώσῃ τοὺς ἐν τῷ Κάστρῳ
ἀποκεκλεισμένους, καὶ ἀντέχοντας· τὰ αὐτὰ ἀπαρλλάκτως
ἔπραξαν καὶ οἱ Σπετσιῶται· ἀνεχώρησε δὲ τὴν 25. Ἰουλίου ὁ
Μιαούλης, καὶ ἔφθασε τὴν 3. Ἰουλίου εἰς Ψαρρὰ· συγχρόνως
ἔφθασε καὶ ἡ ἑτέρα μοῖρα τῆς Ἰδρας ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ
Σαχτούρη, ὡς καὶ οἱ Σπετσιῶται καὶ οἱ Ψαριανοί, καὶ συνα-
πετελέσθη ὁ ἀριθμὸς τῶν πλοίων ὄλων πεντήκοντα καὶ ἐξ
ἐξ αὐτῶν 34 ἦσαν Ἰδραϊκά, 13 Σπετσιωτικά, καὶ ἑννέα Ψα-
ριανὰ φθάσαντα τὰ πλοῖα ταῦτα τὴν 3. Ἰουλίου, ἠγκυροβό-
λησαν λίαν πρῶτ' εἰς τὸ ἀκρωτήριο τοῦ Ἁγίου Γεωργίου· εἶ-
δον ἐντὸς τοῦ λιμένος Ψαρρῶν ἐλιμενισμένας 34 Σαλούπας
καὶ Γαλιότας καὶ ἐν Βρίκιον, ἐπὶ δὲ τῆς ξηρᾶς ἐν ὀχύρωμα
ἔχον ἐξ κανόνια, ἠρξάτο νὰ κανονοβολῇ· ὁ Ναύαρχος Μιαούλης
διέταξε ν' ἀποβιβάσθωσιν εἰς τὴν ξηρὰν ἐξ ἐκάστου πλοίου
ἀνὰ εἴκοσι ναῦται, τὰ δὲ πλοῖα ἐκανονοβόλουν τὸ ὀχύρωμα,
ἐγκαταλειφθὲν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἅμα ἐξεληθόντων τῶν ναυτῶν
ἐπὶ τῆς ξηρᾶς.

Τότε οἱ μὲν ψαριανοὶ ἰδόντες προσφιλῆ τέκνα, συγγενεῖς,
φίλους καὶ συμπολίτας ἀψύχους κειμένους, οἱ δὲ Ἰδραῖοι καὶ
Σπετσιῶται τοὺς συναδέλφους τῶν, πίπτουσι κατὰ τῶν ἐχθρῶν
μανιωδῶς καὶ τοὺς κατακερματίζουσι· οἱ ἐχθροὶ μὴ δυνάμε-
νοι νὰ ἀντιπαραταχθῶσι τρέπονται εἰς φυγὴν, καὶ ἐπιβιβά-
ζονται εἰς τὰ πλοῖα τῶν, ἀλλ' ὀλίγιστοι σώζονται ἐξ αὐτῶν
οἱ μὲν ἐπνίγησαν, ἄλλοι ἐφονεύθησαν, καὶ διχόσοι μὴ φθά-
σαντες νὰ ἐπιβιβάσθωσιν, ἐκλείσθησαν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Νικο-
λάου Ἀργύρη, κειμένην ἐπὶ τῆς παραλίας, καὶ ἐντὸς τριῶν ἢ
τεσσάρων ἄλλων. Οἱ ἐπὶ τοῦ ἐχθρικοῦ στολίσκου ἐξεπλάγη-

σαν διὰ τὸ αἰφνίδιον καὶ ἀνέλπιστον τοῦ πράγματος, νομί-
σαντες ὅτι τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα δὲν εἶχον ἄλλους ναύτας, ἐ-
κτὸς τῶν εἰς τὴν ξηρὰν ἀποβιβασθέντων, διὸ καταλιπόντες
τὰς ἀγκύρας ἐξῆλθον τοῦ λιμένος διευθυνόμενοι πρὸς τὴν
Χίον· ἀλλ' ὁ Μικούλης διέταξεν ἀμέσως τὰ πλοῖα τοῦ στόλου
ν' ἀναπετάσῃσι τὰ ἱστία καὶ νὰ ἐξέλθῃσι πρὸς καταδίωξιν
αὐτῶν, δούς πρῶτος τὸ παράδειγμα· οὕτως ὁ Ἑλληνικὸς στό-
λος καταδιώκων τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα, ἐκυρίευσεν ἐξ αὐτῶν μίαν
Σαλούπαν καὶ δύο Γαλιότας, φονευθέντων σχεδὸν ὅλων τῶν
ἐν αὐταῖς ἐχθρῶν· μία δὲ Σαλούπα, διὰ ν' ἀποφύγῃ τὴν αἰχ-
μαλωσίαν, ἔγινεν οικειοθελῶς παρανάλωμα τοῦ πυρός, αἱ δὲ
λοιπαὶ καταδιωκόμεναι ἐρρίφθησαν εἰς τὰ παράλια τῆς Χίου
καὶ ἐναυάγησαν· οἱ ἐχθροὶ φοβούμενοι μὴ κυριευθῶσιν ὑπὸ τοῦ
Ἑλληνικοῦ στόλου, παρέδοκαν αὐτὰς εἰς τὸ πῦρ, ὀλίγοι δὲ
ἐκ τῶν ἐν αὐταῖς Ὀθωμανῶν ἐσώθησαν, ὥστε ἐξ ὅλου τοῦ σο-
λίσκου ἐν Βρίκιον καὶ τρεῖς Σαλοῦπαι διεσώθησαν εἰς Χίον.

Τὴν τετάρτην τοῦ Ἰουλίου ἐπανῆλθε πάλιν ὁ στόλος εἰς
Ψαρῶν καὶ ἐλλιμενίσθη ἐκεῖ, καὶ κατὰ διαταγὴν τοῦ Μικούλη
οἱ πλοίαρχοι ἐξῆλθον εἰς τὴν ξηρὰν, ἔχοντες ἀνὰ εἴκοσι ναύ-
τας ἕκαστος, ὅπως προσβάλῃσι καὶ κυριεύσῃσι τοὺς ἐν ταῖς
οἰκίαις κλεισμένους διακοσίους ἐχθρούς· πρὸς τοῦτο τὸ τέλος
τρία πλοῖα διετάχθησαν νὰ κκονοβολοῦν τὰς οἰκίας ταύτας,
ἧτοι τὸ πλοῖον τοῦ Τσχαμαδοῦ, τὸ τοῦ Κριεζῆ καὶ ἡ Γολέττα
τοῦ Τουμπάζη. Καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν ἡμέραν διὰ ξηρᾶς καὶ
διὰ θαλάσσης ματαίως ἐπυροβολοῦντο αἱ οἰκίαι, ἀνθισταμέ-
νων ἐπιμόνως ἔσωθεν τῶν ἐχθρῶν· ἐκ τῶν ναυτῶν τοῦ Ἑλ-
ληνικοῦ στόλου δύο ἐφονεύθησαν καὶ τρεῖς ἐπληγώθησαν, ἐ-
πληγώθη δὲ καὶ ὁ Πλοίαρχος Παναγιώτας. Τὴν ἐπαύριον ἐκ-
την τοῦ μηνὸς ἀπεφασίσθη νὰ πολιορκηθῶσιν ἀπλῶς οἱ
ἐχθροὶ, παύοντες τοῦ πολέμου. Τὴν δὲ ἐβδόμην ἀνεφάνη πρὸς
τὴν Χίον Βρίκιον Ὀθωμανικόν, καθ' οὗ τρία πλοῖα Ἑλληνικὰ
διετάχθησαν, ἅτινα ἅμα ἐξελθόντα τοῦ λιμένος εἶδαν τὸν ἐ-
χθρικὸν στόλον πλέοντα πρὸς τὰ Ψαρῶν, καὶ διὰ σημείων εἰ-
δοποίησαν περὶ τούτου τὸν Ἑλληνικὸν στόλον, ἀναπετάσαντα

ἀμέσως τὰ ἰστία· ὁ Μιαούλης ἀποφασισμένος νὰ ναυμαχήσῃ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἵνα ἐκδικηθῇ τὸ αἷμα τοσοῦτων Ἑλλήνων, καὶ τὴν πτῶσιν τῶν Ψαρρῶν, κατόρθωσεν ὁμοῦ μὲ δεκατέσσαρα ἄλλα πλοῖα προσήνεμον νὰ τεθῆ, προσκαλέσας καὶ τὰ λοιπὰ πλοῖα νὰ τὸν ἀκολουθήσωσι, καὶ ὅμως τινὰ ἐξ αὐτῶν δὲν ἠδυνήθησαν, καὶ ἄλλα ἀπεχώρησαν εἰς τὰ ἴδια· ὁ δ' ἐχθρικός στόλος ἐλθὼν εἰς τὸ στόμιον τοῦ λιμένος τῶν Ψαρρῶν, καὶ παραλαβὼν ἐπὶ λέμβων, ἐπίτειδες πρὸς τοῦτο ἀποσταλειςῶν, τοὺς εἰς τὰς ῥηθείσας οἰκίας ἀποκεκλεισμένους διακροσίους ὀθωμανοὺς, ἐγκατέλιπεν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Ἑλλήνων τὴν νῆσον. Ὁ Μιαούλης διαμείνας ἐπ' ὀλίγας ἔτι ἡμέρας ἐκεῖ, διετάχθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ἰδραν, ὅπου καὶ ἐπανῆλθε μετὰ τῶν λοιπῶν πλοίων.

Ἐντεῦθεν μεταβαίνει ὁ Συντάκτης τοῦ φυλλαδίου εἰς τὴν περιγραφὴν (σελ. 65.) τῆς Ναυμαχίας τοῦ Γέροντος καὶ τὴν παραμορφώνει ἐντελῶς, ἀποδίδων εἰς ἄλλους, ὅτι αὐτοὶ δὲν ἔπραξαν, καὶ ἀφαιρῶν ἀπὸ ἄλλους ὅτι οὗτοι πραγματικῶς ἔπραξαν· λυπούμεθα ἀναγκαζόμενοι ἐνταῦθα ν' ἀναιρέσωμεν τὸν εἰς Ἐρισσὸν ἀριστεύσαντα, καὶ μὴ ζῶντα ἤδη Δ. Παπανικολῆν, παρ' οὗ ἔλαβεν, ὡς λέγει, ὁ συντάκτης τὰς πληροφορίες, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα οὔτε τὴν ἀλήθειαν ν' ἀποσιωπήσωμεν, οὔτε τὸ εἰς τοὺς ἀληθῶς ναυμαχήσαντας, καὶ προκινδυνεύσαντας προσγινόμενον ἄδικον νὰ παραβλέψωμεν. Περιγράφομεν δὲ καὶ τὴν ναυμαχίαν ταύτην, ὡς καὶ τὴν πρὸ αὐτῆς, ἐξ αὐτόπτων καὶ ἐνεργῶν μαρτύρων λαβόντες τὰς πληροφορίες, ὧν τινες ὡς ἐκ θάύματος σχεδὸν ἀπὸ προφανεῖς κίνδυνον διεσώθησαν.

Τὴν 29. Αὐγούστου 1824. ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου ἀνεφάνη ὁ Τουρκικὸς στόλος προερχόμενος ἀπὸ Τσατάλια, καὶ διευθυνόμενος εἰς Γέροντα· κατὰ τὴν πορείαν του κατόρθωσε νὰ θέσῃ ὑπηνέμους τὸν Μιαούλην, Σαχτούρην, Τουμπάζην, Τσαμχδὸν, Α. Γ. Κριεζῆν, Σαχίνην, Θ. Γκλώνην, Ἴω. Κυριακοῦ, Λεμπέσην, Σάντον, καὶ τὸ πλοῖον τοῦ Παύλου Χ. Ἀναργύρου (ἀγνοοῦμεν τὸ τοῦ πλοιάρχου ὄνομα), ὅλα δὲ τὰ λοιπὰ πλοῖα

τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἔνδεκα, εὐρίσκοντο προσηνέμως τοῦ ἐχθροῦ, τὰ ἔνδεκα πανταχόθεν πολιορκούμενα, καὶ ἐξ ἄλλου τὴν Ἀσίαν κατέναντι ἔχοντα, διέτρεχον ἄφρευκτον κίνδυνον. Ἐν τοιαύτῃ λίαν ἐπικινδύνῳ θέσει εὐρίσκόμενα, περικυκλούμενα καὶ πολεμούμενα πανταχόθεν παρ' ὅλου τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, ἐμάχοντο μὲ ἀπαραδειγματίστον γενναϊότητα. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἐμ. Τουμπάζης, ὁ Α. Γ. Κριεζῆς καὶ ὁ Θ. Γκιώνης ἐρρίψαν τὸν περὶ τῶν ὅλων κύβον, συλλαβόντες ἀπόφασιν τολμηράν, ἢ νὰ σωθῶσι, ἢ νὰ ἀπολεσθῶσι, καὶ διασχίσαντες ὅλον τὸν ἐχθρικὸν στόλον ἐσώθησαν· διασωθέντες, ἐτέθησαν προσηνέμως τοῦ ἐχθροῦ, τὰ δὲ λοιπὰ πλοῖα δὲν ἠδύναντο νὰ ἐξέλθωσι τοῦ κινδύνου.

Ὁ Μικούλης διὰ σημείων προσκαλεῖ τὸν στόλον καὶ τὰ πυρπολικὰ νὰ διευθυνθῶσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλ' ἦσαν τοσοῦτον μικρὰν ὥστε δὲν διέκρινον τὰ σημεία· ὁ Α. Γ. Κριεζῆς μόλις διασωθεὶς τοῦ κινδύνου, καὶ πλησίον εὑρεθείς, προσκαλεῖ τὰ πυρπολικὰ νὰ τὸν πλησιάζωσι, ὁ δὲ Ἰω. Λαλεχὸς τὰ ὑπεχρέωσε πρὸς τοῦτο. Τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος πυρπολικὰ ἦσαν τοῦ Α. Πιππίνου, τοῦ Ἰω. Ματρόζου καὶ τοῦ Α. Μουσοῦ, ἅτινα συνοδευόμενα ὑπὸ τοῦ Α. Γ. Κριεζῆ ἔξεκίνησαν κατὰ τοῦ πολυαρίθμου ἐχθρικοῦ στόλου, καὶ φθάσαντα πολὺ πλησίον, καὶ τοὶ ἀκαταπαύστως πυροβολούμενα, καὶ τοὶ ὑπὸ βροχὴν ῥαγδαίαν σφαιρῶν καὶ μυδραλίων κακῶς ἔχοντα, ἔτρεψαν ὀλόκληρον τὸν στόλον εἰς φυγὴν, ὅστις φεύγων παρίστα δάσος πυκνότατον. Ἀποδράντος τοῦ στόλου ὁ Μικούλης μετὰ τῶν λοιπῶν πλοίων ἐσώθησαν· τὰ δὲ τρία πυρπολικὰ, ὁμοῦ καὶ τὸ συνοδεῦον αὐτὰ πολεμικόν, ἐξηκολούθουν καταδιώκοντα τὸν ἐχθρικὸν στόλον, ὅπως δυνηθῶσι νὰ πυρπολήσωσι κἀνὲν πλοῖον. Ὁ Πιππίνος διευθύνων τὸ πυρπολικόν κατ' ἐχθρικοῦ τινὸς πλοίου, καὶ πλησίον ὧν ἤδη αὐτοῦ, πληγώνεται βαρέως καὶ τὸ πυρπολικόν του καίεται εἰς μάρτην. Οἱ νῆυται παραλαμβάνουσιν ἐντὸς λέμβου τὸν Πιππίνον, καὶ ὅλοι ὁμοῦ σώζονται ἐπὶ τοῦ πλοίου τοῦ Α. Γ. Κριεζῆ· τὰ αὐτὰ σχεδὸν ἀπαραλλάκτως ἔπλεθε καὶ ὁ Ματρόζος· προσεβλή-

λησε καὶ οὗτος τὸ πυρπολικόν του εἰς ἕτερον πλοῖον ἐχθρικόν, ἀλλ' εὐδίου ὄντος τοῦ ἀνέμου, διέφυγε τὸν κίνδυνον τὸ ἐχθρικὸν πλοῖον λαβὼν τότε καὶ ὁ Ματρόζος τὴν λέμβον ἐσώθη μετὰ τῶν ναυτῶν του ἐπὶ τοῦ πλοίου τοῦ Α. Γ. Κριεζῆ· ἀκολούθως προβαίνει καὶ τὸ τρίτον πυρπολικόν τοῦ Μουσοῦ, φθάνει ἐν Βρίκιον ἐχθρικόν, προσκολλᾶται εἰς αὐτὸ, τὸ πῦρ διαδίδεται, καὶ ἀνάπτει ὁ ἀρτέμων (μποῦμα) τοῦ ἐχθρικοῦ πλοίου, ἀλλ' οἱ ἐν αὐτῷ εὐρισκόμενοι ναῦται τὴν σβύνουσι, καὶ οἱ πυρπολισταὶ σώζονται καὶ οὔτοι, ὡς καὶ οἱ πρὸ αὐτῶν, εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Α. Γ. Κριεζῆ. Ὁ ἐχθρικός στόλος βλέπων τὸ πλοῖον τοῦτο μεμονωμένον ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ, τὸ περικυκλεῖ πανταχόθεν καὶ προσπαθεῖ αὐτανδρον νὰ τὸ συλλάβῃ, ἀλλ' ὁ Κριεζῆς ἔχων τοὺς ἐνενήκοντα πυρπολιστάς, καὶ πλήρωμα ἐξ ὀγδοήκοντα ναυτῶν συγκείμενον, ἐναυμάχει, ἀντιταττόμενος καθ' ὅλων τῶν προσεγγιζόντων αὐτὸν ἐχθρικῶν πλοίων, καὶ λοξοδρομῶν ἀπεσύρετο πρὸς τὰ Ἑλληνικά, ἅτινα ἐνόμιζον αὐτὸν ἤδη χειράλωτον. Δύω περίπου ὥρας εὐρίσκετο εἰς τὴν ἐπικίνδυνον ταύτην θέσιν, τέλος ἐξῆλθεν αὐτῆς, καὶ συνεχρότησε μάχην μόνος πρὸς μόνην τὴν Ναυαρχίδα τῆς Τύνιδος· εὐρίσκεται δὲ ὑπήμενον τὸ πλοῖον τοῦ Α. Γ. Κριεζῆ, καὶ προσήμενος ἢ ἐχθρική Ναυαρχίς, ἀμφοτέρω δὲ ἐν ἀναχωρῇ τῶν ἀρμένειων ἱστάμενα ἐναυμάχουν πεισματωδῶς· τὰ Ἑλληνικά ὄλα εὐρίσκοντο προσπνέμωσ μακρὰν, πλησιέστεροι τῶν ἄλλων ἦσαν ὁ Μιχούλης, ὁ Α. Τσαμαδὸς καὶ δύο πυρπολικὰ τοῦ Γ. Θεοχάρη Παπαντωνίου καὶ Γ. Βατικιώτου· ὁ Μιχούλης διατάττει τὸν Γ. Θεοχάρην νὰ διευθυνθῇ κατὰ τῆς Ναυαρχίδος τῆς Τύνιδος, ἵνα προσκολλήσῃ τὸ πυρπολικόν του εἰς αὐτήν, καὶ ὑπακούσας διευθύνετο ἤδη κατ' αὐτῆς. Οἱ ἐν τῇ Ναυαρχίδι ἰδόντες τοῦτο διέθεσαν τὰ ἱστία τοῦ πλοίου εἰς τρόπον ὅπως καταντήσῃ ὑπήμενον καὶ ἀποφύγῃ τὸν κίνδυνον, ἀλλὰ καταληφθέντες ὑπὸ τοῦ τρόμου καὶ καταθρουβηθέντες ἔπραξαν τὰ ἐναντία, καὶ ἀντὶ νὰ καταστῇ ὑπήμενον τὸ πλοῖον, κατέστη προσήμενον. Τότε ὁ Γ. Θεοχάρης προσεκόλλησε τὸ πυρπολικόν τῇ Ναυαρχίδι καὶ τὸ πῦρ ἀμέσως διεδόθη ἐν αὐτῇ. Ὁ Μια-

ούλης ὁμως προτιμῶν χάριν πλειοτέρας ἀσφαλείας νὰ θυσιάσθῃ καὶ ἕτερον πυρπολικόν, διέταξε τὸν Γ. Βατικιώτην νὰ προβῇ ἵνα προσκολληθῇ καὶ αὐτὸς τὸ πυρπολικόν του· πρὸς θύμως ἐξετέλεσεν οὗτος τὴν διαταγὴν τοῦ Ναυάρχου, καὶ οὕτως ἡ Ναυαρχίς τῆς Τύνιδος ἐγίνε παρανάλωμα τοῦ πυρός. Πυρποληθείσης τῆς Ναυαρχίδος ὁ Μικούλης, ὁ Α. Τσαμαδὸς καὶ ὁ Α. Γ. Κριεζῆς ἐπεμψαν τὰς λέμβους των πρὸς διάσωσιν τῶν ἐν τῇ θαλάσῃ πεσότων, ὅπως ἀποφύγωσι τὴν πυρκαϊάν, ἐχθρῶν, καὶ διέσωσαν ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν· ἡ δὲ λέμβος τοῦ Τσαμαδοῦ ἐπιτυχοῦσα ἔσωσε τὸν Ναύαρχον τῆς Τύνιδος, πεσόντα εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ χιλιάρχον τινα τοῦ Μεχμέτ-ἀλῆ, τὸν καὶ ἐν τῇ Ναυαρχίδι ἀρχηγὸν τοῦ στρατιωτικοῦ σώματος· τὸ πλήρωμα αὐτῆς μετὰ τῶν στρατιωτῶν ἠριθμεῖτο μέχρι χιλίων διακοσίων ἀνδρῶν. Τὸ πλοῖον τοῦ Α. Γ. Κριεζῆ τετραπημέρον εἰς τε τὰ σκάφος καὶ τὰ ἰστία, φέρον δὲ καὶ εἰς τὸ πηδάλιον τρεῖς ὀπὰς σφαιρῶν, καθὼς εἶχε· πέντε προσέτι ἐκ τοῦ πληρώματός του ἐπληρώθησαν.

Ἴδου κατ' ἀκρίβειαν καὶ τῆς ἐν Γέροντι Ναυμαχίας τὸ ἱστορικόν· ὑπάρχει ἔτι ἐν ταῖς ζῶσιν ὁ Γ. Σαχίνης, παρὼν τότε, δὲν ἀπέθανε καὶ ὁ πυρπολιστὴς Α. Πιππίνος, βαρέως τότε πληγωθεὶς, καὶ ἐν τῷ πλοίῳ τοῦ Α. Γ. Κριεζῆ εὐρισκόμενος· ζῶσιν ὡσαύτως καὶ ἄλλοι ἄνδρες παρόντες κατὰ τὴν ἀξιωμαθήμενον ταύτην τῆς Ἑλληνικῆς ἀνδρίας πράξιν, καὶ ἐρωτώμενοι, δὲν ἀμφιβάλλομεν θέλουσι ὁμολογήσει ὅσα ἀνωτέρω ἐκτίθενται.

Ἄν ὁ ἐπικριτὴς τῆς ἱστορίας τοῦ Κ. Τρικούπη ἀμφιβάλλῃ, ἂς μελετήσῃ καλῶς ὅσα αὐτὸς ἔγραψε, καὶ θέλει πεισθῆ ὅτι τὴν ἀλήθειαν, καὶ μόνην τὴν ἀλήθειαν ἐξεθέσαμεν· αὐτὸς οὗτος ἐν τῷ φυλλαδίῳ του λέγει. « Τὰ Φαριανὰ πλοῖα εὐρίσκοντο πρὸς τὴν νῆσον Φαρμάκου ἐκτὸς τοῦ κόλπου. » Ποῦ δὲ ἡ νῆσος Φαρμάκου, καὶ ποῦ μυχὸς τοῦ Γέροντος! ἂν δὲ καὶ εἰς ταῦτα δὲν πεισθῇ, ὑπ' εὐθύνην τοῦ δόντος ἡμᾶς τὰς περιτῆς Ναυμαχίας ταύτης πληροφορίας προσθέττομεν, ὅτι τὰ Φαριανὰ πλοῖα, ἐν οἷς καὶ ὁ Α. Παππανικολῆς, εὐρίσκοντο κα-

τά τὴν ὥραν τῆς Ναυμαχίας πρὸς τὴν νῆσον Κάλυμνον, μακρὰν ἀπέχοντα τῶν κατὰ τὸν Γέροντα γινομένων. Παρὶ τὴν νῆσον Κάλυμνον, ὅπου ἐξετείνετο τὸ τελευταῖον ἄκρον τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, ἔκαυσεν ὁ Δ. Παππανικολῆς τὸ πυρπολικὸν του, δύο ὥρας πρὸ τῆς πυρπολήσεως τῆς ἐχθρικῆς φρεγάτας.

Μετὰ ταῦτα μεταβαίνει ὁ Συντάκτης τοῦ φυλλαδίου εἰς τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ κατὰ τὴν Μιτυλήνην (Λέσβον) (ὄρα σελ. 68.), καὶ περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλεῖ ἀποκλειστικῶς, ἀναφέρων μόνον τὸ ὄνομα τοῦ Νικοδήμου, καὶ περιοριζόμενος ἀπλῶς εἰς τὴν συζήτησιν, ἂν τὸ ὑπ' αὐτοῦ πυρποληθὲν πλοῖον ἦτο Κορβέττα, ἢ ἄλλου εἴδους πλοῖον· ὁμολογοῦμεν ὅτι τῷ ἔντι ὁ Νικόδημος ἔκαυσεν ἐχθρικὸν πλοῖον κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα, ἀδιάφορος δὲ ἀποθαίνει ἢ ἐξέτασις ἂν τὸ καὲν ἦτο Κορβέττα, ἢ ἄλλου εἴδους πλοῖον, ἂν εἶχε 10 ἢ 20 κανόνια, διότι ὅσα καὶ ἂν εἶχεν, ἔπρεπεν ἀφεύκτως νὰ καῆ, ἅμα τὸ πυρπολικὸν προσεκολλήθη εἰς τὰ πλευρά του. Ἐλαβε δὲ χώραν ἢ Ναυμαχία αὕτη τῆς Μιτυλήνης ὡς ἐξῆς.

Τὴν 16. 7βρίου 1824 ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἀπῆλθε πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ἐχθρικοῦ, καὶ συναντηθεὶς μετ' αὐτοῦ εἰς Φώκαις τὴν 23. τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐπιπίπτει κατ' αὐτοῦ ὁ Ἑλληνικὸς, τρέπει αὐτὸν εἰς φυγὴν, καὶ τὸν καταδιώκει δι' ὅλης τῆς νυκτὸς μέχρι τῆς πρωίας· κατὰ τὴν καταδίωξιν, πυρπολικὸν διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ Α. Φιλιπάγκου προσεγγίσαν φρεγάταν ἐχθρικὴν, ἔβαλε πῦρ ἐν αὐτῇ ἀνεπιτυχῶς· δύο ἕτερα πυρπολικά, τὸ μὲν ὑπὸ τοῦ Θεοδ. Θ. Βώκου διευθυνόμενον, τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ Δ. Καλογιάννη, πίπτουν καθ' ἑνὸς Βρικίου ἔχοντος, ἐκτὸς τοῦ πληρώματος, καὶ στρατιώτας τῆς γραμμῆς, καὶ τὸ καταφλέγουσιν· ἐν ἑκ τῶν πυρπολικῶν τούτων ἤρκει μόνον νὰ φέρῃ τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα, ἀλλ' ἐπειδὴ συγχρόνως καὶ τὰ δύο ἐκινήθησαν κατ' αὐτοῦ, ἀμιλλώμενα πρὸς ἄλληλα ποῖον νὰ φανῆ τοῦ ἄλλου ὑπέρτερον, ἐπυρπολήθησαν ἀμφοτέρα.

Μετὰ τὴν πυρπόλησιν τοῦ Βρικίου, ἦτοι τὴν 1 ὥραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ἐπέπεσεν ὁ Νικόδημος καθ' ἑνὸς Κορβέττου,

ὡς προεβρέθη, καὶ τὸ ἐπυρπόλησε. Τὴν δὲ 24 ἐπελθούσης τῆς ἡμέρας, κατεδίωξεν ὁ Ῥομπότσης Κορβέτταν πλήρη στρατιωτῶν τῆς γραμμῆς, καὶ πλησιάσας προσεκόλλησε τὸ πυρπολικὸν εἰς αὐτήν, τοῦ δὲ πυρὸς διαδοθέντος ἤναψεν ὁ ἀρτέμων (ἢ μπούμα) αὐτῆς, ἀλλ' οἱ ἐπὶ τῆς Κορβέττας φθάσαντες ἔσβεσαν τὸ πῦρ, ἐξ ὧν τινες ἐβρίφθησαν εἰς τὴν θάλασσαν ὕπως σωθῶσι τοῦ πυρὸς, πάντες δὲ ἀπωλέσθησαν· οὐχ ἦττον ὁμως ἢ αὐτὴ Κορβέττα ἐναυάγησεν εἰς τὰ παράλια τῆς Καλλονῆς, ὅπου κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα ἐναυάγησαν τέσσαρα ἔτι Βρίκια καὶ ἓν Κορβέττον. Τοσοῦτον τρόμον ὑπέστη ὁ ἐχθρικός στόλος ἐκείνην τὴν νύκτα καταδιωκόμενος ἀπὸ τὸν Ἑλληνικόν, ὥστε ἂν πιστεύσωμεν τὰ ὑπὸ τῶν αἰχμαλώτων ὁμολογηθέντα, ὁ Ἰβραήμης ὑπὸ φόβου κυριευθεὶς διέταξε διὰ σημείων τὸ «ὁ σῶζων σωσάτω ἑαυτὸν.» Ἡ καταδίωξις διήρκεσε δέκα περὶπου ὥρας, τὰ δὲ Ψαριανὰ πλοῖα δὲν εὐρέθησαν κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα εἰς τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, διότι ἢ τὴν αὐτὴν, ἢ τὴν προτεραίαν ἀνεχώρησαν, μείναντος μόνου τοῦ Νικοδήμου μετὰ τοῦ πυρπολικοῦ του· πρὸς ἔπαινον δὲ τοῦ ἀνδρὸς ἐπιφέρομεν, ὅτι οὗτος δὲν παρηκολούθησε τὸν Ναύαρχον Ν. Ἀποστόλην καὶ τὰ λοιπὰ πλοῖα τῶν Ψαρρῶν ὅταν ἀνεχώρησαν, εἰπὼν αὐτολεξεὶ ταῦτα. «Δουλεύω τὸ ἔθνος μου καὶ οὐχὶ τὸν Ναύαρχον τῶν Ψαρρῶν, διὸ θέλω ἀκολουθήσει τὸν Μιχούλην, ὅστις τρέχει κατὰ τοῦ ἐχθροῦ.» Μετὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην ἀπελπισθέντες ὁ Τοπάλασσας καὶ ὁ Ἰβραήμης νὰ κυριεύσωσι τὴν Σάμον, δις δὲ καὶ τρεῖς ἀποτυχόντες ἀτεσύρθησαν, ὁ μὲν Τοπάλης μεθ' ἑτέρων δύο πλοίων ἐκ τῶν ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του εἰς Κωνσταντινούπολιν, διαταγῇ τοῦ Σουλτάνου, ὁ δὲ Ἰβραήμης μεθ' ὅλου τοῦ Αἰγυπτιακοῦ καὶ τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως διευθύνθη εἰς Κῶ.

Ὁ Ναύαρχος Μιχούλης περιεφέρετο μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου περὶ τὰς νήσους Σάμον, Κάλυμνον, καὶ Λειψόν, παραφυλάττων καὶ προσέχων τὰ κινήματά του. Ἐλλιμενισμένος ὢν εἰς Λειψὸν ἔφθασε τὴν 19. Σεβρίου 1824. ὁ Κανάρης, φέρων διαταγὴν τῆς τότε Διοικήσεως πρὸς τὸν Μιχούλην, δι' ἧς

ετίθετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Ἰδραϊκῆς μοίρας· τὴν 20 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐπανῆλθον καὶ τὰ ἐξ Ψαριανῶν πλοῖα μετὰ τοῦ πυρπολικοῦ τοῦ Βρατσάνου, προαναχωρήσαντα ὡς ἔρρέθη. Ἐντεῦθεν ὁ Μιαούλης μετὰ τῆς Ἰδραϊκῆς καὶ Σπαρτιωτικῆς μοίρας, καὶ μετὰ τῶν ἐξ Ψαριανῶν πλοίων ἐδίωκε τὸν Ἰβραΐμην, ἀναλαβόντα τὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν, καὶ προσπαθοῦντα νὰ διαβῆ εἰς Σούδαν τῆς Κρήτης. Συναντηθεὶς μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου τὴν 4 9βρίου 1824 μεταξὺ Κρήτης καὶ ἐρημονήσου Πλάκας ὀνομαζομένου καταπολεμεῖται καὶ διασκορπίζεται· δοθέντος δὲ σημείου γενικῆς φυγῆς, ὅπου καὶ ὅπως ἕκαστος δύναται νὰ σωθῆ, ἐκ τῶν ἐχθρικών πλοίων, ἄλλα ἐπνῆλθον εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἀμέσως ἀποπεμφθέντα ὑπὸ τοῦ Μεχμεταλῆ πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰβραΐμη, ἄλλα κατέπλευσαν εἰς Ρόδον, τὰ πλεῖστα δ' ἐξ αὐτῶν κατέφυγον εἰς Κόλπον Μαρμάρου.

Τότε, ἦτοι ἀπὸ 29 8βρίου μέχρι 2 9βρίου ὁ Μιαούλης, ὁ Ἐμ. Τουμπάζης, ὁ Σαχτούρης καὶ ὁ Ἰω. Μακρυμούρας συνέλαβον ἕκαστος ἀνὰ ἓν φορτηγὸν φέρον στρατιώτας ἐνδύματα καὶ ἵππους· ὁ Ζάκας συνέλαβεν ἐν Ὄθωμανικὸν Μαρτύγον, ὁ δὲ Ἄλ. Ραφκὴλ ἠνάγκασε ἐν Βρίκιον νὰ ναυαγήσῃ εἰς Κάρπαθον. Μετὰ ταῦτα ἀποσυρθέντος τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου εἰς τὰ ἴδια ἔνεκα ἐλλείψεως τροφῶν, ἔλαβεν ὁ Ἰβραΐμης καιρὸν νὰ διαβῆ εἰς Σούδαν τῆς Κρήτης συγκεντρώσας περὶ αὐτὸν τὰ διασκορπισθέντα τῆδε κακείσε πλοῖα του. Ἄν ὁ Ἑλληνικὸς στόλος εἶχε τροφὰς καὶ ἐπέμενε καταδιώκων τὸν ἐχθρικόν, ἢ κατὰ τῆς Πελοποννήσου, ἢ μᾶλλον ἢ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατεία διελύετο ἀφσύκτως, ὡς ἐκ τοῦ τρόμου, ὃν ἐνέπνευσαν οἱ Ἕλληνας εἰς τοὺς Ὄθωμανοὺς καθ' ὅλας τὰς ναυμαχίας.

Μεταβαίνομεν ἤδη εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀλεξάνδρειας, τὴν ὁποίαν ὁ συντάκτης τοῦ φυλλαδίου (Σελ. 69), ἐκστρατείαν τοῦ Κανάρη ἀποκαλεῖ μετὰ τῶν πολεμικῶν πλοίων τοῦ Ἐμ. Τουμπάζη, τοῦ Α. Γ. Κριεζῆ, καὶ τῶν πυρπολικῶν τοῦ Α. Θ. Βώκου καὶ τοῦ Ἐμ. Μπρῦτη, ἐπιφέρει δὲ ὅτι ἀληθῆ πε-

βιγραφὴν τῆς ἐκστρατείας ταύτης, κατὰ παράδοσιν αὐτοῦ τοῦ Κανάρη δίδει ἡ ἐφημερίς τοῦ φίλου τοῦ Λαοῦ (α) τοῦ ἔτους 1850 ἐν τοῖς ἀριθμοῖς 38 40 45 καὶ 58, καὶ ὅτι ὁ Κανάρης συνέλαβε τὴν ιδέαν τῆς πυρπολήσεως τοῦ ἐν Ἀλεξανδρεία Ὀθωμανικοῦ καὶ Αἰγυπτιακοῦ στόλου, καὶ πρὸς βεβαίωσιν τοῦ λόγου του προσλαμβάνει μαρτυρίαν τινὰ τοῦ Γόρδωνος, λέγοντος ἐν τῇ ἱστορίᾳ του ὅτι τὴν τολμηρὰν ταύτην ιδέαν συνέλαβεν ὁ ἦρωσ τῶν Ψαρρῶν, ἵνα ματαιώσῃ τὰς προπαρασκευὰς τῆς κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείας τοῦ Σατράπου τῆς Αἰγύπτου. Πρὶν ἐκθέσωμεν τὸ ἱστορικὸν τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐκστρατείας, ἃς μᾶς ἐπιτραπῶσι παρατηρήσεις τινὲς ἐπὶ τῶν ὑπὸ τοῦ συντάκτου τοῦ φυλλαδίου, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ὑπὸ τοῦ φίλου τοῦ Λαοῦ, ἱστορουμένων.

Ἡ ἐκστρατεία τῆς Ἀλεξανδρείας ἐνεργήθη ἐπισήμως ἐν Ἰδρα ἐν συνεδριάσει τῶν προϋχόντων τῆς νήσου ἐκείνης, καὶ ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ Λαζ. Κουντουριώτου, ἀπεφασίσθη δὲ ν' ἀπέλθωσι δύο πλοῖα πολεμικὰ καὶ τρία πυρπολικὰ, ὅλα τῆς Ἰδρας, μετὰ πληρωμάτων ὀλοσχερῶς ἐξ ὑδραίων ναυτῶν. Τὸ κοινὸν τῆς Ἰδρας ἀνεδέχθη τὸ βᾶρος τῶν ἐξόδων τῆς ἐκστρατείας. Πολεμικὰ πλοῖα ὀρίσθησαν δύο, τὸ τοῦ Α. Γ. Κριεζῆ, καὶ τὸ τοῦ Ἐμ. Τουμπάζη, πυρπολικὰ δὲ τρία διευθυνόμενα ἀπὸ τὸν Α. Θ. Βώκον, Ἐμ. Μπούτην καὶ Γ. Πολίτην, ἀλλὰ παρακλήσει τοῦ Ἐμ. Τουμπάζη παρελείφθη ὁ Πολίτης, καὶ ἀντ' αὐτοῦ προσεκλήθη ὁ Κανάρης. Τούτων οὕτως ἐχόντων ἃς μᾶς ἐπιτραπῆ ἡ ἐρώτησις, ἂν ἐκστρατεία, οὕτως ἀπαφασισθεῖσα, καὶ οὕτω διατεθεῖσα ἐν Ἰδρα, ἐξ ὑδραίων πλοιάρχων καὶ ναυτῶν, καὶ ἐξ ὑδραϊκῶν πλοίων συγκροτηθεῖσα, εἰς ἣν κατὰ τύχην συμπεριελήφθη καὶ ὁ Κανάρης, δύναται νὰ ὀνομασθῇ ἐκστρατεία τοῦ Κανάρη, παρακολουθούτων ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν αὐτοῦ τοῦ Τουμπάζη καὶ Κριεζῆ; Κανεὶς βεβαίως Ἕλλην δὲν θέλει πιστεύσει τὸ τοιοῦτο. Εἶναι πασιδῆλον ὅτι καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως οἱ Ἰδραῖοι παρακολουθοῦντο

(α) Συντάκτης τῆς εἰρημένης ἐφημερίδος ἦτον ὁ Γερ. Ζωγράφος.

πάντοτε, και πώποτε δὲν παρηκολούθησαν οὐδένα. Ὡς πρὸς τὴν περικοπὴν τῆς ἱστορίας τοῦ Γόρδωνος, τὴν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ἀλεξανδρείας ἀναγομένην και βεβαιούσαν «ὅτι ὁ ἦρωὺς τῶν Ψαρρῶν συνέλαβε τὴν ιδέαν ταύτην,» ἐκφράζομεν μεγίστην ἀπορίαν πῶς, και πόθεν ὁ Γόρδων ἔλαβε τοσοῦτω ἐσφαλμένας πληροφορίες ἄλλως τε ὅποια ἡ ἀνάγκη τῆς μαρτυρίας τοῦ Γόρδωνος, ὅταν τὰ ἀποτελέσαντα τὴν ἐκστρατείαν ταύτην πρόσωπα εἰσὶν ἔτι ἐν τοῖς ζῶσι; εἴμεθα ἄρα καταδικασμένοι νὰ παραδεχόμεθα ἀσυζητητὶ ὅτι ἕκαστος κατ' ἀρέσκειαν γράφει, και μάλιστα ὁσάκις δὲν γράφει ἀληθείας; Ποίας προπαρσκευαὺς τοῦ Ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐμελλε νὰ ματαιώσῃ ἢ κατὰ τῆς Ἀλεξανδρείας ναυτικὴ ἐκστρατεία, ὅταν τὰ Αἰγυπτιακὰ στρατεύματα πρὸ ὀκτώ μηνῶν ἀποβάντα εἰς Πελοπόννησον, και ἐλευθέρως περιφερόμενα ἐν αὐτῇ ἐδήκουν τὴν χώραν, ἐπιφέροντα τὸν ὄλεθρον και τὴν καταστροφὴν πανταχοῦ;

Ἄς στρέψωμεν ἤδη τὸν λόγον και πρὸς τὸν εὐτράπελον Συντάκτην τοῦ φίλου τοῦ Λαοῦ, γράφοντα (φύλ. 40) ὅτι «ὁ Κανάρης ἀνακοινώσας εἰς τὸν Ἀμελτῶνα τὴν κατὰ τῆς Ἀλεξανδρείας ιδέαν του, μετέβη οὗτος εἰς Ἴδραν και ἐνήργησε τὰ περὶ τῆς ἐκστρατείας ταύτης.» Διαβεβαιούμεν θετικῶ τῷ τρόπῳ ὅτι ὁ Ἀμελτῶν οὔτε μετέβη κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς Ἴδραν, οὔτε ἐλάλησε ποτὲ περὶ τῆς ἐκστρατείας ταύτης πρὸς οὐδένα Ἰδραῖον. Τὰ προκαλέσαντα τὴν ἐκστρατείαν αἴτια ὑπῆρξεν ὁ τότε προφανὴς τῆς Ἑλλάδος κίνδυνος. Ἄν ὁ Κανάρης πρῶτος συνέλαβε τὴν ιδέαν τῆς περὶ ἧς πρόκειται ἐκστρατείας, διατὶ δὲν τὴν ἐπεχειρεῖ μόνος, και μὲ πλοῖα τῆς πατρίδος του; ἔσωσαν, και ἔσχον οἱ Ψαριανοὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος των πλείωτερα πλοῖα, παρ' ὅσα μετέβησαν πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐκστρατείας εἰς Ἀλεξανδρείαν, διὸ εὐχερέστατα ἠδύνατο ὁ Κανάρης νὰ τὴν ἐπιχειρήσῃ και ἐκτελέσῃ μὲ πλοῖα Ψαριανά.

Μετὰ τὰς συντόμους ταύτας περὶ τῆς ἐκστρατείας μας ἀρχόμεθα τῆς διηγήσεως τῆς κατὰ τὴν Ἀλεξανδρείαν ἐκστρατείας, πε-

ριγράφοντες αὐτὴν ἀληθῶς καὶ ἀκριβῶς ὅπως ἐγένετο, ἕκαστος δὲ κρίνων, ἄς ἀποδώσῃ τὸ δίκαιον εἰς τὸν ἀνήκει.

Ὁ Λάζαρος Κουντουριώτης, πρῶτιστος τῶν προϋχόντων τῆς Ἰδρας, καὶ διευθύνων τὰ Ἰδραϊκὰ μετ' αὐτῶν, προσεκάλεσεν ἰδιαιτέρως τὸν Α. Γ. Κριεζῆν εἰπὼν πρὸς αὐτὸν ὅτι πρὸ πολλοῦ συνέλαβε τὴν ιδέαν, καὶ πολλάκις ἐσκέφθη περὶ τοῦ μέσου καὶ τοῦ τρόπου τῆς καταστροφῆς τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐχθρικοῦ στόλου, ἀλλ' αἱ περιστάσεις δὲν ἐπέτρεψαν ἄχρις ἐκείνου τὴν ἐκτέλεσιν τοιαύτης ιδέας, ἥδη ἐνισχύεται πρὸς τοῦτο καὶ ἐκ δύο ἀνωνύμων ἐπιστολῶν. « Ἡ πατρίς, εἶπε, τρέχει τὸν περὶ τῶν ὅλων κίνδυνον ὡς ἐκ τῆς εἰσέτι ἐν Πελοποννήσῳ διαμονῆς τοῦ Ἰβραήμη, διὸ ἀπεφάσισα νὰ γίνῃ ἐκστρατεία εἰς Ἀλεξάνδρειαν πρὸς ἀπόπειραν πυρπολήσεως τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, καὶ ὅτι σκοπεύω νὰ προτείνω αὐτὴν ἐν συνελεύσει τῶν προϋχόντων. Ἡ ἐκστρατεία πρέπει νὰ γίνῃ ἐκ τῆς Ἰδρας μυστικῶς, καὶ νὰ σχηματισθῇ ἐκ δύο πολεμικῶν πλοίων, καὶ τριῶν πυρπολικῶν ὅτι ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας θὰ ἦσαι σὺ, καὶ εἰς τὴν κρίσιν σου ἀνατίθεται ἡ ἐκλογή τῶν πυρπολιστῶν καὶ τοῦ συνοδεύοντος ἐτέρου πολεμικοῦ· ἐπειδὴ δὲ προτιμῶ σὲ παντὸς ἄλλου (ἐπρόσθεσεν ὁ Κουντουριώτης) ἀπαιτῶ νὰ προσλάβῃς μετὰ σοῦ ἐν τῶν πλοίων μου, καὶ ἰδίως τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰω. Αλαλεχοῦ διευθυνόμενον. Θέλεις προσκληθῆ εἰς τὴν γενικὴν συνεδρίασιν τῶν προϋχόντων, ἵνα ἀκούσῃς τὴν περὶ τούτου πρότασιν, καὶ σκέψῃς ὁποίας παρατηρήσεις ἔχεις ἐπ' αὐτῆς. » Τοῦτο μαθόντες ὁ Δ. Τσαμαδὸς καὶ Β. Μπουντούρης, προέτρεψαν τὸν Κριεζῆ νὰ ζητήσῃ ἀντὶ τοῦ Ἰω. Αλαλεχοῦ, τὸ πλοῖον τοῦ Τουμπάζη, διοικούμενον ὑπὸ τοῦ Ἀντ. Ραφαήλ. Ὁ Κριεζῆς παρεδέχθη τὴν πρότασιν των, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον, ὅτι νὰ ἐπιβῇ καὶ ὁ Ἐμ. Τουμπάζης τοῦ πλοίου. Προσκληθέντος τοῦ Κριεζῆ εἰς τὴν ὀλομελῆ τῶν προϋχόντων συνεδρίασιν, τῷ ἐγνωστοποιήθη ἡ περὶ τῆς ἐκστρατείας ἀπόφασις, καὶ ὅτι αὐτὸς θὰ ἦναι ὁ ἀρχηγὸς αὐτῆς, καὶ εἰς αὐτὸν ἀνατίθεται τοῦ ἐτέρου πολεμικοῦ πλοίου καὶ τῶν πυρπολικῶν ἡ ἐκλογή. Ὁ Κριεζῆς ἀπῆλθ

τησεν, ὅτι ὡς πυρπολιστάς προτιμᾷ τὸν Ἄντ. Θ. Βῶκον, τὸν Ἐμ. Μπούτην καὶ τὸν Γ. Πολίτην, πολεμικὸν δὲ πλοῖον ἐπιθυμῆι τὸ τοῦ Τουμπάζη, πλὴν νὰ ἐπιβῆ οὗτος αὐτοπροσώπως αὐτοῦ, ἄλλως παραδέχεται τὸ πλοῖον τοῦ Λαλεχοῦ. Δεκτῶν γενομένων τῶν προτάσεων τοῦ Κριεζῆ, ἀπεφασίσθη ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐκστρατεία. Περὶ τούτων εἰδοποιήθη ἀμέσως ὁ Ἐμ. Τουμπάζης μὴ παρευρεθεὶς εἰς τὴν Συνεδρίασιν, καὶ κατόπιν συνεννοηθεὶς περὶ τῶν δεόντων πρὸς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην μετὰ τοῦ Κριεζῆ, προέτρεψεν αὐτὸν νὰ παραλείψωσιν ἓνα τῶν Ἰδραίων πυρπολιστῶν, καὶ προσλάβωσι τὸν Κανάρην. Παρεδέχθη εὐχαρίστως τὴν πρότασιν τοῦ Τουμπάζη ὁ Κριεζῆς, καὶ ἀντὶ τοῦ Γ. Πολίτη προσέλαβον τὸν Κανάρην. Ὁ Κριεζῆς κατέστησεν ἐπομένως εἰς τὸν Κουντουριώτην γνωστὰ τὰ ἀποφασισθέντα, ὅστις τὰ ἐνέκρινε. Τέλος ἀπεφασίσθη καὶ ὁ ἀποκλεισμὸς τοῦ λιμένος τῆς Ἰδρας, μέχρι τῆς ἀποπλεύσεως τῶν πλοίων εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Εἰδοποιήθη καὶ ὁ Κανάρης, εὐρισκόμενος τότε εἰς Σπέτσας, καὶ μεταβάς εἰς Ἰδραν μετὰ τὸ πυρπολικόν του ἠνώθη μετὰ τῶν Ἰδραϊκῶν πλοίων, καὶ ἀνεχώρησαν δι' Ἀλεξάνδρειαν τὴν 23 Ἰουλίου 1825. Φθάσαντες ἔξω τῆς Ἀλεξανδρείας τὴν 29, ἀντίπερα τοῦ Ἀράπ-Κουλέ καὶ μακρὰν ἑπτὰ μίλλια αὐτοῦ, συνῆλθον οἱ πλοίαρχοι τῶν δύο πολεμικῶν καὶ τῶν τριῶν πυρπολικῶν, καὶ συσκεφθέντες περὶ τοῦ τρόπου τῆς εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἀλεξανδρείας εἰσβολῆς των, ἀπεφάσισαν νὰ πλησιάσωσιν ὅλοι ὁμοῦ ἔξωθεν τοῦ στομίου τῆς Ἀλεξανδρείας, προπορευομένων τῶν πυρπολικῶν, καὶ περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου νὰ εἰσβάλωσι τὰ πυρπολικά ἐντὸς τοῦ στομίου, καὶ τὴν νύκτα νὰ μεταδώσωσιν εἰς τὰ ἐχθρικά τὸ πῦρ, πρὶν ἢ τὰ ἐννοήσωσι· τὰ δὲ πολεμικά μένοντα ἔξω τοῦ λιμένος νὰ περιμείνωσι τὸ ἀποτέλεσμα, παραλαμβάνοντες ἐν ταύτῳ καὶ τὰς λέμβους τῶν πυρπολιστῶν. Μετὰ τὴν ἀπόφασιν ταύτην συνεμορφώθησαν ἀκριβῶς ὁ Ἄντ. Θ. Βῶκος, καὶ ὁ Ἐμ. Μπούτης, διὰ τοῦτο ἀναστειλάντες τὴν πορείαν των δὲν ἐπροχώρουν, ὡς διῃσχυρίζεται ἡ ἑφημερίς τοῦ Φίλου τοῦ Λαοῦ ἐν ἀριθμῷ 58. Ἄν ἡ ἀπόφασις αὕτη, τοῦ νὰ

εἰσέλθωσιν ἐντὸς τοῦ στομίου τοῦ λιμένος τὰ πυρπολικά περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, καὶ διευθυνθῶσιν ἐντὸς αὐτοῦ διὰ νυκτός, ἐτηρεῖτο ἀκριβῶς παρ' ὄλων, οὐδεμίᾳ ὑπολείπεται ἀμφιβολία, ὅτι ἡ πυρπόλησις τῶν ἐχθρικῶν στόλων εἰς ἓν συνηγμένων ἐν τῷ λιμένι τῆς Ἀλεξανδρείας ἦτον ἄφρευκτος.

Εἰσελθόντων ἐν τῷ λιμένι τῶν πυρπολικῶν διευθύνθη ὁ Κανάρης κατὰ τῆς Αἰγυπτιακῆς Ναυαρχίδος καὶ τεσσάρων ἄλλων φεργατῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνακτόρων τοῦ ἀντιβασιλέως ἀγκυροβολουσῶν, μόλις δὲ προσεγγίζων αὐτάς, καὶ ἰδοὺ παύει ὁ οὐριος ἄνεμος, καὶ ἀπόγειος ἐναντίος τὸν διαδέχεται· ἐντεῦθεν ἠναγκάσθη νὰ μεταβάλῃ διεύθυνσιν, καὶ νὰ κατευθύνῃ κατ' ἄλλων πλοίων τὸ πυρπολικόν, θεῖς δὲ τὸ πῦρ ἐν αὐτῷ ἀναχωρεῖ, πλὴν ἀτυχῶς τὸ πυρπολικόν εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἀνέμου ἐγκαταλελειμμένον, λαμβάνει ἄλλην διεύθυνσιν καὶ πυρπολεῖται ἄνευ ἀποτελέσματος.

Ἀναχωρῶν ὁ Κανάρης διώκεται κατὰ πόδας ὑπὸ ἑπτὰ ἐχθρικῶν λέμβων, προσπαθουσῶν νὰ τὸν συλλάβωσι, ἐν δὲ γαλικόν πολεμικὸν Βρίκιον ἔρριψε κατ' αὐτοῦ ἑπτὰ κανονοβολάς, ἀλλ' αὐτὸς μετὰ τῶν ναυτῶν του διεσώθη ἐπὶ τῶν πολεμικῶν προχωρούντων πρὸς αὐτὸν καὶ ὄντων ἤδη ἐγγὺς αὐτοῦ· ἐπανήλθον τότε καὶ τὰ ἄλλα δύο πυρπολικά, καὶ ἠνώθησαν μετὰ τῶν πολεμικῶν, ὅλα δὲ ὁμοῦ ἀπεχώρουν λοξοδρομοῦντα, ἐναντίον ἔχοντα τὸν ἄνεμον, ἀλλὰ μόλις ἀπεμακρύνθησαν μικρὸν, καὶ Βρίκιον Αἰγυπτιακὸν πολεμικὸν ἐξελθὼν τοῦ λιμένος, τοὺς παρηκολούθει δι' ὅλης τῆς νυκτός. Τὴν ἐπαύριον ἦτοι τὴν 30 πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου τὰ Ἑλληνικά πλοῖα στραφέντα πρὸς καταδίωξιν τοῦ Αἰγυπτιακοῦ, τὸ ἠνάγκασαν νὰ ἐπανέλθῃ ἐντὸς τοῦ λιμένος πρὶν τὸ φθάσῃ. Ὁ ἀντιβασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου θεωρήσας προσβεβλημμένον ἑαυτὸν, ἐπιβίβασθεις αὐτοπροσώπως εἰς πολεμικὴν φρεγάταν, καὶ ὑπὸ 15 ἄλλων πλοίων φεργατῶν καὶ κορβετῶν παρακολουθούμενος, ἐξῆλθε πρὸς καταδίωξιν τῶν ἑλληνικῶν, χωρὶς νὰ συναντηθῇ μετ' αὐτῶν, τῶν μὲν πρὸς δυσμὰς, τῶν δὲ πρὸς ἀνατολὰς λοξοδρομοῦντων. Ἐντούτοις τὰ Ἑλληνικά πλοῖα καταναγκάσαντα τὸ

αἰγυπτιακὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἀπεχώρουν πρὸς τὰ ἴδια, καὶ ἰδοὺ μόλις ὀλίγα μίλλια τοῦ στομίου τοῦ λιμένος ἀπέχοντα, συναντῶνται μὲ ὀκτὼ βρίκια τοῦ Μεχμεταλῆ, μίαν Γολέταν πολεμικὴν καὶ ἄλλα 45 τζιρίμια (μακρὰ πλοῖα) ἐμπορικὰ, ἅτινα προερχόμενα ἀπὸ Ἀτάλιαν, διευθύναντο εἰς Ἀλεξάνδρειαν, προπορευομένου ἐνὸς Βρικίου· τὰ Ἑλληνικὰ ἐγνώρισαν ἀμέσως τὰ πλοῖα ταῦτα ὡς ἐχθρικά, ἀλλὰ δὲν ἐγνώρισθησαν ὡς τοιαῦτα ὑπ' αὐτῶν, ὑψώσαντα ἄλλων ἐθνῶν σημαίας· καὶ τῶ ὄντι δὲν ἠδύναντο τὰ αἰγυπτιακὰ νὰ πιστεύσωσι· πῶποτε, ὅτι ἔξωθεν τοῦ στομίου τῆς Ἀλεξανδρείας ἦτο δυνατὸν νὰ περιπλεύσουν πλοῖα Ἑλληνικὰ, διὸ ἐπλησίαζον ἀφ' ἑβόως· τὸ προπορευόμενον βρίκιον, ἔχον τὸν ἀνεμον βοθητικόν, ἐπλησίασε καὶ εἰσῆλθε μεταξὺ τῶν πλοίων τοῦ Τουμπάζη καὶ Κριεζῆ, καὶ ὁ πλοίαρχος ἠρώτα ἤδη αὐτοὺς, πόθεν ἔρχονται, ὅτε οὗτοι καταβιβάσαντες τὰς ξένας σημαίας, καὶ ὑψώσαντες τὴν Ἑλληνικὴν, ἀπήντησαν εἰς τὴν ἐρώτησιν διὰ τοῦ πυρὸς τῶν πυροβόλων, καταστρέψαντες τοὺς ἰστούς αὐτοῦ καὶ τὰς κεραίας. Ἐξεπλάγησαν οἱ ἐν τῷ Βρικίῳ ἐχθροὶ καὶ οἱ ἐν τοῖς λοιποῖς τῆς συνοδίας πλοίοις, καὶ τὸ μὲν βρίκιον ἐτέθη εἰς κατάστασιν ἀμύνης ἀντιπυροβολοῦν, τὰ δὲ λοιπὰ ὀκτὼ μεταβαλόντα πορείαν ἀπεσύροντο. Τὸ βρίκιον ἐπολέμησεν ὑπὲρ τὴν μίαν ὥραν καρτερικῶς, ἀλλὰ τέλος ἐβυθίσθη ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν, τῶν ὁποίων αἱ λέμβοι συνελέξαντο 45 ναύτας καὶ 36 στρατιώτας ἐκ τοῦ πληρώματος τοῦ βρικίου, σωθέντας ἀπὸ τὸν πόλεμον, καὶ τοὺς μετέφερον εἰς τὰ πλοῖα μετὰ ταῦτα ἐξηκολούθησαν ἀποσυρόμενα τὰ Ἑλληνικὰ λοξοδρομοῦντα ἐνεκα τοῦ ἐναντίου ἀνέμου. Μετὰ τετραήμερον πλοῦν, ἦτοι τὴν 3 Αὐγούστου ἀπήντησαν ἐχθρικὴν λεύκαν ἐμπορικὴν φέρουσαν 120 μαχίμους ἐπιβάτας καλῶς ὕπλισμένους, καὶ τοὺς πρόετρεψαν νὰ παραδοθῶσι, ἀλλ' αὐτοὶ ἀντέτειναν εἰς τὴν πρόσκλησιν διὰ πυροβολισμῶν, καθ' ὧν ἀπήντησε τὸ πλοῖον τοῦ Α. Γ. Κριεζῆ. Ἰδόντες τέλος ὅτι ἀδύνατος ἦτον ἡ ἀντίστασις, ὀρμῶσιν ἐξ ἐφόδου κατὰ τοῦ εἰρημένου πλοίου, καὶ ἀποκρούονται μὲ μεγίστην φθορὰν τῶν. Ὁ Ἰω. Χούντας γαύτης ἐν τῷ

πλοῖω τοῦ Κριεζῆ φονεύεται καὶ τέσσαρες πληγώνονται, καὶ αὐτὸς ὁ Κριεζῆς λαμβάνει δύο πληγὰς ἐλαφράς. Ἀποτυχοῦσας τῆς πρώτης ἐφόδου, ἐπιχειροῦσι δευτέραν κατὰ τοῦ πλοίου τοῦ Τουμπάζη μετὰ τὴν αὐτὴν ἀποτυχίαν. Ἐκ τοῦ πλοίου τούτου ἐφονεύθη ὁ αὐτῆς Παντ. Τζιτζᾶς καὶ ἐπληρώθησαν πέντε ἄλλοι· οἱ ἐχθροὶ καλῶς ὀπλισμένοι ἐμάχοντο γενναίως ὑπὲρ τῆς σωτηρίας των. Ἐστράφη μετὰ ταῦτα πάλιν ὁ Κριεζῆς κατ' αὐτῶν, αὐτοὶ δὲ θεωρήσαντες ἀδύνατον πλέον τὴν ἀντίστασιν, κατεβίβασαν τὴν σημαίαν των εἰς σημεῖον ὑποταγῆς· τότε αἱ δύο λέμβοι ἀποσταλεῖσαι ἐκυρίευσαν τὴν λεύκαν, καὶ παρέλαβον τοὺς ἐν αὐτῇ 80 ἐχθροὺς, διανεμηθέντας εἰς τὰ δύο πλοῖα, φονευθέντων τῶν ἄλλων· μετὰ τὴν πράξιν ταύτην ἐξηκολούθουν αὐτὰ λοξοδρομοῦντα πάλιν πρὸς τὴν πατρίδα των. Μετὰ τετραήμερον πλοῦν ἀφίχθησαν εἰς Κάκαβα, ὅπου ἀπεβίβασαν εἰς τὴν ξηρὰν τοὺς ἀπὸ τὸ βρῆκιον καὶ τὴν λεύκαν διασωθέντας αἰχμαλώτους 150 τὸν ἀριθμὸν, ὡσαύτως καὶ τὸν ὀδηγόν, ὃν συνέλαβεν ὁ Κανάρης εἰς τὸ στόμιον τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀφίσαντες αὐτοὺς ἐλευθέρους, ἵνα μεταβῆ ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια. Ἀποπεραττωθείσης τῆς ἐκστρατείας ἐπανῆλθον τὰ πλοῖα εἰς Ἰδραν τὴν 13 Αὐγούστου 1825.

Ἐνταῦθα περαιουῦντες καὶ ἡμεῖς τὴν περὶ τῆς ἐκστρατείας τῆς Ἀλεξανδρείας διήγησιν, ὀφείλομεν χάριν τῆς ἀληθείας νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι οὐδὲν προσωπικὸν συμφέρον, οὐδὲν πάθος ἢ μῖσος κινεῖ τὸν κάλαμόν μας· δὲν προτιθέμεθα ν' ἀφαιρέσωμεν δόξαν καὶ τιμὴν παρ' ἄλλου, ἵνα παραδόσωμεν δωρεὰν αὐτὴν εἰς ἄλλον· γνωρίζομεν ὅτι ὀλίγον φροντίζει ὁ Κριεζῆς περὶ ἀρχηγίας, ἀποκρούσας πολλάκις τοιαύτας, ἐπιμόνως προσενεχθείσας αὐτῷ· σκοπὸς ἡμῶν, καὶ μόνον ἀντικείμενον τοῦ παρόντος δοκιμίου εἶναι ἡ ἀλήθεια, εἰς αὐτὴν καὶ μόνην ἐμβλέποντες καὶ αὐτὴν ἐπιδιώκοντες, ἠναγκάσθημεν νὰ γράψωμεν τὰ ὀλίγα ταῦτα διὰ νὰ ἀποκαταστήσωμεν τῶν πραγμάτων τὴν ἀλήθειαν τοσοῦτον προφανῶς διὰ παραδόξων ἀλλοιώσεων ἀνατραπέισαν.

Ὁ Συντάκτης τοῦ φυλλαδίου ἐν σελ. 11 ἀναφέρει ὅτι οὐδέ-

ποτε ἐδόθη ἡ γενικὴ ἀρχηγία ὑπὸ τῶν ἄλλων νήσων τῷ Ναυ-
 ἀρχῷ Ἰδρας· ναὶ ἀπαντῶμεν, ἐγγράφως ἴσως οὐχί, ἀλλὰ καὶ
 ἀνεγνωρίσθη, καὶ παρεχωρεῖτο πραγματικῶς, ὡς παρεχωρήθη
 εἰς Ἐρισσὸν καὶ εἰς Σάμον τῷ Ἰακ. Τουμπάζῃ (ὅτε ὁ Ἑλληνικὸς
 στόλος καταδιώξας τὸν ἐχθρικὸν, ἔσωσε κατὰ πρῶτον τὴν
 νῆσον), καὶ ὡς κατόπιν παρεχωρήθη τῷ Μιαούλῃ, καὶ διήρ-
 κεσεν αὕτη καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐπαναστάσεως· αὐτὸς
 διεύθυνεν εἰς τὰς ναυμαχίας τὰ πλοῖα, αὐτὸν ἀνεγνώριζον ὡς
 ἀρχηγόν, καὶ εἰς αὐτὸν ὑπετάσσοντο ὅλοι ἀνεξαιρέτως, οὐδεὶς
 δὲ τῶν Ναυάρχων τῶν ἄλλων νήσων ἀντετάττετο εἰς τὰς
 διαταγὰς του.

Ἐρωτῶμεν τὸν Συντάκτην τοῦ φυλλαδίου, ποία ναυμαχία
 ἔγινεν ἄνευ τοῦ Μιαούλη, ἢ ποῖος διεύθυνε τὸν στόλον παρόν-
 τος αὐτοῦ; Διευθύνων τὸν στόλον, διεύθυνε τὰς ναυμαχίας·
 πρῶτος ὕψωνε τὰ σημεῖα τῶν κινήσεων αὐτοῦ, καὶ μετ' αὐτῶν
 οἱ Ναύαρχοι τῶν ἄλλων νήσων ἐπανελάμβανον τὰ αὐτὰ κατὰ
 μίμησιν σημεῖα· αὐτὸς ἐπορεύετο ὅπου αἱ ἀνάγκαι τῆς πα-
 τρίδος ἀπῆλθον τὴν παρουσίαν τοῦ στόλου, καὶ οἱ ἄλλοι τὸν
 παρηκολούθουν· ὁσάκις δὲ ὁ εἷς, ἢ ἀμφότεροι οἱ Ναύαρχοι
 τῶν ἄλλων νήσων ἀνεχώρουν διὰ προμήθειαν τροφῶν, ἢ δι' ἄλ-
 λον τινὰ λόγον, ὁ Μιαούλης ἐξηκολούθει παραταττόμενος μὲ
 μόνα τὰ Ἰδραϊκὰ πλοῖα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ τοῦτο συνέβη
 εἰς τινὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς οὐδὲν πλοῖον τῶν ἄλλων νήσων
 παρευρέθη μετὰ τῶν Ἰδραϊκῶν, καὶ ὡς παράδειγμα φέρομεν
 τὴν ἐν Μεθώνῃ ναυμαχίαν, ὅπου μὲ Ἰδραϊκὰ μόνον πλοῖα τοῦ
 Α. Γ. Κριεζῆ, Α. Παναγιώτα, Γ. Σαχίνη, Ἄντ. Ραφαήλ, Χρησ.
 Δ. Χρηστοφίλου, Κωνσ. Μπελεμπίνη, Κοσμᾶ Ἀθρινοῦ καὶ
 Σταμ. Ἰω. Δοκοῦ, καὶ μὲ τὰ πυρπολικά τοῦ Α. Πιππίνου, Γ.
 Πολίτη, Ἄναγ. Δημαμαᾶ, Δημ. Τσάπελη, Ἄντων. Μπίκου, καὶ
 Μαρίνη Σπαχῆ, ἐναυμάχησεν τὴν 29 Ἀπριλίου 1825 ὑπὸ τὸ
 φρούριον αὐτῆς, κανονοβολήσας αὐτὸ, καὶ ἀντικανονοβοληθεὶς,
 ἐπυρπόλησεν εἴκοσι καὶ ὀκτῶ ἐχθρικὰ πολεμικὰ πλοῖα, Κορ-
 βέττας καὶ Βρίκια, καὶ ἐκ τούτου κατεδαφίσθη καὶ τὸ μεσημ-
 βρινοανατολικὸν μέρος τοῦ φρουρίου, ἐκραγέντος τοῦ πυρὸς ἐκ

τινος πυριταποθήκης (α). Κατά δὲ τὸ 1826. κατὰ μῆνα Αὐ-
 γουστον καὶ Σεπτέμβριον ὁ Ὄθωμανικὸς στόλος συνήθροισε
 στρατὸν εἰς Σουατζίκι ὅπως ἐπιπέσῃ κατὰ τῆς Σάμου, ἀλλ'
 ἐπειδὴ τὰ πλοῖα τῶν τριῶν νήσων περιέπλεον κατ' αὐτὴν, δὲν
 προσήγγισε· μετὰ τὸν Σεπτέμβριον ὅμως τὰ πλοῖα τῶν Σπε-
 τῶν καὶ Ψαρρῶν ἀνεχώρησαν δι' ἔλλειψιν τροφῶν, ὡς καὶ
 πολλὰ Ὑδραϊκὰ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, καὶ μόνα παρέμειναν,
 συνοδεύοντα τὸν Ναύαρχον Μιαούλην, τὰ πλοῖα τοῦ Α. Γ.
 Κριεζῆ, Α. Παναγιώτα, Γ. Σαχίνη, Γκίκα Κοσμᾶ, καὶ Γ. Νέγ-
 κα· τοῦτο μαθὼν ὁ Στόλαρχος τοῦ Ὄθωμανικοῦ στόλου Τοπάλ-
 πασσᾶς, περὶ τὴν Χίον καὶ Μιτυλήνην τότε περιφερόμενος,
 ἐνεφανίσθη τὴν 5 Ὀκτωβρίου περὶ τὸ ἀκρωτήριον Κόρακα, καὶ
 διελθὼν τὸ Σουατζίκι, παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ἐκείθεν ἐξήκοντα
 περίπου πλοῖαρια, φέροντα στρατιώτας ἵνα ἀποβιβασθῶσιν εἰς
 Σάμον· τότε καὶ τοῦ Μιαούλη καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἡ θέσις κα-
 τέστη δυσχερὴς καὶ ἐπισφαλεστάτη, ἀλλ' ἡ φιλοτιμία του
 ἀφ' ἑνὸς, καὶ ἡ δεινὴ θέσις τῆς νήσου ἀφ' ἑτέρου τοὺς παρεκί-
 νησε ν' ἀποφασίσωσι τὴν ἀντικατάστασιν καὶ Ναυμαχίαν. Τῆς
 ἀποφάσεως γινομένης, ἐξῆλθον ἐπὶ τῆς σημείους τοῦ Ναυάρ-
 χου, τῆς Ἰκαρίας, ὅπου ἠγκυροβόλουν, πρὸς ἀπάντησιν τοῦ
 ἐχθροῦ. Οἱ δύο στόλοι λοξοδρομοῦντες ἐπλησίασαν ἀλλήλους
 πλὴν ὅτε ἤγγιζεν ἡ ὥρα τῆς ἐνάρξεως τῆς μάχης, τρέπεται ὁ
 ἐχθρικὸς στόλος εἰς φυγὴν, καὶ σὺν αὐτῷ τὰ φορτηγὰ πλοῖα-
 ρια, διασκορπισθέντα καὶ ναυαγήσαντα εἰς τὰ παράλια τῆς
 Ἀσίας, πλησίον τοῦ Σουατζικίου, καὶ τῶν στρατιωτῶν τῆδε
 κάκεισε περιπλανηθέντων. Ἐντεῦθεν ὁ ἐχθρικὸς στόλος διευ-
 θύνθη εἰς Κωνσταντινούπολιν. Παρεκτὸς τούτων καὶ εἰς Μεσο-
 λόγγιον, ὁ Μιαούλης ἐναυμάχησε μὲ μόνην τὴν Ὑδραϊκὴν μοῖ-
 ραν ὅπου καὶ ἐπυρπολήθη ἐν φεργαδόνιον. Πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ
 περὶ τῆς ἀρχηγίας τοῦ Μιαούλη λόγου μας, παραπέμπομεν τὸν

(α) Εἶναι μολαταῦτα δύσκολον νὰ βεβαιώσῃ τις θετικῶς, ἂν ἡ καταστρο-
 φὴ τοῦ μέρους τούτου τοῦ φρουρίου, προῆλθε ἐκ τῶν φλογῶν τῶν καταφλεγο-
 μένων πλοίων, ἢ ἂν ἐξ ἀπερισχεψίας τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ μαχομένων ἐξεβράγη
 ἢ πυριταπεθήκη.

ἀναγνώστην ἐν σελίδι 27, ὅπου γίνεται μνεΐα περὶ τῆς διαταγῆς τῆς Κυβερνήσεως, ἣν ἔφερον ὁ Κανάρης πρὸς τὸν Ναύαρχον Μιαούλην, τεθεὶς δι' αὐτῆς ὑπὸ τὰς διαταγὰς του, καὶ ὅτι ὁ Νικόδημος παρηκολούθησεν αὐτόν. Ἐκ τούτων καταφαίνεται ὅτι, ἂν ἡ ἀρχηγία τοῦ Μιαούλη δὲν ἦτο πραγματικὴ, ὡς διίσχυρίζεται ὁ Συντάκτης τοῦ φυλλαδίου (σελ. 41), οὔτε ἡ Κυβέρνησις ἐξέδιδε τοιαύτην διαταγὴν, οὔτε ὁ Νικόδημος παρηκολούθει αὐτόν· ἄλλως τε καὶ αὐτὸν τὸν ἀντιναύαρχον Ἰδρας Σαχτούρην ἐπροτίμων αἱ μοῖραι τῶν ἄλλων ναυτικῶν νήσων ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Μιαούλη, διότι τὴν Ναυμαχίαν τῆς 5 Αὐγούστου τοῦ 1824, (περὶ ἧς κατωτέρω λαλήσωμεν), καὶ τὰς λοιπὰς περὶ τὴν Σάμον, ὁ Σαχτούρης τὰς διεύθυνεν· Ὁ ναύαρχος τῶν Ψαρῶν Ν. Ἀποστόλης ὀλίγας ὥρας μετὰ τὴν πυρπόλησιν τῶν ἐχθρικῶν πλοίων ἐνεφανίσθη ἐκεῖ· ὁ δὲ ναύαρχος τῶν Σπετσῶν Ἀνδρουτσὸς ἔλεγεν εἰς τὸν ἀντιναύαρχον τῆς Ἰδρας Σαχτούρην, ὅτι παραδέχεται ὅτι αὐτὸς κάμει. Ἀλλὰ καὶ τὴν περίφημον ναυμαχίαν τοῦ Καφηρέως αὐτὸς ὁ ἀντιναύαρχος Σαχτούρης διεύθυνεν. Ἄς περιγράψωμεν ἤδη ἐν ὀλίγοις καὶ τὰς ἐν Σάμῳ ναυμαχίας, καὶ κατόπιν τὴν τοῦ Καφηρέως ὅπως ἐξάγονται ἐκ τοῦ ἡμερολογίου τοῦ ἀντιναύαρχου Σαχτούρη.

Τὴν 27 Ἰουλίου 1824 ὁ Σαχτούρης ἔχων ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του πλοῖα πολεμικὰ Ἰδραϊκὰ εἴκοσι καὶ ἕν, καὶ πυρπολικὰ τέσσαρα, ἀνεχώρησεν ἐξ Ἰδρας, καὶ φθάσας μακρὰν τῆς Σάμου δέκα περίπου μίλλια περὶ τὸ Καρλόβασι, (α) ἀπήντησε δεκαπέντε μικρὰ πλοῖα ἐχθρικὰ φέροντα στρατιώτας, καὶ πρὸς τὸ Καρλόβασι διευθυνόμενα, ὅπως ἀποβιβασθῶσιν ἐκεῖ. Τρία πλοῖα ἐκ τῆς μοίρας τοῦ Σαχτούρη, ἦτοι τοῦ Α. Παναγιώτα, τοῦ Δ. Σαχτούρη, καὶ Α. Κιβωτοῦ ἐπέπεσον κατ' αὐτοῦ, καὶ τὰ μὲν κατεστράφησαν, τὰ δὲ διασκορπισθέντα μολίς ἐπὰνῆλθον εἰς τὰ ἴδια διασωθέντα. Τὴν 31 Ἰουλίου ὁ ἀντιναύαρχος Σαχτούρης μὲ τὰ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του πλοῖα ἐλλιμενίσθη

(α) Παράλιος τῆς Σάμου Κωμόπολις.

διὰ τοῦ Πορθμοῦ εἰς Κολώνα Σάμου (ε). Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐχθρικά τινὰ πλοῖα πλησίασαντα, ἐκανονοβολήσαν κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν, καὶ ἀντεκανονοβολήθησαν, τοῦ ἐχθρικοῦ ἑλλοῦ ὄντος ἀπέναντι τῆς Σάμου, ἔχοντος καὶ στρατὸν ἕτοιμον πρὸς ἀπόβασιν. Τὴν πρώτην Αὐγούστου ἐπλησίασαν πάλιν τὰ ἐχθρικά πρὸς τὸ μέρος, ὅπου ἦσαν ἠγκυροβολημένα τὰ Ἑλληνικά, καὶ κανονοβολισμὸς ἐγένετο ἐκατέρωθεν· διαταγῇ δὲ τοῦ ἀντιναύαρχου Σαχτούρη, τέσσαρα πυρπολικά διευθύνθησαν κατὰ τῶν ἐχθρικῶν πλοίων, καὶ τὰ ἠνάγκασαν ν' ἀποσυρθῶσι. Τὴν δευτέραν τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἔφθασεν ὁ ναύαρχος τῶν Σπετσῶν Ἀνδροῦτσος, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ ὀκτὼ πλοῖα Σπετσιωτικὰ καὶ ἐν Ψαριανόν, ἐλλιμενισθεῖς ὅπου καὶ ὁ ἀντιναύαρχος Σαχτούρης. Τὴν τετάρτην Αὐγούστου προσῆλθον αὖθις 42 πλοῖα ἐχθρικά, κανονοβολοῦντα κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν, καὶ τοῦ κανονοστασίου τῆς νήσου, καὶ ἀντικανονοβολούμενα μετὰ πολλῆς τόλμης καὶ ἐπιτυχίας. Ταῦτοχρόνως ὁ ἀντιναύαρχος Σαχτούρης διέταξε πλοῖα τινὰ Ἰδραϊκὰ νὰ προβῶσι κατ' αὐτῶν μετὰ τριῶν πυρπολικῶν· τὸ αὐτὸ ἔπραξε καὶ ὁ ναύαρχος τῶν Σπετσῶν. Ἐντούτοις ἀφίχθη καὶ ὁ Κανάρης μετὰ τὸ πυρπολικόν του, καὶ κατὰ διαταγὴν τοῦ Σαχτούρη, ἠνώθη μετὰ τῶν λοιπῶν, καὶ ἔτρεψαν τὸν ἐχθρὸν εἰς φυγὴν. Τὴν πέμπτην Αὐγούστου λίαν πρῶτ' τὰ ἐχθρικά πλοῖα ἀνεφάνησαν πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, ὅπου ὁ Ἑλληνικὸς στόλος εὕρισκετο ἠγκυροβολημένος. Ὁ ἀντιναύαρχος Σαχτούρης διέταξε νὰ ἐξέλθωσι δέκα πλοῖα πολεμικὰ Ἰδραϊκὰ, καὶ τέσσαρα πυρπολικά· ὁ δὲ ναύαρχος Ἀνδροῦτσος διέταξεν ὀκτὼ πολεμικὰ, καὶ ἐν πυρπολικόν· ἐκ τῶν πυρπολικῶν ἦτο καὶ τὸ τοῦ Κανάρη, ἀφικθέντος τὴν προτεραίαν. Τούτων ἐξελθόντων, συνεκροτήθη μάχη πρὸς τὰ ἐχθρικά πλοῖα, καὶ οἱ μὲν Ἰδραῖοι ἐμάχοντο κατὰ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τοῦ ἐχθροῦ, οἱ δὲ Σπετσιῶται κατὰ τῆς ἀριστερᾶς. Ἐν τούτῳ ὁ Τσάπελης ὄρμηξ κατὰ μιᾶς φρεγάτας, λίαν πλησίον τῆς Ἀσίας οὔσης, ἦτις ἐκαίετο ἀναμφιβόλως, ἀν' ἐξ ἀπρο-

(ε) Ἐπίσης ἑτέρα Κωμόπελις.

σοδοκῆτων συμβεβηκότων δὲν ἠναγκάζετο νὰ θέσῃ εἰς τὸ πυρπολικόν του πῦρ, καὶ νὰ καῆ· τόσῳ δ' ἐπλησίασεν εἰς τὴν φεργάταν, ὥστε οἱ ἐχθροὶ ἐπιπτον εἰς τὴν θάλασσαν, πρὶν ἢ εἰ προσκολληθῇ εἰς αὐτήν· ἀποτυχόντος τοῦ Τσάπελη, ὤρμησεν ὁ Κανάρης· ἡ φεργάτα βλέπουσα ἀναπόφευκτον τὸν κίνδυνον, ἐπροσπάθει νὰ ριφθῇ εἰς τὴν ξηρὰν, ἀλλ' ὁ Κανάρης δεξιῶς ἔχων πρὸς αὐτήν, ὤρμησε μὲ τὸ πυρπολικόν του καὶ τὴν κατέκαυσεν. Ἀπώλεσεν ὁ Κανάρης δύο ἐκ τῶν ναυτῶν του, τὸν Γ. Τσαμπαρλῆν, Βουρλιώτην, καὶ Ἰω. Μαυρογιάννην Ψαριανόν. Ἐν τοσοῦτῳ ὁ ἐχθρὸς ἐπιμόνως μαχόμενος, κανονοβολεῖ πάλιν κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων καὶ τοῦ κανονοσασίου, καὶ ἀπαντᾷ ἀπὸ τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ἰσχυρὰν ἀντίκρουσιν· ὁ Βατικιώτης τότε βοηθούμενος ὑπὸ τῆς Ὑδραϊκῆς μοίρας πυρπολεῖ ἐν Τουνεζικὸν βρίκιον· ὁ Δ. Ραφελιάς ἐν Τριπολίτικον φεργαδόνι, καθ' οὗ καὶ ἕτερον Σπετσιωτικὸν πυρπολικὸν ἐκάη ἐπὶ ματαίῳ, πυρπολυθέντος ἤδη διὰ τοῦ πρώτου· κατόπιν καὶ ὁ Ρομπότσης ἀποπειραθεὶς νὰ πυρπολήσῃ φεργάταν ἀπέτυχε, κάψας ματαίως τὸ πυρπολικόν. Τὰ ἐχθρικά στρατεύματα συνηγμένα εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς Σάμου παραλίαν, μάρτυρες τῶν γεγονότων γενόμενα, ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ ἐνδότερα, καὶ οὕτως ἡ Σάμος ἐσώθη. Δέκα ὥρας μετὰ τὰς πράξεις ταύτας ἔφθασε καὶ ὁ ναύαρχος τῶν Ψαρρῶν Ν. Ἀποστόλης μὲ τινα πλοῖα Ψαριανὰ, καὶ οὕτως αἱ τρεῖς ναυτικαὶ μοῖραι ἠνώθησαν μετὰ ταῦτα μὲ τὴν μοῖραν τοῦ Μιαούλη.

Τῶν ἐν Σάμῳ ναυμαχιῶν περιεγράψαμεν τὰ καθέκαστα κατ' ἀκρίβειαν, καὶ μολαταῦτα ὁ Συντάκτης τοῦ φυλλαδίου ἐν σελίδι 61 ἀνασκευάζων τὸν Κύριον Τρικούπην, δι' ὅσα οὗτος περὶ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς Σάμου ἔγραψε, προσπαθεῖ ν' ἀποδώσῃ εἰς τὸν Κανάρην μόνον τὰ κατὰ τὴν Σάμον λαβόντα χώραν, καὶ ἄνευ τῆς συνδρομῆς τῶν πολεμικῶν πλοίων ἐνεργήσαντα αὐτά.

Ἀρχόμεθα ἤδη τῆς Ναυμαχίας τοῦ Καφηρέως, ὡς προεβόρεθη, ἐχούσης οὕτω·

Ὁ ἀντιναύαρχος Σαχτούρης ἔχων ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του τὴν δευτέραν Ἰδραϊκὴν μοίραν, συγκειμένην ὑπὸ ἑνδεκα πολεμικῶν πλοίων καὶ τεσσάρων πυρπολικῶν, ἠνώθη μετὰ ὀκτὼ Σπετσιωτικῶν πολεμικῶν καὶ ἐνὸς πυρπολικοῦ, καὶ πέντε πολεμικῶν Ψαριανῶν. Ἀρχηγὸς τῶν Σπετσιωτῶν ἦτον ὁ Ναύαρχος Ἀνδρουτσός, καὶ τῶν Ψαριανῶν ὁ Ἀποστόλης Ν. Ἀποστόλη· οὗτοι συνεννοηθέντες μετὰ τοῦ Σαχτούρη, ἀνεχώρησαν μετ' αὐτοῦ ἐκ Ψαρῶν τὴν 11 Μαΐου 1825, ἀπελθόντες εἰς ἀναζήτησιν τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, καὶ τὴν 14 εἶδον αὐτὸν ἐξερχόμενον τῶν Δαρδανελίων. Τὴν 16 πλοῖα τινὰ ἑλληνικὰ πλησιάσαντα τὸν ἐχθρικὸν στόλον, ἀντήλλαξαν μετ' αὐτοῦ κανονοβολισμούς τινας. Τὴν δὲ πρώτην τῆς εἰκοστῆς τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ὁ ἐχθρικός στόλος εὑρέθη περὶ τὴν Ἄνδρον, καὶ ὁ Ἕλληνικός περὶ τὸν Καφρέα· ὁ ἀντιναύαρχος Σαχτούρης ἀναπετᾷ τὰ σημεῖα τῆς μάχης, καὶ προσκαλεῖ τὰ Ἕλληνικὰ πλοῖα νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ τῶν ἐχθρικῶν· πρῶτος αὐτὸς προχωρεῖ ἀρχόμενος τῆς μάχης· παρακολουθοῦσιν αὐτὸν ὁ Α. Πινότσης, ὁ Ἰω. Ἀναγ. Μπότασης, ὁ Ἀναγ. Ἀναγ. Κυριακοῦ, καὶ ὁ Ἀνάργυρος Καλαφάτης· πλησίον τούτων ἦτο καὶ τοῦ Ματρόζου τὸ πυρπολικόν, συρόμενον ὑπὸ τοῦ πλοίου τοῦ Α. Πινότσης, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ ἐχθρικοῦ τινος πλοίου, καθότι ὅλα εἶχον ἐτοίμους τὰς λέμβους νὰ προσβάλωσι καὶ ἀπομακρύνωσι τὰ πυρπολικά· ἡ μάχη ἐξηκολούθει ἄνευ διακοπῆς, ὅτε καὶ ἄλλα δύο πλοῖα τοῦ Ἀθανασίου Δ. Κριεζῆ, καὶ Ἡλία Γεώρτζου ἐπλησίασαν ναυμαχοῦντα μετὰ τῶν ἄλλων· ὁ Σαχτούρης οὕτω ἐνδυναμωθείς, ὄρμα μετὰ τῶν ἄνω εἰρημένων πλοίων, καὶ τῶν πυρπολικῶν τοῦ Ματρόζου καὶ Α. Μουσοῦ κατὰ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος τοῦ ἐχθροῦ, καὶ τὴν διασκορπίζει· συγχρόνως μιᾶς φρεγάτας προσπαθούσης νὰ περιστραφῆ, διεβράγησαν οἱ ἱστοὶ καὶ ἔπεσαν χαμί· αὕτη ἦτο ὑπήνεμος, προσπνέμεως δὲ αὐτῆς ἦσαν ἄλλα πλοῖα ἐχθρικά καὶ δὲν ἠδύνατο τὰ πυρπολικά νὰ ἐπιπέσωσι κατ' αὐτῆς· ὑψώσας τότε σημεῖα ὁ Σαχτούρης δηλοῦντα ὅτι «τὰ πλοῖα πρέπει νὰ κρατῶσι ναυ-»
 » μαχοῦντα τὴν αὐτὴν τάξιν, καὶ νὰ μὴ προσέχωσιν εἰς τὰ

» κινήματά μου,» παραλαμβάνει τὰ δύο πυρπολικά τοῦ Μαρτζου καὶ Μουσοῦ, καὶ ὁρμᾷ κατὰ τῆς φεργάτας· ἄλλη δὲ φεργάτα καὶ μία κορβέττα ζητοῦν νὰ ἐμποδίσωσι τὴν πρόδόν των, οὔτοι τὰς τρέπουν εἰς φυγὴν, ἐπιπίπτουσι κατὰ τῆς ἄνευ ἰστών φεργάτας καὶ τὴν καταφλέγουσιν· ἔφερεν αὕτη 64 πυροβόλα. Εἰς μάτην προσεπάθει ὁ Στόλαρχος Τοπάλ-πασσας νὰ ἐνθαρύνη τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τοῦ στόλου του, πλησιᾶσας εἰς αὐτὴν, διότι καὶ κατ' ἐκείνης ἐναυμάχουν τὰ ἑλληνικά, ὡς καὶ κατὰ τῆς δεξιᾶς. Ἐν τούτοις ὁ Ἐμ. Μπούτης ἐπιπεσὼν μὲ τὸ πυρπολικόν του ὁ Κέρβερος κατὰ μιᾶς κορβέττας 32 πυροβόλων, τὴν κατέκαυσεν. Ὁ Τοπάλ-πασσας ἀπελπισθεὶς ἐσήμανε τὴν ὑποχώρησιν, καὶ πρῶτος ἔδωκε τὸ παράδειγμα τῆς ἀναχωρήσεως, ἀποσυρθεὶς ἠττημένος, παρακολουθούμενος παρ' ὄλου τοῦ στόλου του καὶ καταδιωκόμενος ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ. Κατὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην ἐφονεύθησαν τρεῖς ναῦται ἐκ τῶν πυρπολικῶν καὶ πέντε ἐπληρώθησαν. Τὴν ἐπιούσαν 24 Μαΐου πέντε Ἑλληνικά πλοῖα, καὶ ἐν πυρπολικὸν διατάχθησαν νὰ καταδιώξωσιν ἐν Κορβέττον ἐχθρικόν, τὸ ὁποῖον καταδιώξαντες ἠνάγκασαν νὰ ναυαγήσῃ εἰς Σύρον, ἀλλ' οἱ ἐν αὐτῷ ἐξεληθόντες εἰς τὴν ξηρὰν, τὸ κατέκαυσαν, καὶ συλληφθέντες ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Σύρου, τινὲς μὲν ἐφονεύθησαν, οἱ δὲ λοιποὶ 160 τὸν ἀριθμὸν παραληφθέντες ὑπὸ τοῦ Πινότση καὶ Ἰω. Μπατσαζῆ μετήχθησαν εἰς Ἰδραν· ἀμφότεροι οὔτοι ἦσαν ἐκ τῶν καταδιωζάντων τὴν Κορβέταν πέντε πλοιαρχῶν, ὡς ἐβρέθη. Μετὰ ταῦτα ὁ Τοπάλ-πασσας κατησχυμένος διευθύνθη εἰς Σούδαν τῆς Κρήτης.

Περαιώσαντες ἤδη τὰς περὶ ναυμαχιῶν παρατηρήσεις μας, περὶ ὧν συνέγραψεν ὁ Συντάκτης τοῦ φυλλαδίου, ἐκθέττομεν τὰ ἑξῆς·

Ὁ Συντάκτης ἐν Σελ. 53 λέγει· « Οἱ Ψαριανοὶ διεννοοῦντο, » ἐρχομένου τοῦ δανείου, νὰ κατασκευάσωσι κατ' ἐκεῖνο τὸ » ἔτος 25 πυρπολικά, καὶ δι' αὐτῶν ἐν τῇ πρώτῃ συναντήσῃ » μετὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου νὰ πυρπολήσωσι διὰ μιᾶς αὐτὸν » ὄλον. » Ἡμεῖς ἀπαντῶμεν ὅτι, τοιαύτης φύσεως μεγαλυ-

χαι πρὸ τριάκοντα ἐτῶν διεκηρύττοντο ὑπό τινος φιλέλληνος, ὅστις διὰ τῆς προκηρύξεώς του ὕψωσε τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν ἐπὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ διὰ τῆς φαντασίας του κατέστρεψε διὰ μιᾶς τοὺς στόλους τοῦ Σουλτάνου, τῆς Αἰγύπτου, καὶ τῆς Ἀφρικῆς, ὡς καὶ τὰ φρούρια τοῦ ἐχθροῦ μετὰ τὰ λίθινα καὶ καλαμωτὰ πυρπολικά του.

Ἐν Σελ. 56 ἀναφέρει ὅτι « ἡ μετοχὴ τῶν Ψαριανῶν εἰς » τὸν ἀγῶνα ἐνεψύχωσε τὴν Ἑλλάδα, καὶ αὐτὴν πίπτουσαν » ἐκράτησε » καὶ παρακατιῶν ὅτι « ὅσον καὶ τὰ ἔπειτα πα- » ρίξονται οἱ Ψαριανοὶ μοναδικὸν παράδειγμα ἐν τῇ ἱστορίᾳ, » διότι καὶ ἐν τῇ καταστροφῇ τῆς νήσου των τὴν Ἑλλάδα ἔσω- » σαν, καὶ καταστραφέντες ἀνηγέρθησαν, καὶ τὴν Ἑλλάδα » ἀνήγειρον, καὶ μείζονα ἢ καὶ πρότερον κατορθώματα ἔπρα- » ξαν. »

Ἐν δὲ Σελ. 74 λέγει. « Πόλεις καὶ φρούρια κατεπόρθησαν, » πυρπολικά ἐπενόησαν, δίκροτα καὶ τρίκροτα κατέκαυσαν, » πολλάκις δὲ αὐτὴν τὴν Ἑλλάδα ἔσωσαν. »

Ἐξ ὧσων λέγει ὁ Συντάκτης εἰς τὰς προηγουμένας δύο σελίδας δὲν παραδεχόμεθα τὰ πλεῖστα, καὶ τοῦτο διότι καὶ ἀληθῆ δὲν εἶναι, καὶ τὰ μέγιστα προσβάλλουσι τὸ ἔθνος ὀλοκληρον, καὶ ἰδίως τὰς δύο ναυτικὰς νήσους· τὸ πᾶν ἀποδίδεται εἰς τοὺς Ψαριανοὺς, καὶ ὑπ' αὐτῶν, καὶ ἔνεκα αὐτῶν ἐσώθη ἡ Ἑλλάς, ὅπερ καὶ ἀδύνατον καὶ ἀπίθανον. Ἐντεῦθεν ἀναγκαζόμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι, ἀπὸ κλάμον Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ ἀπὸ ἀνδρα ἀνήκοντα εἰς μίαν ἐκ τῶν πρώτων οἰκογενειῶν τῶν Ψαρρῶν, ἀντὶ κομπασμῶν καὶ μεγαλαυχιῶν νεανικῶν, ἠλπίζαμεν νὰ ἴδωμεν ἱστορικῶς καὶ ἐμβριθῶς ἐκτεθειμένην τὴν ἀλήθειαν· ὅτι οἱ Ψαρινοὶ μετὰ τὴν πτώσιν των, ἔσυραν τὴν συμπάθειαν τοῦ ἔθνους ὀλοκληροῦ, καὶ ἰδίως τῶν συναδέλφων των Ἰδραίων καὶ Σπετσιωτῶν, τοὺς ὁποίους παρηκολούθουν καὶ μετὰ τὸ ἐπελθόν εἰς τὴν πατρίδα των δυστύχημα, ἔχοντες ποτὲ μὲν πέντε, ποτὲ ὀκτώ, καὶ ἄλλοτε δέκα πλοῖα· ταῦτα λέγοντος τοῦ Συντάκτου τοῦ φυλλαδίου ἤθελε τοῦλάχιστον τὸ σύγγραμμά του διαπρέπει ἐπὶ ἀληθείᾳ.

Αἱ ἀνωτέρω παρατηρήσεις περὶ ναυμαχιῶν ἐξήχθησαν ἐκ τῶν ἡμερολογίων τοῦ Μικούλη, Σαχτούρη, Κριεζῆ καὶ Σαχίνη, οἵτινες παρευρέθησαν εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς ναυμαχίας· ἂν δὲ ὁ Συντάκτης τοῦ φυλλαδίου γράψει, ὡς ὑπόσχεται, καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ναυμαχιῶν. περὶ ὧν δὲν ὑπάρχει μέχρι τοῦδε ἀκριβοῦς περιγραφὴ, τοσαύτας ἀληθείας, ὅσας ἐν τῷ ἐκδοθέντι ἤδη φυλλαδίῳ του ἀπαντῶμεν, ἀναλαμβάνομεν ἀπὸ τοῦδε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ φέρωμεν καὶ ἐπ' αὐτῶν δεόντος τὰς παρατηρήσεις μας.

Εἰς τὰς παρ' ἡμῶν περιγραφείσας ναυμαχίας δὲν ἐσημειώσαμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν εἰς ἐκάστην αὐτῶν παρευρεθέντων πλοίων, καθότι συνάπτονται μετὰ τὸ τέλος τῶν παρατηρήσεών μας τούτων, σημειώσεις τινὰι, εἰδικῶς ἀφορῶσαι τὴν νῆσον Ἰδραν' παραπέμπομεν τὸν ἀναγνώστην εἰς αὐτάς, ὅπου θέλει εὔρει τὰ ὀνόματα τῶν Προκρίτων αὐτῆς, τῶν Ναυμάχων της, καὶ τῶν Πυρπολιστῶν της. Ἐνταῦθα ἀρκεῖ νὰ προσθέσωμεν, ὅτι εἰς δύο ἢ τρεῖς ἐκστρατείας μόνον τὰ πλοῖα τῶν δύο νήσων Σπετσῶν καὶ Ψαρθῶν, ἠνωμένα ὁμοῦ, ὑπερέβαινον κατὰ μικρότατον μόνον ἀριθμὸν τὰ τῆς Ἰδρας, καθ' ὅλας δὲ τὰς λοιπὰς ἐκστρατείας, τὰ Ἰδραϊκὰ μόνα ἦσαν ἰσάριθμα μετὰ τὰ πλοῖα τῶν δύο ἄλλων νήσων, ἐνίοτε δὲ καὶ πλειότερα τὸν ἀριθμὸν. Ἄλλ' ἐὰν παρελείψαμεν τὴν σημείωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πλοίων ἐκάστης Ναυμαχίας, καὶ τὰ ὀνόματα τῶν πλοιαρχῶν, ἐσημειώσαμεν ὅμως μετ' ἰσορροπίας ἀκριβείαν τοὺς εἰς ἐκάστην Ναυμαχίαν ἀριστεύσαντας καὶ διακριθέντας ὡς ναυμάχους, ἢ πυρπολιστὰς καὶ ἐκ τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων.

Ἐκθέσαντες ἐν συντόμῳ τὰ περὶ τῶν, ὡς εἴρηται, Ναυμαχιῶν, ἐπάναγκες θεωροῦμεν χάριν τῆς ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης, καὶ πρὸς φωτισμὸν τοῦ κοινοῦ, καὶ ἰδίως πρὸς γνῶσιν αὐτοῦ τοῦ Συντάκτου τοῦ φυλλαδίου, τοῦ ἀποδίδοντος πάντα τὰ κατὰ θάλασσαν γενόμενα εἰς τοὺς συμπολίτας του Ψαριανοὺς, (οἵτινες κατ' αὐτὸν τὸν Συντάκτην, καὶ τὸν ἐχθρικὸν στόλον πολλάκις κατεδίωξαν, καὶ πλοῖα πολλὰ καὶ μεγάλα κατέκαυσαν, καὶ ἄλλα συνέλαβον, ὅλην δὲ τὴν Ἑλλάδα πολεμοῦντες ἔσωσαν), νὰ προσθέσωμεν ἐν τέλει πίνακα κατ' εἶδος χρονολογίαν καὶ ἀριθμὸν ὄλων τῶν ὑπὸ τῶν Ναυμάχων ἐκάστης νήσου πυρποληθέντων, συλληφθέντων ἢ καταστραφέντων πλοίων κατὰ τὰς ἐν τῇ ἐπαναστάσει Ναυμαχίας.

Οἱ ἀριθμοὶ εἰσὶ τὸ ἀλάνθαστον τῆς ἀληθείας δοκίμιον καὶ τῶν λόγων ἢ κοπίς· οἱ λόγοι πολλάκις ἐν ἀγνοίᾳ καὶ καλῇ τῇ πίστει, τὴν ἀλήθειαν διαστρέφοντες, εἰς ἐσφαλμένας ἰδέας καὶ ἄγνοιαν τῶν πραγμάτων παρασύρουσι γενεὰς γενεῶν. Ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ ἄνευ πομποδῶν φράσεων καὶ λέξεων γυμνῇ καὶ ἀπροκάλυπτος ἀναλάμψει ἡ ἀλήθεια εἰς τὰ ὄμματα ἐκάστου· ἔχει δὲ οὕτως αὕτη·

Α'. Ὑδραῖοι.

Εἰς Εὐβοίαν ἐπυρπόλησαν ἐν Κορβέττον καὶ ἐν Βρίκιον	2
Εἰς Σάμον ἐπυρπόλησαν ἐν Φεργαδόνι καὶ ἐν Βρίκιον	2
Εἰς Γέροντα ἐπυρπόλησαν Φεργάταν	1
Εἰς Μιτυλήνην καταδίωκοντες τὸν ἐχθρικὸν στόλον ἐπυρπόλησαν Βρίκιον	1
Εἰς Κρήτην ἐπυρπόλησαν Κορβέτταν	1
Εἰς Σούδαν τῆς Κρήτης κατέστρεψαν Βρίκιον	1
Εἰς Μεταφορὰν	8

Ἐκ Μεταφορᾶς	8
Εἰς Μεθώνην ὑπὸ τὰ τεῖχη αὐτῆς ἐπυρπόλησαν Κορ- βέττας καὶ Βρίκια	28
Εἰς Καφηρέα ἐπυρπόλησαν μίαν Φεργάταν (α) ἐν Κορ- βέττον καὶ ἕτερον κατέστρεψαν	3
Εἰς Μεσολόγγιον ἐπυρπόλησαν ἐν Κορβέττον	4
Εἰς Ἀστυπαλέαν ὑπεχρέωσαν νὰ ριφθῆ εἰς τὴν ξηρὰν καὶ νὰ ναυαγήσῃ Βρίκιον	4
Εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐπυρπόλησαν Βρίκιον	4
Εἰς Γαρδικίι ἐκυρίευσαν τρία Βρίκια καὶ ἐν τρικάρτον	4
Μεταξὺ Εὐβοίας καὶ Γαρδικίου κατέστρεψαν Γολέττας πολεμικὰς	3
Εἰς Τρίκερι ἐβύθισαν Γολέττας πολεμικὰς	5
Εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν Κόλπον ἐξ ἐφόδου ὑπὸ τὸ Τε- λωνεῖον Πρεθέζης κατέστρεψαν Κανονοφόρους πο- λεμικὰς	9
Τὸ ὅλον πλοῖα	63

Β'. Σπετσιῶται.

Εἰς Κίμηλον ἐξ ἐφόδου ἐκυρίευσαν Κορβέτταν καὶ Βρί- κια δύο	3
Εἰς Καφηρέα ἐπυρπόλησαν μίαν Φεργάταν (β)	4
Τὸ ὅλον	4

Γ'. Ψαριανοί.

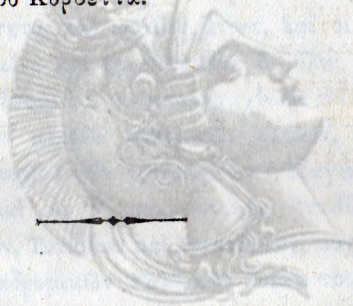
Εἰς Ἐρίσσον ἐπυρπόλησαν δίκροτον	4
Εἰς Χίον ἐπυρπόλησαν τὴν δίκροτον Ναυαρχίδα	4
Εἰς Τένεδον ἐπυρπόλησαν ἕτερον δίκροτον	4
Εἰς Σάμον ἐπυρπόλησαν Φεργάταν	4
Εἰς Μιτυλήνην ἐπυρπόλησαν Κορβέτταν	4
Τὸ ὅλον	5

(α) Εἰς τὴν πυρπόλησιν τῆς Φεργάτας ἔλαβε μέρος καὶ ἕτερον πυρπολικὸν ἐκ Σπετσῶν. (β) Ἐπυρπολήθη καὶ ὑπὸ Ἰδραϊκοῦ πυρπολικοῦ.

Παρεκτός τούτων ὁ Ἄστιγξ ἐπυρπόλησεν εἰς Τρίκερι μὲ πεπυρακτωμένας σφαῖρας ἐν Βρίκιον· καὶ εἰς τὴν σκάλαν τῶν Σαλώνων διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου ἐπυρπόλησεν ἕτερα ἕνα ἐχθρικά πλοῖα. Ὁ Κόγγραν ἐκυρίευσεν ἐν Κορβέττον ἐχθρικὸν πολεμικόν.

Εἰς τὴν ἀνάκτησιν τῶν Ψαρρῶν τὰ πλοῖα τῶν τριῶν νήσων καταδιώκοντα τριάκοντα Κανονοφόρους καὶ Γολέττας ἐχθρικός, τὰς ὑπεχρέωσαν νὰ ριφθῶσιν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ νὰ ναυαγήσωσιν, ἢ νὰ πυρποληθῶσιν αἱ διασωθεῖσαι τοῦ ναυαγίου.

Εἰς Μιτυλήνην καταδιωχομένου τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου ὑπὸ πλοίων Ἰδραϊκῶν καὶ Σπετσιοτικῶν, ἐναυάγησαν τέσσαρα Βρίκια ἐχθρικά καὶ δύο Κορβέττα.

Ἡ νῆσος Ἰδρα καὶ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἦτο περιώνυμος, ἔνεκα τοῦ ἐκτεταμένου ἐμπορίου της, τῶν πολλῶν πλοίων της καὶ τῆς ἀριμανεῖου τόλμης τῶν θαλασσομάχων τέκνων της. Ἐμπορευομένη ἰδίως τὰ σιτηρὰ ἀπέκτησε πλοῦτη οὐχὶ εὐκαταφρόνητα, καὶ δι' αὐτῶν κατώρθωσε τὴν κατασκευὴν πλοίων μεγάλης χωρητικότητος καὶ ὠραίων, ἅτινα, καίτοι ἐμπορικὰ, ἦσαν καλῶς ὠπλισμένα καὶ ἐφωδιασμένα δι' ὅλης τῆς πολεμικῆς ἀποσκευῆς, ἔτοιμα ν' ἀντιπαραταχθῶσι πάντοτε κατὰ τε τῶν Ὀθωμανικῶν μικρῶν πολεμικῶν πλοίων, ἔνεκα τοῦ ἀπηγορευμένου ἐμπορίου τῶν σιτηρῶν, ὧν ἡ ἐξαγωγή αὐστηρῶς ἀπηγορεύετο καὶ εἰς ὃ ἀποκλειστικῶς ἐπεδίδοντο, καὶ κατὰ τῶν Ἀλγερινῶν, Τυνηδίων καὶ Τριπολιτῶν, οὐχ' ἦττον δὲ καὶ κατὰ τῶν καταδρομικῶν Γαλλικῶν ἔνεκα τοῦ τότε ἐπι-ἐπικρατοῦντος Ἡπειρωτικοῦ συστήματος.

Ἡ δόσοληψία ὅλη τῶν κατοίκων τῆς νήσου Ἰδρας καὶ τὰ παντὸς εἶδους συμβόλαια ἦσαν προφορικὰ, ἐπὶ μόνου τοῦ λόγου τῆς τιμῆς στηριζόμενα, καὶ μ' ὅλα ταῦτα παράδειγμα ἀθετήσεως συμφωνίας ἢ ὑποχρεώσεως προφορικῆς δὲν ὑπάρχει, οὐδὲ διένεξις ποτὲ ἔλαβε χώραν, ὅτι δὲν παρεδόθησαν ἢ δὲν ἐλήφθησαν χρήματα.

Οἱ Ἰδραῖοι ἐν γένει ἦσαν σοβαροῦ καὶ τιμίου χαρακτῆρος (καὶ βραχύλογοι.

Ἀπὸ τοῦ 1800 ἡ τοπικὴ Διοίκησις τῶν ἦτον μὲν Ἀριστοκρατικὴ, ἀλλὰ πατρικὴ. Ὁ Διοικητὴς ἐξελέγετο ἀπὸ τὸν Στόλαρχον τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως, ὡς ὑπαγομένης τῆς νήσου εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του.

Ὁ Διοικητὴς ἐδιορίζει μετὰ 12 ἢ 24 ἀρίστων, καθ' ἃ ἐκρί-

νετο κατὰ τὰς περιστάσεις καταλληλότερον. Ὁ ἐτήσιος φόρος τῆς νήσου συνίστατο ἐκ γροσίων 2500, ἧτοι ἰσαριθμῶν δραχμῶν κατὰ τὴν τότε ἀξίαν τοῦ γροσίου καὶ ἐκ 250 ναυτῶν κατ' ἔτος στελλομένων εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως ἀποτελέσωσι τὸ πλήρωμα τῆς Ναυαρχίδος, ἧς ἐπέβαιναν αὐτοπροσώπως ὁ Στόλαρχος (καπετὰν Πασᾶς). Μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἔτους ἐπανήρχοντο εἰς τὴν πατρίδα των οἱ μὴ θέλοντες νὰ διαμείνωσιν ἐπέκεινα τοῦ ἔτους, καὶ ἀπεστέλλοντο ἄλλοι πρὸς ἀναπλήρωσιν αὐτῶν· οἱ οὕτως ἀποστελλόμενοι ἐμισθοδοτοῦντο ἀπὸ τὸ ταμεῖον τῆς Ἰδρας, καὶ ἡ μισθοδοσία των, λογιζομένη μέχρι 1000 διστήλων ὡς ἔγγιστα κατὰ μῆνα, ἐλογίζετο ἀντὶ φόρου κατὰ προσθήκην τῶν γροσίων 2500, ἀλλὰ συνίστατο συνήθως εἰς φόρον προσώπων, καὶ τότε μόνον ἐστέλλοντο χρήματα ἀντὶ ναυτῶν, ὡσάκις δὲν ὑπῆρχεν ἀνάγκη αὐτῶν. Καὶ ἂν ὁ Ὄθωμανικὸς στόλος εἶχεν ἀνάγκη καὶ ἄλλων ναυτῶν, ἡ μὲν Ἰδρα ἦτον ὑπόχρεως νὰ πέμπῃ ἐτέρους 250, ἀλλ' ἡ μισθοδοσία των ἐπεβάρυνε μόνον τὴν Ὄθωμανικὴν Κυβέρνησιν· κἀνένα ἄλλον φόρον δὲν ἐπλήρωναν οἱ Ἰδραῖοι, ἀπελάμβανον δὲ πλήρη ἀτέλειαν καθ' ὅλον τὸ Ὄθωμανικὸν Κράτος.

Τὰ πρὸς συντήρησιν σχολείων, νοσοκομείων, ἐκκλησιῶν καὶ ἄλλων φιλανθρωπικῶν καταστημάτων ἀναγκαῖα ἐξοδα ἐλαμβάνοντο ἀπὸ φόρον ἐπιβαλλόμενον ὑπὸ τῆς τοπικῆς ἀρχῆς ἐπὶ τοῦ καθαροῦ κέρδους τῶν πλοίων, ὅστις συνίστατο συνήθως εἰς πέντε ἐπὶ τοῖς ἑκατόν.

Ἡ νῆσος Ἰδρα πολλάκις ἐγένετο τὸ ἄσυλον πολλῶν καταδιωκομένων.

Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἦσαν ἐν γένει ναυτικοί, ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος τούτου ἔζων ἔχοντες τὰ πλοῖα τῆς νήσου ὡς μέσον πορισμοῦ καὶ πλουτισμοῦ. Τὰ πλοῖα καὶ τὰ πλούτη τῆς Ἰδρας ἐλογίζοντο ἴσα πρὸς τὰ πλούτη τῶν δύο ἄλλων ναυτικῶν νήσων Σπετσῶν καὶ Ψαρῶν.

Κεφαλαίων ξένων ἀνάγκη δὲν εἶχεν ἡ νῆσος· ὅλον τὸ ἐμπόριον ἐγένετο δι' Ἰδραϊκῶν κεφαλαίων, καὶ τὰ κατὰ τὴν ἐπαχάστασιν ἐξοδευθέντα πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς κοινῆς πα-

τρίδος ἦσαν ἀποκλειστικῶς περιουσία τῶν Ἰδραίων.

Πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἡ Ἰδρα ἠρίθμει μέχρι τῶν 18,000 κατοίκων. Οἱ ἐμποροπλοίαρχοί τῆς ἦσαν ἄριστοι πρακτικοὶ ναυτικοί, τινὲς δὲ καὶ θεωρητικοί. Ὁ λαὸς ὅλος σχεδὸν συνέκειτο ἐκ ναυτικῶν κατ' ἐπάγγελμα, ἀλλὰ καὶ πλοίαρχοι καὶ ναῦται ἦσαν γεγυμνασμένοι εἰς τὰς ναυμαχίας, καθότι ἐναυμάχουν, ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη, πρὸς Ὄθωμανικὰ πολεμικὰ πλοῖα, πρὸς Ἀλγερινὰ, Τυνηδικὰ καὶ Τριπολινικὰ, ἔτι δὲ καὶ πρὸς καταδρομικὰ Γαλλικὰ. Οἱ πλειότεροι τῶν προκρίτων καὶ τῶν πλοίαρχων τῆς νήσου μεμυημένοι τὰ τῆς φιλικῆς ἐταιρίας καὶ ἔτοιμοι νὰ δράξωσι τὰ ὄπλα πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς κοινῆς τῶν Ἑλλήνων πατρίδος, ἐν ἔτος πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως ἐφύλαττον τὰ πλοῖα τῶν ἀργὰ πάσης ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ἐφωδιασμένα μὲ ὄπλα πρὸς πόλεμον ἀναγκαῖα, περιμένοντες τὸ σημεῖον τῆς ἐθνεγερσίας.

Ἐντεῦθεν καταδείκνυνται ψευδεῖς αἱ κατὰ τῶν Ἰδραίων παρὰ τινῶν ὑπαινιγτόμενοι κατηγορίαι, ὅτι ἡ Ἰδρα δῆθεν τελευταία μετὰ τὰς δύο ἄλλας νήσους ἠσπίασθη τὸν ὑπὲρ ἐθνεγερσίας ἀγῶνα.

Ἐντούτοις πλοίαρχός τις Ἀντώνιος Οἰκονόμου καλούμενος, ναυαγῆσας εἰς Ἰσπανίαν καὶ ἀπολέσας τὸ πλοῖον του, μεμυημένος τὰ τῆς φιλικῆς ἐταιρίας, ἐστρατολόγησε 200 περίπου Ἰδραίους, ὅπως μετ' αὐτῶν διαβῆ ἀπέναντι τῆς Ἰδρας εἰς Πελοπόννησον. Ἡ τοπικὴ Διοίκησις μαθοῦσα τοῦτο τὸν προσεκάλεσε καὶ τὸν διέταξε νὰ ἡσυχάσῃ, καὶ μὴ κινηθῆ πρὶν ἰδῶσιν, ἂν τὰ κατὰ τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς παριστρίους ἡγεμονίας γεγόμενα ἔχωσι χαρακτῆρα ἀληθῶς ἐθνικόν, προσθέσασα ὅτι περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου γίνεσθαι ἤδη σπουδαία σκέψις ἀρμόδιως. Ὁ Ἀντώνιος Οἰκονόμου πεισθεὶς ἐρησύχασε πρὸς μικρόν. Ἄμα δὲ μετὰ τινος ἡμέρας πλοῖον ἐκ Καλαμακίου τῆς Κορίνθου εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἰδρας ἀφίχθῆν, ἐκόμισε τὴν εἶδησιν τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Κορινθίων, τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως, τὴν ἀποδίωξιν καὶ τὸν φόνον τῶν ἐν τῇ πόλει Ὄθωμανῶν, ἐξ ὧν τινες μόλις διεσώθησαν εἰς τὸν Ἀκροκόρινθον, διαφυγόντες

τὴν Ἑλληνικὴν μάχαιραν, τότε ὁ Οἰκονόμος συναγαγὼν τοὺς στρατολογηθέντας παρ' αὐτοῦ, ἐπροσπάθησε διὰ τῆς βίας νὰ κατάρχη πλοίαρκα καὶ νὰ διαβῆ εἰς Κόρινθον, ὁ δὲ λαὸς βλέπων ταῦτα, καὶ νομίσας ὅτι ἡ Ἰῦδρα ἐκηρύχθη πλέον εἰς κατάστασιν ἐπαναστάσεως τὸν παρακολούθει, καὶ τινες ἐκ τῶν μεμνημένων τὰ τῆς φιλικῆς ἐταιρίας, ἐνωθέντες μετ' αὐτοῦ, τὸν προέτρεπον νὰ μείνῃ εἰς Ἰῦδραν, καὶ κηρυχθῆ ἀρχηγὸς πολιτικός τε καὶ στρατιωτικός, ἔχων ὡς πληρεξούσιος τὴν γενικὴν διοίκησιν τῆς νήσου.

Ὁ Οἰκονόμος βλέπων ἐκυτὸν ὑπὸ τοῦ λαοῦ παρακολουθούμενον, εὐχαρίστως παρεδέχθη ὅσα οἱ μεμνημένοι τὰ τῆς φιλικῆς ἐταιρίας τῷ ὑπηγόρευον, διὸ ἀνυπερθέτως κηρύττεται ἀρχηγός. Οἱ δὲ προὔχοντες καὶ πλοίαρχοι ἰδόντες τὸν λαὸν σφόδρα ἐξηγριωμένον καὶ φρυάττοντα κατ' αὐτῶν, ἐπροφυλάχθησαν εἰς ἄλλας οἰκίας, μὴ εὐρεθῶσι καταζητούμενοι ἐν ταῖς ἰδίαις αὐτῶν· ὁ Οἰκονόμος ὅμως ὑποπτυνθεὶς μὴ ἀναχωρήσωσιν ἐκ τῆς νήσου ἔπεμψε, προτρέπων αὐτοὺς νὰ ἐξέλθωσιν ἀφόβως, καὶ συσκεφθέντες ὅλοι ὁμοῦ ἀποφασίσωσι περὶ τοῦ πρακτέου. Ἐξελθόντες ὅθεν οἱ πρόκριτοι, μετὰ τῶν πλοίαρχων συνῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Λαζ. Κουντουριώτου καὶ συσκέπτοντο. Ὁ Οἰκονόμος μαθὼν τοῦτο ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς συνεδριάζοντας, ἀναγγέλλων ὅτι πρὸς κατάπαυσιν τοῦ θορύβου ἀπαιτεῖται προκαταβολὴ χρηματικὴ ἐκ διστήλων 50 δι' ἕκαστον ἄτομον, ἡ δὲ τάξις καὶ ἡσυχία ἐπανέρχονται αὐθωρεί. Λι ἀνάγκαι τοῦ λαοῦ ἦσαν πραγματικῶς μεγάλαι· πρὸ πολλοῦ ἔπασχον ἕνεκα τῆς ἀργίας τῶν πλοίων, πρὸ ἐνὸς ἔτους ἀπὸ πᾶσιν ἐμπορικῆν ἐπιχείρησιν ἀργούντων ἐπὶ προσδοκίᾳ τῆς ἐπαναστάσεως. Τούτου μνησθέντος ταῖς προκρίτοις, 900,000 γροσίων κατεβλήθησαν ἐντὸς δύο ἡμερῶν, ὁ δὲ Οἰκονόμος λαβὼν αὐτὰ διένειμεν εἰς τὸν λαὸν τῆς Ἰῦδρας, δοὺς ἐκάστῳ ἀνὰ 250 γρόσια, ἧτοι ἰσάριθμον ποσὸν δραχμῶν. Μετὰ τὴν διανομὴν τῶν χρημάτων ἤρξατο ὁ Οἰκονόμος νὰ φέρεται ἀγερώχως καὶ προπετῶς· ἔχων τὸν λαὸν ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἐπρότεινεν εἰς τὸν Λαζ. Κουντουριώτην νὰ ἐνωθῆ μετ' αὐτοῦ, παραχωρῶν

αὐτῷ τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν διατηρήσας εἰς ἑαυτὸν τὴν ἐκτελεστικὴν, καὶ τὴν κατ' ἀρέσκειαν διεύθυνσιν τῶν Ναυτικῶν. Ἀπέκρουσεν ὁ Λάζ. Κουντουριώτης τὴν πρότασιν εἰπὼν, ὅτι δὲν ἀποχωρίζεται τῶν λοιπῶν συναδέλφων του προκρίτων, μεθ' ὧν θέλει διοικήσει τὰ τῆς νήσου.

Ἐντεῦθεν ὁ Οἰκονόμος ἤρξατο ἐπιτιθέμενος κατ' ὕλων τῶν προϋχόντων καὶ πλοιάρχων, ἰδίως δὲ κατὰ τοῦ Ἐμμ. Τουμπάζη, ὃν κατεδίωκεν ἀδυσωπήτως μέχρις αἵματος· κατέσχευ ἀμέσως ὅλα τὰ ἐν τῷ λιμένῃ πλοῖα, ἀπέβαλε τοὺς πλοιάρχους αὐτῶν καὶ διώρισε πλοιάρχους ἄλλους ἐκ τοῦ λαοῦ ὀπαδοῦς του· ἐσκέπτετο πῶς ν' ἀφαιρέσῃ τὰ πλούτη τῶν εὐπορωτέρων τῆς νήσου ἐπὶ προσχήματι συστάσεως ταμείου πρὸς ἐξοικονομησιν τῶν ἐξόδων τοῦ πολέμου· αὐτὰ καὶ ἄλλα ἔφερον εἰς ἀγανάκτησιν τοὺς Ἰδραίους καὶ τοὺς παρεκίνησαν νὰ λάβουν αὐστηρὰ μέτρα κατ' αὐτοῦ.

Εἰς δὲ συγγενῆς τοῦ Ἐμμ. Τουμπάζη Θεόφιλος Δρένιας, καὶ ὁ πλοίαρχος Λάζ. Παναγιώτας μετὰ δύο ἐτέρων συνεννοηθέντες, ἀπεφάσισαν καὶ ὄρμησαν κατὰ τοῦ Α. Οἰκονόμου νὰ τὸν φονεύσωσιν, ἀλλ' αὐτὸς προφυλαγμένος ἐντὸς τοῦ καταστήματος τῆς καινότητος μέτινας συγγενεῖς του, ἐφόρευσε τὸν Θεόφιλον Δρένιαν, ἐπλήγωσε τὸν Λάζ. Παναγιώταν, καὶ ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τοὺς ἄλλους δύο· τότε ὀρμῶσι κατ' αὐτοῦ ὁ Α. Κριεζῆς, ὁ Σαχτούρης, ὁ Α. Τσαμαδὸς, ὁ Σαχίνης καὶ ἄλλοι, καὶ τὸν πολιορκοῦσιν ἐντὸς τοῦ ἰδίου καταστήματος, ἀλλ' αὐτὸς δραπετεύει ἐγκαταλειφθεὶς παρὰ τοῦ λαοῦ, καὶ εὐρὼν εἰς ὀρμησκὸν τινα ἐλλιμενισμένην τὴν Γολέττα τοῦ Τουμπάζη, ἐπιβιβάζει αὐτῆς καὶ ἀναχωρεῖ. Ὁ Τουμπάζης βλέπων τὸ πλοῖον του ἀρπαχθὲν, ἀναχωρεῖ ἐπ' ἄλλου πλοίου πρὸς καταδίωξιν τοῦ ἄρπαγος· αὐτὸς βλέπων ἀδύνατον τὴν ἀντίστασιν ἐπιστρέφει εἰς Ἴδραν καὶ ἀναβιβάζει εἰς ἓν ὄρος διὰ νὰ προφυλαχθῆ, ἀλλὰ πολιορκηθεὶς ὑπὸ τοῦ Κριεζῆ καὶ Σαχτούρη συλλαμβάνεται καὶ μεταφέρεται ἐντὸς πλοίου. Τότε συνῆλθον ὁ Μιχούλης, ὁ Ἐμμ. Τουμπάζης, ὁ Α. Τσαμαδὸς ὁ Σαχτούρης, καὶ ὁ Κριεζῆς πρὸς διάσκεψιν περὶ τοῦ πρῆκτέου, καὶ διχασθεθέντες ἀπεφά-

εἰσαν ὅπως ἀποπέμψωσιν τῆς νήσου τὸν Οἰκονόμον, τὸν ὁποῖον καὶ ἀπέπεμψαν εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος τῆς Πελοποννήσου, ὅπου κατὰ πρόσκλησιν τῆς τοπικῆς Διοικήσεως τῆς Ἰδρας συλληφθεὶς ἀπεστάλη εἰς τὴν ἐν Φενεῶ μονὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καλῶς φυλαττόμενος, μὴ τυχὸν δραπετεύσας καὶ ἐπανελθὼν εἰς Ἰδραν φέρη πάλιν ἐκ νέου τὴν ἀναστάτωσιν.

Τούτου γενομένου συνῆλθον πάλιν οἱ προὔχοντες τῆς νήσου, συσκεπτόμενοι καὶ συνεννοούμενοι μετὰ τῶν δύο ἄλλων ναυτικῶν νήσων περὶ τῆς κινήσεως τῶν πλοίων των, ἅμα δὲ φροντίζοντες καὶ περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς τάξεως ἐν τῇ νήσῳ αὐτῶν, σφοδρῶς διαταραχθεῖσης ἐκ τῆς ἀναρχίας, ἣν ἐπήγαγεν ἡ τοῦ Οἰκονόμου στάσις.

Οἱ διευθύνοντες τότε τὰ τῆς Ἰδρας, ἦσαν αὐτοὶ ἐκεῖνοι οἵτινες καὶ πρὸ, καὶ ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως εἶχον τὴν διεύθυνσιν αὐτῶν· ἄνδρες ἐμβριθεῖς, μὲ σύνεσιν πολλὴν πεπροικισμένοι καὶ μὲ ἰδιάζοντα πατριωτισμὸν.

Ἐκτοτε ἡ Ἰδρα κατέστη τὸ κέντρον τῶν ναυτικῶν δυνάμεων τῆς Ἑλλάδος.

Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐπαναστάσεως τὰ πλοῖα τῆς παρερέθησαν εἰς ὅλας τὰς ναυμαχίας, καὶ ἄνευ αὐτῶν οὐδεμίαν ἔλαβε χώραν.

Καὶ εἰς τὸ Νεόκαστρον, καὶ εἰς τὴν Μονεμβασίαν, καὶ εἰς τὸ Ναύπλιον, καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ εἰς τὴν Εὐβοίαν, καὶ εἰς Βῶλον, καὶ εἰς ἄλλα μέρη ἀπεστάλησαν πλοῖα Ἰδραϊκά, ὅπως πολιορκήσωσι τὰ φρούρια κατὰ θάλασσαν.

Ἡ Ἰδρα ἔπεμπε πανταχοῦ καὶ εἰς τὴν στερεάν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ πλοῖα, καὶ πολεμοφόδια, καὶ τροφάς, καὶ χρήματα, ἔτι δὲ καὶ πραινέσεις πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ ἐμψύχωσιν τῶν ἀψυχούτων· οὐδὲν ἦττον ἔπεμπε καὶ ναύτας ὡς στρατιώτας τῆς ξηρᾶς κατὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ πολέμου, καὶ καθόσον ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ὑπερέβαινε τὰς ναυτικὰς ἀνάγκας.

Οἱ Ἰδραῖοι ἐπαναστατήσαντες, ἐπέστησαν ὅλην τὴν προσοχὴν των εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος, καταφρονήσαν-

τες πᾶν ἰδιαιτέρον συμφέρον, καὶ περιφρονοῦντες τοὺς εἰς τὰ λάφυρα ἐπιδιδόμενους.

Ὅλοι οἱ Ἕλληνες εἰς αὐτὴν ἀτενίζοντες, θαρραλαίως ἀνθίσταντο κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, βλέποντες αὐτὴν γενναίως ἀγωνιζομένην, καὶ ἰσχυρῶς ἀντέχουσιν. Εἶναι εὐχερὲς νὰ μαντεύσῃ τις, τί ἤθελε συμβῆ, ἂν ἀπευκταῖόν τι συνέβαινεν εἰς τὴν Ἴδραν.

Ὁ Ἰβραήμης καὶ Κιουταχῆς ἐκάλπαζον ἐλευθέρως κατὰ τὴν στερεὰν Ἑλλάδα καὶ τὴν Πελοπόννησον, λεηλατοῦντες τὴν χώραν καὶ ἀπειλοῦντες τὴν Ἴδραν· ἀλλ' οἱ Ἴδραῖοι ὑπερηφάνως καὶ ἀταράχως τοὺς ἐπερίμεναν, ἔχοντες ὠχυρωμένην τὴν νῆσον καὶ στρατιώτας ἐπέκεινα τῶν 4,000, φρουροῦντας τὰ ὄχυρά μέρη αὐτῆς, καὶ ἐτοιμοὺς μετὰ τῶν Ἴδραίων ν' ἀποκρούσωσι τὸν ἐχθρὸν, ἂν τυχὸν, μετὰ ἀποτυχοῦσαν ναυμαχίαν, ἀπεπειρᾶτο νὰ κάμῃ ἀπόβασιν ἐπὶ τῆς νήσου.

Ἐβράδυνε ναί! ἡ Ἴδρα νὰ ὑψώσῃ τὴν σημαίαν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως· ἡ βραδύτης ὅμως προῆλθεν ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων λόγων· ἀλλ' ἂν βραδύτερον τῶν ἄλλων ὑψώσῃ τὴν σημαίαν, βραδύτερον κατέθηκε καὶ τὰ ἅπαξ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος δραχθέντα ὄπλα· οὐδὲ τὰ κατέθεσε, πρὶν ἢ οἱ ἐχθροὶ τῆς πατρίδος τὰ καταθέσωσιν.

Τὰ περὶ τῆς νήσου Ἴδρας ἐν συνόψει καὶ διὰ βραχέων λεχθέντα ἀρκοῦσι νὰ φωτίσωσιν ἕκαστον, ἵνα εἰκάσῃ ὅποια ὑπῆρξεν ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως ἡ νῆσος αὕτη, καὶ ὅποια ἡ ἐξ αὐτῆς ὠφέλεια κατ' αὐτήν.

Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ ἀγῶνος ἰσχυρὰ οὔσα ἀπελάμβανεν ὑπεροχὴν ἀνωτέραν πάσης ἄλλης κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν. Ἵπεστήριζεν ἀλληλοδιχδόχως ὅλας τὰς Κυβερνήσεις τῆς Ἑλλάδος.

Λυπούμεθα διότι οὔτε ὁ χρόνος μᾶς τὸ ἐπιτρέπει, οὔτε τὴν ἀλληλογραφίαν τῆς Ἴδρας ἔχομεν πρόχειρον, ὅπως περιγράψωμεν ἐν ἐκτάσει ὅσα ἔπραξεν ἡ Ἴδρα κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, καὶ πόσον συνετέλεσεν εἰς αὐτήν! Λέγομεν μόνον, ὅτι τέκνα τῆς ἐνδόξου ταύτης νήσου ἦσαν οἱ φιλοπάτριδες καὶ βαθύπλευ-

τοί Κουντουριώται, οί φιλοπάτριδες καί πολυτάλαντοι Τσαμαδοί, Μπουντούραϊ, Βουλγάραϊ, Τουμπάζαϊ, Θεοδωράκι, Κριεζίδες, Οικονόμοι, Θ. Γκίκας, Γ. Γκιώνης, Ίω. Όρλάνδος, Άναγ. Φώνος, Α. Όρλώφ, Άνδ. Μιαούλης, Γ. Δοκός, Γ. Κιβωτός, Α. Γιουρδής, Βάθης Δοντά, Παντελής Πλάκιζας, Μ. Ταρσανάς, καί Άντ. Βώκος.

Οὔτοι ἦσαν οἱ διευθύνοντες τὰ τῆς Ἰδρας καί πρό τῆς ἐπαναστάσεως καί κατ' αὐτήν. Τινές μὲν ἦσαν ἐπιφορτισμένοι τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐσωτερικῶν, ἄλλοι ἐπέλλοντο ὡς Βουλευταὶ καί πληρεξούσιοι, καί ἄλλοι δι' ἄλλας πολιτικὰς καί ναυτικὰς ὑπηρεσίας. Ὅλοι οὔτοι, μηδενὸς ἐξαιρουμένου, ἐθυσίασαν αὐθορμήτως καί οἰκειοθελῶς τὴν περιουσίαν των ὑπὲρ πατρίδος· ἕκαστος ἐνοεῖ ὅτι οἰκειοθελῶς καί αὐθορμήτως ἡ θυσία αὐτῆ ἐγένετο, καθότι τῆς περιουσίας αὐτῶν ἐκ κινητῶν μόνον, ἤτοι πλοίων καί χρημάτων, συνισταμένης, ἠδύναντο παραλαβόντες αὐτὴν ν' ἀναχωρήσωσιν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν πρὸς διάσωσιν ἐαυτῶν καί τῆς περιουσίας των, ἀλλὰ προτιμήσαντες τὴν θυσίαν τῆς ζωῆς καί περιουσίας ἀντὶ αἰσχροῦ δουλείας, προσήνεγκον, ἀμοιβαίως φιλοτιμούμενοι, εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος πᾶν ὅ,τι ἐκέκτηντο ἀγαθόν, καί ἀπεβίωσαν οἱ πλεῖστοι αὐτῶν πένητες, ἐγκαταλιπόντες τὰς οἰκογενεῖας αὐτῶν ἐν ἐσχάτῃ *πενίᾳ*.

Τέκνα ὡσαύτως τῆς ἐνδόξου Ἰδρας εἰσὶ καί οἱ κατὰ τὸν ἀγῶνα γενναίως ναυμαχήσαντες, καί ὡς ἄριστοι ναυμάχοι διακριθέντες· οἷον ὁ Α. Μιαούλης, Ίάκωβος καί Ἐμμ. Τουμπάζαϊ, Ίω. Βούλγαρης, Άνας. Τσαμαδός, Λάζ. Ααλεχός, Γ. Σαχτούρης, Α. Γ. Κριεζής, Α. Πινότσης, Γ. Σαχίνης, Κυριάκος Σκούρτης, Λάζ. Παναγιώτας, Ίω. Ζάκας, Θεόδ. Γκιώνης, Ἀλέξανδρος Κριεζής, Λάζ. Φώνος, Δημ. Α. Μιαούλης, Άντ. Ράφαηλ, Άντ. Ίω. Κριεζή, Κωνσ. Μεθενίτης, Άντ. Μιαούλης Δημ. Κλοσές, Α. Βώκος, Ἀλέξ. Ράφαηλ, Ίω. Ααλεχός, Μιχ. Α. Τσαμαδός, Λάζ. Μπροῦσκος, Χριστόφιλος Χριστοφίλου, Δημήτριος Θεοδωράκης, Ίω. Μπατσαξής, Γεώργιος Νέγκας, Σάββας Ἀνδρέου, Σταμ. Φώκας, Ήλιος Γεώρτζος, Γ. Ααλεχός, Ἰωαν. Κριεζής,

Αναγ. Ζώτος, Νικ. Βώκος, Δημ. Σαχτούρης, Γκίκας Ψεύτης, Βασίλειος Στ. Μπουντούρης, Άνδ. Κοσμᾶ, Ἐλευθέριος Γκιώνης, Ν. Βότσης, Ἐλευθέριος Ράφαηλ, Γκίκας Κοσμᾶ, Σταμ. Δοκός, Ἰωάννης Μικούλης, Ἰω. Μακρυμούρας, Ἰω. Μαρούκας, Δημ. Ἰω. Βούλγαρης, Ἰω. Γκέλης, Άντ. Εὐαγγελίδης, Λάζ. Τζῶρτζος, Άνκς. Σερφιιώτης, Α. Κριεμάδης, Κ. Μπελεμπίνης, Λάζαρος Κριεζής, Χ. Σταμάτης Ράπτης, Α. Κιβωτός, Γκίκας Βότσης, Νικ. Τσετσεκλής, Νικόλαος Βότσος, Ἰω. Άντ. Κριεζής, Ἰωάν. Λοντάς, Νικ. Ρεβίδης, Νικ. Μπατσαζής, Παντελής Α. Γενίτης, Ν. Ζάκας, Γεώρ. Καμίνης, Κοσμᾶς Ἰω. Ἀθρινοῦ, Γκ. Μανόλη, Ράφαηλ Μ. Ταρσανᾶ, Γκίκας Κουτούζης, Άντ. Γκουμούκας, Νικ. Χριστοδούλου Μωραΐτης, Σταμ. Χουντεκλόκας, Θεόδ. Μπούφης, Δ. Γ. Βώκου, Σταῦρος Πινότσης, Δ. Μαστραντώνης, Α. Καραλής, Κοσμᾶς Μπαρμπάρης, Ἰω. Δρένιας, Πολυχρόνιος Ἰωάννου καὶ Ἰω. Χ. Φραντζέσκου.

Οὗτοι ἦσαν οἱ Ναυμάχοι τῆς Ἰδρας οἱ διευθύναντες τὰ πλοῖα κατὰ τὰς Ναυμαχίας, πολιορκίας καὶ λοιπὰς ἐκστρατείας· οὗτοι ὑπηρετήσαν καθ' ὅλον τὸν ἀγῶνα δωρεάν, καὶ ὅλοι ἦσαν μέτοχοι τῶν ὑπ' αὐτῶν διευθυνομένων πλοίων, ὧν οἱ πλεῖστοι κατέθεσαν καὶ χρήματα πρὸς διευκόλυνσιν τῶν ἐκστρατειῶν.

Ἐνομίσαμεν δέον νὰ σημειώσωμεν ἄνευ ἐξαιρέσεως τὰ ὀνόματα αὐτῶν· τὰ δὲ ὀνόματα τῶν κατὰ τὰς ναυμαχίας ἰδίως διαπρεψάντων, φαίνονται εἰς τὰς εἰδικὰς ναυμαχίας, ἃς ἐνταῦθα ἀκροθιγῶς πῶς ἀνεφέραμεν, καὶ εἰς τὰς παρ' ἄλλων ἐξιστορηθείσας καὶ ἐξιστορηθησομένας.

Παρεκτός τούτων εἶχεν ἡ Ἰδρα καὶ ἀτρομήτους πυρπολιτάς, ὧν τὰ ὀνόματα ἰδίως σημειοῦμεν· τὸν Α. Πιπῖνον, Γεώρ. Θεοχ. Πάπᾶ Ἀντωνίου, Θεόδωρ. Θεοφ. Βώκου, Άντ. Θ. Βώκου, Ἐμμ. Μπούτην, Γ. Πολίτην, Δημ. Τζάπελην, Δημ. Ραφελιάν, Γ. Βατικιώτην, Α. Ρομπότσην, Λεονάρδον Θεοδώρου, Γ. Τζερεμέν, Ἰω. Ματρόζον, Μιχ. Μπουντούρην, Δ. Καλογιάννην, Ἰω. Στίπαν, Α. Δημαμᾶν. Α. Μπίκον, Α. Μάνεζαν, Μαρίνην Σπαχῆν, Άνας. Σπαχῆν, Άνδρ. Παπᾶ Πάνου, Δήμαν Φωτῖαν, Μιχ.

Ρούφην, Άνδρ. Φιλιππάχον, Ίω. Καρχβέλαν, Ίω. Άποστόλην
καὶ Άναγ. Καραβέλαν.

Τὰ πυρπολικά ἐχορηγοῦντο ἀπὸ τὸ Κοινὸν τῆς Ὑδρας. Δέκα
ἐπτὰ ἐξ αὐτῶν ἠρίστευσαν. Εἰς τὰς εἰδικὰς νυυμαχίας ἀνμφέ-
ρεται τὸ ὄνομα τοῦ εἰς ἐκάστην αὐτῶν ἀριστεύσαντος· ἄλλοι
δὲ, καὶ τοὶ προκινδυνεύσαντες, καὶ πολλὰ μοχθήσαντες, καὶ
πολλὰ παθόντες, ἀπέτυχον.

Ἐκτὸς τῶν εἰρημένων, σημειοῦμεν κάτωθι καὶ τὰ ὀνόματα,
τῶν λαθόντων μέρος εἰς τὸν κατὰ ξηρὰν πόλεμον, τοὔτεστι
εἰς τὴν ἐκπόρθησιν τῆς Τριπόλεως, τῆς Κορίνθου, τοῦ Ναυ-
πλίου, καὶ εἰς διαφόρους ἄλλας πολιορκίας, καὶ στρατολογη-
σάντων ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν των Ὑδραίου· οὔτοι δὲ εἰσίν, ὁ Γ.
Κιβωτὸς, Γκίκας Θεοδ. Γκίκας, Δημ. Ιω. Κριεζῆς, Σταῦρος
Σαχίνης, Πέτρος Μαρκέζης, Άντ. Ν. Μάρκου καὶ Άναγ. Δε-
δάκης.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000022274